

latai között szószólói igyekeztek lenni a nemzeti közérzetnek. Azonban Gehringer mindinkább megszorította a sajtót s arra a hallatlan önkényvetemedségre, hogy Bánfai elmozdította a *Pesti Napló* szerkesztésétől, mint egy hivatalnokot, s helyébe más szerkesztőt nevezett ki. Midőn másnap reggel Csengery cikket vitt a szerkesztőségbe, Bánfai helyett Récsit találta ott, a ki mentegetőzött, hogy őt nevezte ki Gehringer szerkesztőnek; hogy mi jönni rendelkezik a más lapjával, ő nem tudja, de mint egyetemi tanár kénytelen volt engedelmessékedni a rendeletnek, egyébiránt mihielyt teheti, megszökök, addig pedig jobbra-balra teljes közönyvel szerkeszt. Az előleges censurát az új kormány nem hozta ugyan vissza, de lényegét némi súlyosbítással megtartotta. Kézirat helyett a kinyomott könyvet kellett beadni a rendőrséghez, az kiluzott belőle annyit, a mennyi tetszett, a kivágott ivet az íróknak újra kellett nyomtatnia, sőt ha az egész könyv elkoboztatott, még perbe is fogták. Az írók és kiadók így pénzüket és szabadságukat egyszerre kockáztatták még a könyv megjelenése előtt. A folyóiratok és hírlapok is hasonló, még szigorúbb bánásmódban részesültek s nemcsak az önkénynek, hanem a szeszélynek is még inkább ki voltak téve.

Azonban mindennél szomorúbb volt az a körülmény, hogy a közönség nem támogatta az irodalmat azzal a részvétellel, a mely 1848-ig folyvást emelkedőben volt. A miveltebb közönség fogyni kezdett, inkább a bécsi lapokra fizetett elő, mint a magyarokra, melyekről azt hitte, hogy nem írhatnak oly szabadon. De nemcsak a politikai lapok, hanem a tisztán tudományos és irodalmi folyóiratok sem igen örvendettek részvételnek. A Toldy *Uj magyar Múzeumának* alig volt több előfizetője 300-nál. A *Szépirodalmi Lapok* csak egy félvég állhattak fenn, bár mindenik számban Aranytól vagy Petőfi hátrahagyott műveiből közlöltek költeményt s általában a legjobb írók csoportosultak körülök. Jókai *Delibábja* egy év múlva szintén megszűnt, bár ezt is a legjobb írók támogatták. A régi konzervatív és szabadelvű pártban, a magyar arisztokratia- és középosztályban nem volt annyi lélek, hogy részvények után egy nagy lapot alapítson s eleinte ha áldozattal is, támogassa az irodalom magasabb érdekeit. Épen nem követték a pesti kereskedők példáját, a kik 1854-ben a *Lloydot* alapították, eleinte áldozattal, vesztéssel, de a mi néhány év múlva anyagi és szellemi tekintetben egyaránt visszatért. Sőt azt is meg kelle érünk, hogy e német nyelvű, bár hazafias lap, részökről nagyobb támogatásban részesült, mint a magyar nyelvűek. Azonban ha fogyni is kezdett a régi közönség, egy új kezdete pótolni helyét a társadalom alsóbb osztályaiból, a mely a forradalom alatt megszokta az olvasást s érdeklődni kezdett az irodalom iránt. Minden oly vállalat, a mely e közönséget tartotta szem előtt, nagy részvételnek örvendett. Vas Gereben *Falusi estére* négyezer ember fizetett elő, bár rosszul volt írva és szerkesztve. Kemény az előfizetők nézve egy egész statisztikai kimutatást állított össze s nem egyszer mondotta nekem, hogy a közönség változott; a mi drágább és jobb, kevés előfizetőnek örvend, ellenben a mi olcsóbb, ha nem is épen jó, nagy pártolásban részesül. Épen azért ezt az új közönséget nem kell a nyeglék és izléstelenek kezében hagyni, s hozzá kell fordulni a jobb íróknak is. Így indították meg ő és Csengery a *Magyar nép könyvét*, így gondolkodott Heckenast is egy hasonló vállalatról. Midőn Jókai a *Delibáb* megszűntével lap nélkül maradván, Heckenastot egy új irodalmi lap megindítására ösztönözte, Heckenast csak egy képes napl kiadására volt hajlandó. De ki legyen a szerkesztő? Jókai a forradalom alatt is lapot szer-

kesztvén, a kormány részéről nem volt elfogadható. Így fordult Heckenast Pákh Albrethez, a ki, a mint tréfásan megjegyzé, saját hibáján kívül e kor legártatlanabb írói közé tartozott.

Pákh Albert mint huszonegy éves jurátus 1844 őszén jött Pestre. Egy pár humoros rajzot írt az *Életképekbe*, a melyek figyelmet keltettek. Csengery 1845-ben átévén a *Pesti Hírlap* szerkesztését, maga mellé vette őt tárczaírónak. Pákh élénk humoros szelleme csakhamar meghódította a közönséget, bár az csak cikkeiből ismerte őt s nem egyszersmind nevérol. Névtenül írt vagy Kaján Ábel álnév alatt. Álnévét nem minden célzás nélkül választotta. A jóakarát és guny, a kedély és elmésség olvadtak össze lényében, épen mint arcán a nagy kék szemek szelíd fénye enyhítette az ajkak guny-mosolyát. Azonban a nagyreményű ifjú humorista pályája csakhamar megszakadt. Egy rossz szul gyógyított betegség következményei miatt 1847-ben el kellett hagynia Pestet; s egy osztrák vizsgyógyintézetbe utazott, ott élt át az 1848–49-ki éveket s csak 1850 nyarán jött ismét haza. Így lett ő ártatlan író, a kin, mint szerkesztő, kapva kaptak a kiadók, mert a kormány nem tehetett ellene kifogást. Előbb az *Ujabbkori ismeretek tárá*t szerkesztette, majd 1853 elején a *Szépirodalmi Lapokat* indította meg, engem szerkesztőtársul véve föl. Ekkor egyúvé költöztünk; az uri-utczában a 13-ik, ma 16-ik számú Orczy-házban laktunk két nagy szobában. Egy derék aranyművestől béreltük ki a szobákat, a ki alatt az utcára boltot tartott, a másik bolt jobb felől egy virágárusné boltja volt. E házhöz engem sok emlék köt: az aranyműves boltjában vettem nőm mátkagyűrűjét, a virágárus boltban veszem ma is sirjára a koszorút.

A *Szépirodalmi Lapok* bukása után is együtt maradtunk és derítettük egymás rossz napjait, de megvallom, hogy szerencsétlen és beteg barátom mindig jobb kedvű volt és nagyobb türelemmel hordozta az élet nagy nyomorát, mint én mindennapi csalódásait és apró kellemetlenségeit. Az osztrák vizsgyógyintézet nem orvosolta meg baját. Folyvást betegeskedett, néha kijárt ugyan, de napokig nem kelt föl, ágyában írt egy kis számolyon. Egy nap 1854. elején elmondotta nekem, hogy újra szerkesztő lesz: Heckenast már fölterjesztette a kormányhoz. Egy olcsó képes lapot fog szerkeszteni, a *Vasárnapi Ujság*ot, mely hetenként egyszer jelen meg. Brassaitól kölcsönözte a nevet, a ki egy ily című lapot tizenhárom évig szerkesztett Kolozsvárt. Talán nem fog megharagudni érte. A lap ára egy egész évre három forint; minden számában egy kép lesz, a melyet Heckenast külföldi képes lapoktól hozat, de hébe-korba egy-egy eredetit is készített itthon. Hogy mi lesz a lapból, nem tudja; az volna legjobb, ha magyar *Illustrirte Zeitung*gá lehetne átalakítani, de ide több pénz, több kép, több dolgozó társ és nagyobb közönség kellene. Annyi bizonyos, hogy nem követi Vas Gerebent, nem komázik a néppel, hanem megbecsüli, nem népieskedik, hanem egyszerűen és jól írt tartalmas cikkeket fog adni, ha ugyan kap ilyeket. Kért, hogy vegyek részt én is a szerkesztésben, ezzel talán nem bukunk meg.

Február vége felé egy este Jókai nagy tüzzel rohant be hozzánk. Elmondotta, hogy az engedély megjött, a lapnak márcz. 5-én meg kell indulni s minden ember fogjon tollat. Ő az első számba egy elbeszélést ír, *Utolsó cigányország* címűt és apróságokat, Pákh a képhez ígért magyarázatot s egy levelet Pest társadalmi életéből. Tőlem is kérdezte Pákh, nincs-e valami kész munkám. Nekem csak egy szerelmi költeményem volt kiadatlan, de az nem oda való. Irjak én is valami beszélfélét — mondák — ha

nem fér be az első számba, jó lesz a másodikba, e mellett üssek össze hirtelen egy pár könyvismertetést, s egy-két másnévű apróságot. Reggel mindnyájan hozzá fogtunk a munkához. Én *Az első magyar komikus* című humoros rajzomnak írtam meg harmadrészét, aztán két könyvismertetést s egy pár apróságot fordítottam külföldi lapokból. De csak az utóbbiak jelentek meg az első számban, a humoros rajz a második számra maradt s a negyedikben végződött be. Midőn a revisiót elhozta a nyomdai, kíváncsian bontottuk ki. Legjobbban tetszett nekünk a cím fametszete: egy felől a gólyafészek fedelű házban egy földműves, a mint pipázva bor mellett hírlapot olvas, tülfelől a galambdúcsos fedelűben pedig egy öreges táblalábíró, a mint a kávé mellett szintén hírlapot vesz kezébe. «Ez olyan mint Szentpéter, amaz meg mint Réthy a Szigligeti *Csikósában*» — mondá Pákh. A lap tulajdonképi disze, Omer pása arc képe, a mint lóháton ül és szolgálja szintén lóháton. Csibukot visz utána, már kevésbbé nyerte meg tetszésünket. Épen nem volt sikerült fametszet s az egész lap igen szegényesnek tűnt fel előttünk. «Olesó husnak hig a leve» — jegyzé meg Pákh — csak belseje lenne jobb, de idővel talán megjavul.» A hatodik számban már Pesten készült fametszetet is adtunk, a gróf Teleki József arc képét, a melyhez én írtam a szöveget. A könyvismertetések és apróságok írását is folytattam, sőt a midőn a hivatalos lap megátadta szerény lapunkat, a szerkesztőség nevében én állottam ki védelmére *Egy kis szóváltás* című cikkben. A három első számot kizáróan mi hárman írtuk tele, a negyedik számba már bevontunk Szabó Károly barátunkat is, a ki minden délben meg szokott bennünket látogatni. Ő épen akkor fordítván Thierry művét Attiláról, megkértük, hogy írja meg nekünk Attila életét, a mit egy hosszabb cikksorozatban teljesített is. Később már másoktól is kaptunk cikkeket, a fővárosból és vidékről egyaránt, a soknál is többet.

A lapot nagy részvétellel fogadta a közönség, nagyobb, mint a hogy a szerkesztő és kiadó remélték. Az első számokat második és harmadik kiadásban kellett újra nyomtatni s az előfizetők száma már az első években meghaladta a 6—7000-et. A lap olcsósága, az eddigi néplapoktól előtű tartalma és szelleme megnyerték a közönség tetszését. Ide járult még a fametszetek újdonsága, a melyek napról napra javultak. Pákhnak nagy kedve jött a szerkesztéshez. Nem egyszer mondá, hogy ő ebből jó lapot tudna teremteni, s épen azt írta belé, a mit mások meg nem írnak, csak ne volna beteges. Valóban aránylag keveset írt a lapba, leginkább javította vagy épen átdolgozta a beküldött cikkeket. Senki sem értett ahhoz jobban, hogyan kell a hosszú cikket rövidvé, a formátlan élvezhetővé tenni. A kezdet nehézségeit így legyőzve a lap igen szép jövőnek nézett elébe. De én két hónap múlva mégis kiléptem a szerkesztőségből. Összeördültünk. Ha jól emlékszem, egyik revisio alkalmával megbotránkoztam egy beküldött kis cikkekén, mely szertelen dicsért egy nem igen jeles könyvet. A cikk kidobását javasoltam vagy legalább módosítását. Meglehet hevesebben és gunyosabban keltem ki ellene, mintsem kellett volna. Pákh talán azért, hogy szoktasson egy kis türelemhez, csak azért is benne hagyta. Én tüstént beadtam lemondásomat; ő mosolygott s azt válaszolta, hogy kegyelmesen elfogadja.

Duzzogó Achillesként bevonultam szobámba. Hanem azért jó barátok maradtunk, csak a szerkesztésben nem vettem többé semmi részt. De vasárnap reggelenként, midőn a lap megjelent, mindig híven bementem hozzá, hogy megbírájam az elolvasott számot. Rendesen ezzel köszöntöttem be:

Jó napot,
Jobb lapot!

Bírálataimat Pákh elmés ötletekkel verte vissza, vagy ha valaminek nagyon is érezte igazságát, csak azt jegyezte meg: «Őn még fiatal ember, (sokáig önzöttük egymást s csak későre tegeződünk), csak abból ítéli meg a lapot, a mit kiadok s nem egyszersmind abból, a mit nem adok ki. Olvassa el e kézírathalmazt s enyhébben ítél.» E szava később sokszor eszembe jutott, a midőn magam is szerkesztettem s azt hiszem, hogy nem mondtam valótlan. Egyébiránt más módon is le tudott fegyverezni. Nem is felelt ellenvetéseimre, hanem előszedte az előfizetőkől és íróktól kapott leveleit. «Ez mulatságosabb, mint az ön beszéde, hallgasson ide» — mondá s kezdett belőlök olvasni. Az igaz, hogy sok furcsa levelet is kapott. Egyre most is élenken emlékszem, sokat neveltünk rajta. A lap expeditorát Csizgaháznak hívták s ő szokta aláírni a szerkesztőséghez intézett receptiss leveleket. Egyszer a vidékről egy pap receptisse mellett valami hosszú tudós cikket küldött be a *Vasárnapi Ujság*nak. Pákh átévén a kéziratot, letette valahova, s egészen megfeledkezvén róla, nem értesítette a szerzőt kézirat sorsáról a lap nyílt postájában. Eltelt néhány hét. A pap jótékony célra néhány forintot küldvén be a szerkesztőségnek, levele végén megemlíti, hogy ő egy hosszú cikket is küldött be ezelőtt hetekkel, de vevén a receptissét s elolvastván a szerkesztő tréfás aláírását: Csizgaházy, elérte az élezt s bevonult *Csizgaházába*.

Néha közös szolgánk Ignác és neje, a mosonénk zavarták meg reggeli vitáinkat. Ignác Petőfi szolgálja volt hajdan, s mintegy tőle örökölte Pákh. Petőfi Kerényihez írt levelében így jellemzi őt: «Ignác egy jeles és tiszteletre méltó férfi, hogy fölségsértési bűnbe esém, ha emlitetlenül hagynám. Különösen kiemelendő benne, hogy soha sem csal, ha nincs alkalmi csalnia és mindig józan, ha pénze nincs. Egyébiránt hivatalában pontos és így hasznos polgára a hazának.» E jellemzés utóbbi része nem igen illett reá, épen a pontosság hiányzott benne; egyszer a koresmában hagyta a nyomdába küldött kéziratunkat s az csak napok múlva került elő. Azonban megszokván őt s ő is bennünket, nem tudtunk tőle szabadulni. Gyakran összeveszett nejevel s hozzánk jöttek panasza. Pákh néha hozzám küldte be őket békítésre végett, azt mondván, hogy én ha nem is bölcsőbb, de minden esetre ékesszólóbb vagyok, mint ő. Egy vasárnap reggel a nő fehérmunkát hozván haza, kinn az ajtóban összeütdött Toppával, a ki egy pár napra Pestre jöven, hozzánk szállott s dolgai igazításra végett jökor kiment. «Ugyan tensurak, ki volt ez az ur?» kérdé mosonónk. «Hát nem ismerte meg? Petőfi úr; végre haza került» — mondá Pákh. «Jézus Mária — kiáltott fel a nő — hogy meghízott, alig ismertem reá.» «Azon nincs mit csodálkozni» — folytató Pákh — «szegénynek jó dolga volt, nem kellett verseket írni, a vidéken bujdosott, ott pedig jól tartják az embert.» «Az igaz» — mondá a nő s teljesen megnyugodott a dologba s még aznap reggel elbeszélte a nagy újságot egy pár íróknak, kiknek szintén fehérmunkát vitt. Csakhamar a kávéházakban is elterjedt a hír. Rohantak hozzánk az emberek, hogy lássák Petőfit. Pákh délig fel sem kelhetett ágyából, úgy megteltek szobáink látogatókkal. Délután már a rendőrség is ellátogatott hozzánk s Pákh alig tudta rendbe hozni a dolgot. «Az volna szép, ha Toppát elfognák Petőfi helyett. Protmanntól az is kitelik.»

Mindamellett hogy semmi közöm nem volt a laphoz, néha mégis segitettem Pákhnak a kéziratok olvasásában. Ő nem kérte ezt, hanem követelte tőlem. «En fizetem az ön adóját, ezt

valamivel csak meg kell szolgálnia» — mondá, ha sok dolga volt s nem ért reá a kéziratok olvasására. S valóban joga is volt tőlem némi szolgálatot követelni, mert csakugyan ő fizette adómat. Ez furcsa historia volt. Egyszer, midőn nem voltam otthon, betoppán hozzánk az adóösszeír. Némétül beszélt, úgy látszik nem tudott magyarul. Kikérdezte Pákhot, beírta adóját, aztán kérdé, hogy ki lakik a másik szobában. «Gyulai Pál» — felelt egyszerűen Pákh. «Julie Paul — kiáltott fel a német — bizonyosan az ön gazdasszonya?» «Az» — volt a válasz s kirította az én csekély összegű adómat is. Pákh évekig fizette helyettem a csekély adót s nagy öröme lett benne.

Igy lettem én gazdasszonya s azt hittem, hogy most már több jogom van nyelveskedni és bírálai. A lapnak két rovata részesült különös tetszésben. Jókai Kakas Mártona s a szerkesztői mondanivalók. Ez utóbbit a legtöbbször Pákh írta; beküldött kézírataikról értesítette benne az írókat, gunynyal és szellemes ötletekkel fűszerezve. Sokat nevettek rajta az olvasók a kigunyolt írók rovására. Én kétségsbe hoztam a szerkesztőnek azt a jogát, hogy a kiadásra hozzá beküldött kéziratokat, bármily rosszak legyenek is azok, nyilvánosan kigunyolja, s írókat pellengérré állítsa, mert a nevek kezdetbetűiből s a város vagy helység nevérol a közel ismerősök könnyen kitalálják a kézirat szerzőjét. Azt állítottam, hogy a szerkesztőnek nincs más joga, mint egyszerűen értesíteni az írókat, hogy ily meg ily című kéziratok nem fogadtattak el a kiadásra, s csak a kinyomott munkák irányában van jogunk a nyilvános bírálatra. Pákh szememre vetette, hogy nekem minden ellen kifogásom van, a mi a közönségnek tetszik; a legtöbb író maga kéri ki a szerkesztő nyílt véleményét, a kinek nem tetszik e mód, ne küldjön neki munkát. «Higgye meg — végzé be polemiját — sokkal szivesebben veszik az írók az én megjegyzéseimet kézírati munkáikról, mint az ön bírálatát a kinyomottakról.» Ez többször volt közöttünk vita tárgya; egyszer, a midőn újra előhoztam, betoppán a szobába egy katonás tartású úri ember, komoly, sőt komor képpel. Elmondja, hogy ő a *Vasárnapi Ujság* szerkesztőjét keresi. Pákh bemutatja magát, a vendég is megmondja nevét, hogy ő volt honvéd főhadnagy, egy darabig Angolországban élt, nem rég tért vissza hazájába. Elpanaszolja, hogy a szerkesztő őt nagyon megsértette s tulajdonképp párbajsegédet kellett volna küldenie, de minthogy nem ismerte a szerkesztő személyét, előbb maga jött felvilágosítást kérni. A minap egy költeményt küldött be a lapba s ime a szerkesztői mondanivaló kigunyolja ortographiáját és két téntáját. Pákh ötöl-hatol, lopva pillogat reám s kifejti, hogy nem épen sikerült verset írni nem szegény s az ortographiát minden esetben tudni kell a költőnek. A főhadnagyt leginkább az ortographia látszott bosszantani, s nagy hévvel állította, hogy ortographia nélkül is lehet jó verset írni. Az én véleményemet is kikérte s én neki adtam igazat. A kik a legszebb népdalokat kigondolták, — mondám — bizonyosan nem ismerték az ortographiát, sőt írni sem tudtak; Sand György nagy stílista, de sokszor vét az ortographia ellen s a szerkesztők vagy kiadók javították ki kéziratát. «Ez az igazság» — kiáltott fel a főhadnagy — a szerkesztő urnak is ki kellett volna javítani versem ortographiáját. Pákh véget vetendő e kellemetlen vitának kinyilatkoztatta, hogy ha tudja, hogy ily derék hazafi írja e költeményt, bizonyára másképp nyilatkozik róla, majd utána néz, kijavítja ortographiáját, s ha lehet, kiadja, bár bizonyosan nem igéri, mert nagyon sok költeményt fogadott már el. A főhadnagy elégültlen távozott; költeménye azonban nem jelent meg s őt magát

sem láttuk soha többé. De én, megvallom örültem, hogy sikertelen bírálatomat legalább egy esemény igazolta.

Ily ellenségeskedés és barátság között éltünk mi ketten az uri-utczában. Én vonzódtam hozzá, meghatott szerencsétlenségem, bámultam türelmét, kedveltem humorát, szerettem jó szívet és hí barátságáért. Nehezen váltam meg tőle, midőn 1855. őszén külföldre kellett utaznom. Csak másfél év múlva tértem vissza; ez idő nagy részét ő is nem Pesten, hanem a graefenbergi fürdőn töltötte, de siker nélkül, mert soha sem nyerhette vissza teljesen egészségét. Addig helyette Jókai szerkesztette a lapot. Haza térve újra visszaszereltem régi szállásomat, azonban Pákh nem lakott már a szomszéd szobában; bár ugyanazon épületben, de egy nagyobb szállást vett ki. Itt is majd minden nap meglátogattam s írtam is koronként lapjába, a mely azalatt szintén megnagyobbodott, megszépült s gazdagabb lett képben és tartalommal egyaránt. Még 1855-ben egy társalap járult hozzá a *Politikai Ujdonságok*. E két lap fontos küldetést teljesített. Az elnyomatás szomorú korszakában nemcsak vigasztalója volt a nagy közönségnek, hanem ébresztője is. Ápolta a jövőbe vetett reményt, virrasztott a halálra sebzett nemzetiség betegyára fölött, szította a szunnyadozó hazafi-érzést oly körökben is, a hova más lap el nem jutott. E mellett oly közönséget teremtett és növelt fel a magyar irodalomnak, a mennyit magyar encyclopaediai magyar lap még soha. S ezt a fő dolgozó társakon kívül leginkább a szerkesztő tapintatának köszönhetni. Pákh eljátszott életén: némi kárpótlását látta abban, hogy megtört lélekkel, betegesen használható hazájának e két lap megalapításával s virágzásra emelésével. Midőn 1866-ban egyszer az uri-utczában sétáltunk s meglátogattuk hajdani gazdánkat, az aranyművest, Pákh jó kedvvel emlegette, hogy tizenhárom év múlva megünnepeljük a *Vasárnapi Ujság* huszonötödik évfordulóját, régi szálalunkon épen abban a szobában csapunk lakomát, a melyben az első számot szerkesztettük s Jókait is meghívjuk reá. Nem hogy tizenhárom, de még egy évet sem élt azontul. 1867. tavaszán meghalt s én el sem bucsuzhattam tőle. Midőn februárban meghülés következtében tüdőgyuladással esett, meglátogattam s kértem, hogy hívasson orvost. Megdorgált és kiszidott. «Az orvosok rontottak el, mérgezték meg életemet, nincs szükségem reájok, nélkülök is meggyógyulok, vagy ha kell orvosok nélkül is meg tudok halni», mondá ingerülten. Ön szerkesztő ur legjobban tudja, hogy később csakugyan elfogadta az orvosi segítséget, hiszen ön kérte fel Bókai orvost, hogy látogassa meg őt mint barátja s rendeljen neki orvosságot mint orvos. Pákh csakugyan engedelmessékedt az orvosok rendelkezésének s orvosságot vett be. De én ettől fogva többé nem láthattam. Nem bucsúztattak be hozzá. Meghagyta szolgájának, hogy engem ne ereszessen be, mert alkalmasint gunyolódni fogok, ha látom, hogy orvossággal él. Így csak a koporsóban láthattam utolszor. Szegény barátom, te csak egyszer féltél gunyomtól, midőn épen nem volt okod reá, de én sokszor féltam a tiedtől s nem ok nélkül. De ha nem bucsuzhattam el tőled utolsó órádban, mindig híven és szeretettel emlékeztem reád s lapod huszonötödik évfordulóján senki nem gondol több örömmel és fájdalommal vissza az elmúlt időkre, mint én, régi barátod, régi ellenséged.

Ime, szerkesztő úr, a mit hirtelenében össze tudtam írni, használja belátása szerint vagy ha tetszik, közölje egész terjedelmében levelemet.

Tisztelettel

Gyulai Pál.

Hunyadi János Nándorfehérvárnál.

Doré Gusztáv, a genialis illusztrátor önjából több képet közölt a Vasárnapi Ujság, melyek a „Keresztes háborúk története“ című francia kiadásu diszmunkából voltak véve. E mű a szintén Doré által illusztrált Szent Biblia, Dante Divina Comoediája és Don Quixote diszkiadásai alakjában, nagy ívrétben jelent meg, s a lapunkban

150 ezer emberrel s 300 ágyúval és 200 gályával ostromolta Mohamed szultán a magyar végvárat, melyet Szilágyi csekély erejével hősi-
leg védett, míg Hunyadi János segédhadai s Kapisztrán János keresztesei megérkeztek s a török hajóhadat a Dunán részint elsüllyesztvén, részint fölégetvén, egyesültek az őrsereggel, s június 21-én (1456) kemény, nehéz tusa után, mely alatt a törökök már-már bevették a

harcvággyában mintegy isten ujját látván, végre maga is megragadta hosszú keresztjét s Jézus nevét hangoztatván, a többi kereszteseikkel a harc-
térre sietette. Hunyadi a lelkesedésben biztos előjelet látván a győzelemnek, szinte egész hadával az ostromlók táborára rohan, annak sánczait egymás után beveszi, ágyuit elfoglalja, őrségüket levágja. Maga a szultán is megsebesül, serege futásnak ered, s meg sem áll Szófiáig.

HUNYADI JÁNOS NÁNDORFEHÉRVÁRNÁL. — DORÉ RAJZA.

közlött mutatványképek, melyek között több hazai tárgy is volt, újabb bizonyosságot tehettek a lángeszű művész phantasiájáról s alkotásai nagyszabásu koncepcziójáról.

Ezuttal ugyane munka második kötetéből mutatunk be egy hazai tárgyú képet, Hunyadi János diadalát a törökök fölött Nándorfehérvárnál, mely a magyar történet könyvének egyik legfényesebb lapját képezi.

várat, (ekkor történt a Dugovics Titus híres esete is), fényes győzelmet ütek a törökök felett.

Hunyadi e győzelem után sem tartá tanácsosnak a támadó föllépést. Azonban a keresztetek közül sokan este felé kiszöktek a sikra s megtámadták a törököket. Kapisztrán eleinte tartóztatta őket, de sikertelenül. Mindig többen keveredtek a harcba s a lelkes szerzetes a nép

Hunyadi csak másnap látta, minő győzelmet nyert. 24 mások szerint 40 ezer török, köztök több előkelő pasa hullaja, a zsákmányul ejtett 300 ágyú, 23 hajó s tömérdek fegyver és hadiszer hirdette annak nagyságát.

E fényes diadalra vezető csata egyik jelenetét tünteti föl Doré képe, az előtérben Hunyadi, hátul Kapisztrán János kiemelkedő alakjaival.

A SZÁMÜZÖTT PARKJA.

A NEMZ. MUZEUMBAN LEVŐ FESTMÉNYE UTÁN RAJZOLTA KELETI GUSZTÁV, METSZETTE MORELLI.

V. LÁSZLÓ MAGYAR KIRÁLY LEÁNYKÉRO KÖVETSÉGE VII. KÁROLY FRANCZIA KIRÁLY UDVARÁBAN.
BROZIK FESTMÉNYE UTÁN.

A száműzött parkja.

(Keleti Gusztáv képehez.)

Szép kert, hová lett régi fényed, éked?
Be nem vagy az, mi voltál hajdanán.
Mint fáj, ilyen bomlottan látni téged!
Mosolygzs, de mint az őrlt szép leány.

Mit gondos kertész homlított, fűrészelt,
Ültete, ojtá, tiz legényivel —
Most azt egy más kertész, a vad természet,
Maga szabadján, durván végzi el.

Derek egy kertész! Össze-vissza nőnek
A görösös ágak, meggyesetlenül.
Az üde park beillik és erdőnek,
Vén fái törzse korhad, míg ledül.

Eltűnt az utak csillogó porondja,
S a nagy bozóthan, törve, ott hever
A lépeső oszlopáról földre dobva
Moh-földten egyik márvány hamv-veder.

Fejét a nimfa búsan elereszti;
Könyűinek forrása elapadt:
A szép szőkö-kút... Sárga por fereszti
Az egykor fénylő márvány tagokat.

Az üveg ház is összedőlve, romba;
Hol narancs pirult s izes ananász,
Ott most a térdig érő fűbe, ronda
Disznóit őri egy álmos kanász.

Pusztul a kert... A kastély, büszke hajdan,
Büsongva áll; míg roskadó fala
Beejt boltját — termet kihaltan —
Magas őrtornya bús bagoly-tanya.

Szívem szorúl, e pusztulást így látva...
S hát a mi rejlik e bús képek megett:
A gazda, számítottan a világba,
S úrnője szive búban megrepedt...

Szász Károly.

V. László magyar király leánykérő követsége.

Brozik festménye.

1457-ben Hunyadi László megöletése miatt Magyarországon nagy zavar és elégtelenség uralkodott. V. Posthumus László király ennek hatása alatt Bécsbe ment, magával vivén Mátyást is, s bár közte és Hunyadi János özvegye közt béke jött létre, de az nem gátolta meg, hogy ki ne üssön a belháború. S épen ekkor egy másik háború is foglalkoztatta Lászlót: nagybátyjával Fridrik német császárral.

Valóban nem igen alkalmas időpont a házasságra. De az őz elközelgetett, a háborukat fegyverszünetek válták fel, s most László tanácsosai csakugyan komolyan tanácskozás tárgyává tették a dolgot.

László király korának legszebb férfiai közé tartozott, nemcsak tanácsosai, a messze külföldön is „világ gyönyörűségének” nevezték. Oly két koronával fején, mint a magyar és cseh, s ezek felett egy sereg hercegségnek örökös ura — bizony igen jó partie volt. A király tanácsosai úgy találták, hogy az európai herceggasszonyok közül csak egy méltó hozzá: Madleine, VII-ik Károly francia királynak leánya s maga Károly is úgy hitte, hogy lánya kezét csak a szép cseh-magyar király érdemli meg.

Ezen a kérdésen könnyen keresztül estek a tanácsosok. De nehezebb volt a másik kérdés: hol tartásuk a menyegzőt? Budán? Bécsben? Prágában? A tanácsosok nem tudtak meg egyezni, — végre Podiebrád György oldotta meg a csomót. Fegyveres erőt vezetett Bécs alá s magával vitte Lászlót Prágába.

Ezzel hát el volt döntve a kérdés, hogy hol tartatik meg a menyegző. Prágába érvén, miután időközben hossza alkudozásokkal a francia udvart is megnyerték a tervnek, László első dolga volt követséget küldeni menyasszonyáért, melynek tagjai voltak:

Váraday István kalocsai érsek, Nussdorff Udaltih passau püspök mint vezetői a követ-ségnek; továbbá

magyar részről: Palóczy László országbíró és Dr. de Tervisio Simon esztergomi kanonok; osztrák részről: Stahremberg Rüdiger és Eizinger Osváth:

cseh részről: Lippai Henrik csehországi főmarsall, Mihalovics Henrik főkamaris és Treka Burján.

Mindenik országból 200 lovag s a passau püspökségből 100, összesen 700; fényes női kíséret, 26 négylovas kocsi megaranyozva, 80 fehér ló.

A követség Prágából okt. 10-én indult el Franciaországba. Brozik képe azt a pillanatot ábrázolja, midőn VII. Károly a követséget ünnepélyesen fogadja. Ez 1457 novemberében történt Montilban. Tours, a francia királyok akkori székhelye közelében levő kastélyban, hol a király üdülést keresett.

A király a hercegeket s egész udvarát a követség elé küldte. De betegsége miatt megérkezésük után csak tíz nappal fogadhatta őket. „Egy magyar érsek (Váraday) — mondja Barante a Hist. des ducs de Bourgogne VI. k. 155-ik l., — szép latin beszédet tartott, hogy rábírja leánya kiadására. Többi közt mondá: ha ön és az én uram közt béke lesz, ki szállhatna velünk szembe? Ön elődei s a magyar és cseh királyok szövetségesek voltak s mi e szövetség megújításáért jövünk. Ön a kereszténység oszlopa, a mi urunk annak pajza. Az ön királysága a kereszténység háza, a miénk annak köfala.”

Brozik, e kép festője a Matejko iskolájához tartozik s kétségtelenül mindent elkövetett, hogy e nevezetes mozzanatot lehető történeti hűséggel állítsa elő. De ugy látszik, inkább csak a külsőségekre, öltözetekre, barozatra szorítkozott, mint magára az első elfogadás mozzanatára. S valóban nem is tehetett egyebet, mert sem követjelentés, sem egykoru francia vagy belföldi emlékirat nem vázolja tüzetesebben az elfogadást, melynek még napjait sem tudjuk. Brozik e részben teljesen használta a művészi szabadságot, s nem a katolikus László, hanem a cseh Podiebrad udvarának szellemét tartotta szem előtt. A kor szokása szerint egyházi férfiaknak kellett volna a király megéből levelet átadni — de itt világi ember kézbesíti, valószínűleg a csehországi főmarsall. Az a pap mellette, ki Brozik képen inkább husszitanak mint kath. főpápnak tűnik föl, a kalocsai érsek s a mint keze állása mutatja, és Brozik szerint is ő tartja az általam is idézett beszédet; a fő-rangu hölgy, ki mögöttük áll és a reliquia-tartót átnyújtani készül, a követség valamelyik előkelő tagjának, tán magának a szónoknak leánya. A követséggel jött többi nők is hoztak magukkal fényes ajándékokat s épen készülnek azokat átnyújtani. A kép másik oldalán van a francia király, mellette Sorel Agnes s elöl a 15 éves bájos Madleine, a mint mosolygó arccal hallgatja a követséget.

Érdekes, a mit Olivier de la Manche egykoru francia emlékirő a követségről folgyeztet („Nouvelle Collection des Memoires”, kiadta Michaud és Poujoulat. Páris, 1837. III. k., 496-ik lap): „Ebben az időben jött Károly királyhoz Lancelot magyar király követsége, hogy mondott Lancelot király számára megkérje Madame Magdelaine de France kezét; ez volt a legszebb és legnagyobb követség, mely Franciaországba jött; mert magokkal hozták a sekélyes arany aprópénzt (arany-billon) s Franciaország királyának kiváltsága folytán a helységekben, hol voltak, arany forintot verettek; s azon 32 ezikek közül, melyet Károly királylyal elintézendők voltak, soha nem akartak beszélni a másodikról, míg az első el nem volt intézve, akár helyben-hagyólag, akár tagadólag s kétségtelenül létre is jött volna a házasság, ha a nevezett Lancelot meg nem hal, ki a parlament tartama alatt halt meg.”

A követséget nemcsak előzékenységgel fogadták a francia udvarban, hanem valódi bensőségleg. Egymást érték kedvükért az ünnepélyek, melyeket a hercegek tartottak, s melyeken, mint az évkönyvirok mondják, a német lovagok ugyancsak sok fogadtak tettek a szép francia kisasszonyoknak, — de azoknak véget vetett decz. 24-én az épen ekkor oda érkezett hír, hogy László király meghalt. Vége volt a sok szép tervnek, hogy hogy üzik vissza a hitleneket Ázsiába, a fényes lakodalmi készülődéseknek, a prágai vig napoknak, melyekről a követek előre is mesés dolgokat beszéltek. Decz. 30-kán bucsuzott el a király a

követségtől, mely napon a szép menyasszony is bucsut vett tőle. Könyei mutatták, hogy őszintén sajnálta az álmódott szép és fényes jövő letűntét.

A francia király rendeletet adott ki, hogy a követséget az országon át ünnepélyesen kísérik. Párisban a város első emberei s az egyetem tisztelkedtek nála, s megmutatták a város nevezetességeit. Öltözetek és szokásaik minde-nütt feltűnést okoztak. Hideg tél volt, s az utcákat hó borítá — a jó párisiak csak úgy bámultak ezek szánkait, soha azelőtt nem láttak olyasmit. Kocsijaikat a városban kívül hagyták s azokból táborot alakítottak, mely oda is kísáta a kíváncsiakat.

Végre elutaztak Párisból — de mire haza értek, itt egész más világot találtak.

Szilágyi Sándor.

A ki örökké bujdosott.

Igaz történet.

Közi: **Eötvös Károly.**

(Folytatás.)

Utazásuk a folyam mentében lefelé történt. A nyugati szárazföld, a hol a kalmuk fiu őrizte ménését, szintén csak sziget, noha nagy sziget volt. Délre végét érték s új folyamra bukkantak. Egész nap és egész éjjel haladva s még vagy négy folyamagon áthatolva, végre nyugat felé egy óriási vízre bukkantak, melyet eleinte valamely tengernek vélték, miután határait, partjait alig látták. Ez volt az igazi Volga, a Volgának nyugoti fő ága. Szélessége itt megközelíthette az egy mérföldet.

A francziák is folyton nyugot felé tartva csakhamar észrevették, hogy folyóvízen usznak. S miután jól emlékeztek, hogy a kalmuk fiu ez irányban mutatta Jenotajevszket: egész erejükkel eveztek folyton nyugot felé. Néhál az óriás folyam oly zátonyos, oly csekély vizű volt, hogy a tutajt az evezők segítségével tolni, taszítani lehetett. Késő éjjel érték el a partot, most már az igazi szárazföldet.

A következő napon kellő pihenés után Henri vezetése alatt hatan kimentek a szárazra utat keresni, falu vagy város után nézni, em-berrrel találkozni. Nemsokára a parton találtak is egy nagy, széles, járt országutat, mely nyugotról vonult kelet felé. Henri nyugot felé tartott s nemsokára összefött néhány, gyalogszerrel utazó orosz paraszttal.

Henri a szokásos üdvözlés után azt kérdezte, hogy micsoda falu vagy város esik ide legközelebb.

Az oroszok nyilván koldusoknak vették a francziákat, mert a kérdésre nem is felelve, iszák-jukat elővették s szegényes árpakenyerükből egy-egy kis darabkát adtak mindegyik francziának.

— Köszönjük az isten nevében, mondá Henri, de mi nem koldusok vagyunk, hanem szerencsétlen utazók; nem tudjuk: merre járunk, mondjátok meg: hol érünk mi legközelebb várost s merre menjünk Jenotajevszkbe?

— Jenotajevszk messze van — mondá az egyik paraszt — hanem ha ezen az uton egyenesen mentek, nemsokára Kirdába értek.

— Kedves testvérek — mondá Henri a szokásos orosz megszólítással — adjatok tanácsot, mitévők legyünk. Mi szegény mesteremberek vagyunk, munkát keresünk, ti, látom, jó keresztények vagytok, minket egy kalmuk kirabolt, nines semmink, mondjátok meg, hol találhatunk munkát? Az isten megáld benneteket, Szent György és Szent Miklós segítségével.

— Mi nem tudunk munkát adni, se tanácsot — mondá az orosz — mi is szegény emberek vagyunk, most pedig Asztrakánba megyünk

halásznak elszegődni. Hanem menjetek Kirdába, menjetek ott a pópához, én vagyok Petrov, a pópa pedig az én testvérétyám, az majd ad jó tanácsot.

Az oroszok tovább mentek s már jól elhaladtak, mikor Henrinek valami jutott eszébe. Azt gondolta, hátha a tutajt el lehetne adni az orosz parasztnaknak.

Rögtön megfordult társaival s utánuk sietett az oroszoknak. Utánuk sietett és utánuk kiabált. Az oroszok végre megálltak s Henri beérte őket.

— Kedves testvérek, szóló hozzájuk, miért mentek gyalog Asztrakánba, nekünk van tutajunk, mi oda adjuk azt, ha valami csekélységet adtok érte.

Az oroszok összenéztek, tanakodtak s elhatározták, hogy megmészák a tutajt. Most már valamennyien együtt haladtak a Volga partján egész addig, a hol a tutaj feküdt a rajta hagyott francziákkal.

Az oroszok jól megvizsgálták a tutaj fáját s megvállolták öszintén, hogy ők azt Asztrakánban 4—5 rubelért eladhatják ugyan, de ők azért annyit nem fizethetnek, mert annyi pénzük nines, hanem adnak fejenként 20 kopeket s miután heten vannak, összesen 140 kopeket, három tarisznyát és három kenyeret. A francziák megcsinálták az alkut, csak hogy még egy tarisznyával s még egy kenyérral többet csikartak ki vételár fejében.

A tutajról a tarisznyákat megrakták sült hallal és szilvával, az oroszokat a tutajra vezették, tőlük elbucstak s utnak indultak Kirda felé. Volt most már pénzük is, igaz hogy csak fejenként 10 kopek, s volt kenyérük is. Szegényes árpakenyer, de mégis utközben oly jól ízlett nekik, mint a legfinomabb sütemény. Hiszen oly régóta nem ettek már kenyérfelét.

A nap már lenyugodott, noha még meglehetősen világos volt, mikor a francziák a kirdai pópához betértek. A pópa a lakház tornácán idősgált egy másik oroszszal s a szeszes ital már meglehetősen meglátszott rajta. A francziák alázatosan hozzá járultak s kezét egyenként megcsókolták.

— Szent atyám, mondá Henri, mi szegény, vándorló mesterlegények vagyunk. Szaratozban egy kis pénzt kerestünk, de egy kegyetlen kalmuk kirabolt bennünket s egy pusztá szigetre kitett. Majdnem éhen vesztünk, míg megszabadultunk. Most munkát keresünk, adj nekünk böcs tanácsot, hol keressünk munkát? A te testvéred, a jó Petrov, a kivel utközben találkoztunk, ide küldött bennünket jó tanácsért.

— Ni ni, igaz az? kiáltott fel az az ember, a kivel a pópa együtt idősgált. Ez a tarisznya a Petrov tarisznyája, jól ismerem a madzagjáról. Ezek a csavargók bizonyosan megölték és kirabolták Petrovot.

A francziák közül egyik elnevette magát, a másik megijedt, valamennyien zavarba jöttek a képtelen gyanura. Legelőbb tért észre Henri s azt mondá a pópának:

— Isten mentsen szent atyám, mi jó emberek vagyunk, Petrovnak és társainak egy tutajt adtunk el, ezért adtak heten 140 kopeket és négy tarisznyát.

— Hazugság az, kiáltott az idegen ember, hol vettétek a tutajt?

Henri elmondotta a szigeti kalandokat, a tutajkészítést s a menekülést.

— Tehát ezek az emberek, mondta az idegen, kirabolták a beteg szigetet is s elpusztították a betegke házaikat. Hé, hé, emberek, jertek csak ide! — kiáltott be a konyha felé.

Egy házi szolga előugrott a kiabálásra. — Eredj, fuss csak Ila a községához s hívd ide a községi szolgálkat!

A házi szolga elfutott s néhány perc múlva két fegyveres hivatalsszolgával jött vissza.

Ezen időt Henri és társai arra használták, hogy a pópának könyörögtek s isten oltárára minden pénzüket oda adták.

— Jól van gyermekeim, mondá a pópa, zsebbe csusztatván az apró pénzt, az majd enyhítésre lesz bünös lelkeknek. Én nem segíthetek rajtatok, a törvény rátok tette kezét.

Az idegen, a ki senki se volt más, mint a község második előjárója, a megérkezett hivatalsszolgáknak azt parancsolta, hogy közzézzék meg a francziákat. Szegény menekülők nem állhattak ellent, este is volt már, lehetetlen volt az önvédelem. Megkötözve egy ólba hurczoltattak s ott kellett tölteniük az éjt fáva, dideregve, kopasz földön. Szomoru éjszaka volt ez. Egész éjjel szemüket se hunyták be. Ujra erőt vett rajtuk a kéteggbeesés, mint akkor, midőn a kalmuk kitétte őket a pusztá szigeten. Már-már lábbadozó szerencsétlen betegjeiket újra elővette a kór és erőtlenség.

Reggel két lovas kozák őrizete mellett elkísértettek. A kik menni tudtak: azok gyalogszerrel, a betegek rozszant fakó kocsin. Döbben egy kis darab rossz kenyeret kaptak ebédre s így hurczoltattak be estére Jenotajevszkba, a járási főnöknek, iszpravniknak, börtönöbe.

Folyt. követt.)

Báthory István-féle emlékérem a nemzeti muzeumban.

Csak egyszer történt hazánk évezredes történetében, hogy magyar embert idegen trónra emelt a sors, mely egy nagy és szabad nemzet szabad választásában nyilvánult.

Báthory István volt e ritka magyar, kit fényes tehetségei miatt a lengyel népakarata a királyi koronával ajándékozott meg. Tudjuk, hogy e nagytalajdonu férfiú mily dicsősen felelt meg a benne helyezett reményeknek és alig tízévi rövid uralma minő fényt árasztott egy máris süllyedő birodalom sorsára.

Törhetlen erélye dacára, melylyel egy féktelen szenvedélyű nemességgel vasakarátát érezette, népszerű volt e fejedelem új hazájában és népszerű lön különösen azután, hogy sikerült győzelmeskednie a lengyel nemzetnek már akkor is félelmetes és halálos ellenségén, orosz szomszédján.

Örömmel legelteti szemét ma is, szomoru-sága közepette, a lengyel hazafi Matejko óriási képen, mely Báthoryt a győztest ragyogó színekkel állítja elé, abban a felejthetetlen jelenetben, midőn ő, a győztes tábornok és király, II. (vad) Iván porban csuszó és békeért esdeklő küldöttség fogadja.

Jól esett azonban a lengyel nemzettel régtől rokonszenvező magyar népnek is látni e hős király nagy tetteit. Báthory István, a magyarvéri lengyel király neve népszerű volt hazánkban a maga korában és az maradt mind e mai napig.

Édes öntudattal nézzük mindenütt az emlékeket, melyek a nagy királyról fönmaradtak s akár lengyel földön járunk, hol a legnagyobb-rubbak maradtak fön, akár külföldön találkozunk nevéhez fűződő kisebbszéri régiségekkel (kép, serleg, kard, stb.), mindig szívesen gondolunk az erdélyi fejedelemről királylyá lett nagy historiai személyre és mindig magunkénak valljuk őt.

Lehetetlen, hogy Báthory arcvonásait elfelejtse, a ki csak egyszer is látott nagy számmal létező Báthory-garast.

Különösen a jó ezüsből készült lengyel, litván, danzigi, rigai stb. hármas garasokon kitűnően vannak etalálva arcvonásai s bár a pénzék bélyegei több mester kezéből kerültek ki, e pénzeken mégis mindig híven és jellemzően van visszaadva nem szép ugyan, de szellemes és erőlyes arca.

A forgalomra szánt pénzeket kívül még nagyobb, inkább emlékre szánt u. n. fémezek is léteznek a nagyobb pénzgyűjteményekben. Ezek a nagy király uralkodása különféle esemé-

nyeit örökítik meg és rendszerint jóval ritkábbak, mint a köforgalomra szánt pénzek.

Ily ritka, mondhatni a maga nemében páratlan emléket őriz a n. muzeum régiség-gyűjteménye is, melynek rajzát az „Archaeologiai közlemények” legutóbbi füzeté után természetes nagyságában itt adjuk.

Ritkának, sőt páratlannak mondjuk az ólom-ból készült kerék lemezt, mert minden valószínűség szerint csak egy példány készült belőle.

A lemez ugyanis csak az egyik oldalán van domborművel díszítve, másik lapja csupasz és egyenetlen s így föltehető, hogy kezdetül fogva arra volt rendelve, hogy valami más tárgyba, álló órába, vadásztáska külső lapjába, szekrény homloklapjába vagy egyéb helyütt belé erősítsék, de nem arra, hogy önálló emlék gyanánt szerepeljen az utókor előtt.

Az egész mű öntve van és öntés után a művész vésővel finoman kidolgozta.

Megkülönböztethetünk rajta egy középső korongot és egy diszes keretet, melybe a korongos lemez be van illesztve; a két darab külön készült és a különböző nyelvű föliratok — a korongbeli latin, a kereten levő német, — valamint a munka különössége mutat arra, hogy nem voltak épen kezdetül fogva egymásnak szánva.

Bennünket első sorban a középső lap érdek-el, mert megpillantjuk rajta Báthory jól ismert alakját. Rövid nyaka, széles váll, szer-főlött hosszú ujjai elég jellemzők, jellemző rövid vastag orra, kicsi szeme, magas szemöldöke is. Olyan ő itt is, minőnek fönnlévő számos lüarcz-képei mutatják.

Képvonkón a király szemközti van föltüntetve, de feje kissé jobbra fordul; az előtte álló asztaltáblára fektetett jobbja jogart tart, balját kardja markolatára fekteti. Fején a felhajtott karimájú kucsmá forgóba illesztett madártollal, melyen homlokára süllyed. Az ing szélesen kihajtott gallérja bekereteli az arczot és reá fekszik a nyakig erő begombolt mellényszerű also bugyogóra, melynek brokátos kelmején a művész nem felejtette a mustrát is föltüntetni. Az öltözetet széles prémme segélyezett mente egészíti ki, betakarván a király vállait és mindkét karját a kéz tövéig. A király jobbja mellett az asztalon áll a királyi folség jelvénye, a zárt keresztcs korona.

Az egész alak meglehetősen kidomborodó, de modora mégis közelebb jár a lapos, mint a magas alakításhoz.

A felső félkör szélén az alaktól üresen maradt helyen és a mező fölöl egyszerű vastagabb vonallal által elkülönített téren meglehetősen lapos, vékony betűs fölirat van:

STEFH (igy) A · D · G · | · REX ·

PO ·

A király fővege által ketté választott körirat: *Stephanus dei gratia rex Poloniae*, (István Isten kegyelméből Lengyelország királya) magyarizatra nem szorul, ez Báthory István rendes czime okmányokban és érmeken, mióta 1575-ben lengyel király lett.

A középső korongot diszes keret foglalja körül, mely sajátságos érdekelt kölcsönöz a Báthory medaillonnak.

Művészi, két egymás fölé helyezett czimer által jelzett főpontja a király feje fölött van.

Itt kezdődik jobbról a körirat, mely a keret külső szélén végig futván, közvetlenül az alsó czimer mellett a keret belső szélén folytatódik. Itt is, ott is a köriratot kívül-belül kettős vonalkor foglalja be; a közbetköz téren geniussoktól, és heraldikus állatoktól tartott paizsok vannak egyenletesen elhelyezve.

A körirat így szól:
ANNO · 1571 · DVRCH · HH · DIE ·
HEINRICHSTAT · ANGEORDNET · VND ·
BEFREIET · WART · (Elválasztó dísz) AL ·
LES · WEILANDT · SEINEM · GELIE ·
(Folytatása a belső szélén)

BTEN · HERN · VATERN · ZV · EHREN ·
· UND · DEM · RITTERLICHEN · ADEL ·
· ZV · GNAD ·

A körirat, mint látni, két szakaszból áll; az első történeti tényt állapít meg, a második megmondja, hogy kinek tiszteletére készült a mű, melyhez a jelen keret tartozik.

A történeti tény a „Heinrichstat” elrendelése és felszabadítása 1571-ben HH által. A ke-

retben legfölül ott van a csillagos oszlop előtt jobbra vágató braunschweigi ló. Már e címer is arra utal, hogy a Heinrichstad csak a braunschweigi hercegségben kereshető. E hercegség fővárosában hajdan különállósággal bíró Heinrichstad nevű városrész forog itt szóban és az évszám után (1571) bizonyos, hogy a monogram alatt H(erczog) J(ulius) braunschweigi herceg rejlik és bizonyos az is, hogy az edesapa, ki mint elhunyt (weilandt) kerül szóba, nem más, mint Ifjabb Henrik (Heinrich der Jüngere), kinek halála éve két évvel előbbre, t. i. 1569-re esik. Világos ennelfogva a körirat tartalma, melyet így kell értelmezni:

„Az 1571-ik évben Herzog Julius által rendeltetett el és nyert szabadsalmakat a Heinrichstad (városrész).

„Mindez (történi) szeretett uratyja tiszteltetére és kegyelemből a lovagias nemesség iránt.“ Szerepel a köriratban a fiú, ki apjának a

tik. A virágzó renaissance e kiváló képessége az e korból való legesekélyebb műveket is jellemzi és előtűnik kedvesekké teszi s a szóban levő keret még teljesen ily szellemben készült.

Még az olyan apróságokban is, minő egyrészt a geniusok alatt és az oroszlanok hátsó lábai mögött a föld jelzése fűszálak által s a felső geniusok mögött a virágidomok támogatása — mert ott a keret belső széle megszakad — és minő másfelől az állatok farkainak és a kigyóknak körded tekerődése, finoman egyesül a két elem és tanúságot tesz a művész helyes tapintatáról.

Az eredeti műben a kedvező hatást emeli több technikai szépség, mit a rajz nem tüntet föl: a domborulatok és árnyéklatok finoman váltakoznak, a körvonalok szabatosan kidolgozva és mégis sehol sem kemények, a részletek tisztán, gondosan, de puhán és kevésbé határozottan jelezvők mint a főkontúrok. Mindezen

képének beillesztése a hozzá nem tartozott keretbe akkor is, ha azon családi kapcsolatra utalunk, mely Báthory és a braunschweigi család közt fennállott. E családi kapcsolat köztudomás szerint ifjabb Henrik és Báthory sógorságán alapul. Az előbbi fejedelemnek második neje Zsófia, Zsigmond lengyel király leánya volt s ugyanazon király másik leánya Anna, mint tudjuk, férjhez ment Báthoryhoz, mikor lengyel király lett.

Ennelfogva az emlékéremben a monogram képeben szereplő Herzog Julius, ki Ifjabb Henriknek (első házasságából származott) fia volt, unokaöccses viszonyában állott Báthoryhoz.

Lehet, hogy a sógorsági viszony a két fejedelmet összehozta s hogy Herzog Julius ennelfogva alkalmilag nagybátyját azon becses tárggyal megajándékozta, melybe az érdekes emléklap be volt illesztve és lehet, hogy ezuttal fentartván a díszes keretet, apja képe helyett udvariasságból nagybátyját rakatta belé. — Ez oly

SZÁZADOS ünnepét üli a jövő évben a magyar hírlapirodalom. E száz év alatt keletkezett hírlapok és folyóiratok közt csak négy van, mely huszonöt évnél idősebb; s korra nézve ötödik a *Vasárnapi Ujság*, mely a múlt héten érte meg születésének huszonötödik évfordulóját.

A nyugoti nagy nemzeteknél vannak százéves hírlapok is, melyek nemcsak hogy élnek, de majdnem oly köntösben jelennek meg ma is, mint ezelőtt száz évvel. A mi későbbi keletű irodalmunk, jelesen hírlapirodalmunk, mely csak az utóbbi félszázadban jutott némi állandóságra, ily hosszú életkort nem mutathat föl. A maiak közt a legrégebbi lapok: a *Religio*, melynek feje fölött mindenféle viharok ártalmatlanul vonultak el; a *Gazdasági Lapok*, melyet az idők viszontagságai szintén nem háborgatnak szakszerű hivatása hű teljesítésében; a *Debreczen-Nagyvárad Értesítő* című igénytelen hirdetősi lap; s végül a *Pesti Napló*, mely mint irodalmi közlöny is megelőzi régiségben a *Vasárnapi Ujságot*, s különböző szerkesztőségek alatt eltöltött változatos múlt után ulti meg már négy év előtt fennállásának negyedszázados ünnepét, mint oly közlöny, melynek története nagy részt foglal el a politikai hírlapirodalom és a pártok történetében a forradalom óta lefolyt korszak alatt.

A *Vasárnapi Ujság* most jutott el pályafutásának e nevezetes időpontjára, s a 25-ik évfordulón annyit tartózkodás nélkül vél elmondhatni, hogy negyedszázados fennállása óta folyvást egy irányban haladt; kezdetben kitűzött főladatát igyekszik betölteni ma is; változásai csak fejlődést jelölnek, s a haladó kornak megfelelő eszközök változásai. E változások a terjedelemben, tartalomban és kiállításban való haladás fokozatos lépcsőit mutatják. A kis negyedrétt ivből, melyen az első szám megjelent, lön nagy iv, a szürke darabos papír kifehéredett, kisimult, s az egyetlen képből, melynél többet az első számok nem közöltek, lett öt-hat annyi; — a politikai résznek külön lapja lett, s a mint az események kívánták, lettek melléklapjai is.

Ily természetiek voltak a *Vasárnapi Ujság* „változásai“. Czéljára, irányára megmaradt változatlanul a régiek. Nem tekinti főladatának versenytársra lenni a 30–40 milliónyi nyugati nemzetek százezernyi olvasó közönséggel bíró legnagyobb képes lapjainak, melyek világlapok s a nemzetközi forgalomban elfogadott nyelveken, tehát a világnak írvák, s bár a saját köréhez képest ezeknek se kívánt igen mögötte maradni: magára nézve elég szép, elég lelkesítő és elég nagy czélnek tekinté megmaradhatni a *magyar nép lapjának*, s a nemzeti irány és nyelv művelésében, az apiai szellem ápolásában és abban keresni legfőbb főladatát, hogy a közhasznú ismeretek bárhonnán származzanak, a magyar nemzetnek is közkincesivé váljanak.

A VASÁRNAPI UJSÁG

1854 HUSZONÖTÖDIK ÉVFORDULÓJÁN. 1879

Ma huszonöt év áll mögötte. S egy ily ünnepélyes évfordulón illik megemlékezni születése napjáról, a miről az első dajkák közül még életben levők szívesek elmesélni egyet-mást. Huszonöt év alatt a köztisztletben folyvást öregbedett nevék ad nagyobb tekintélyt szavaiknak. S mi csak örömlünknek adhatunk kifejezést a fölött, hogy őket 25 év után ma is a *Vasárnapi Ujság* dolgozó társai közé számíthatjuk.

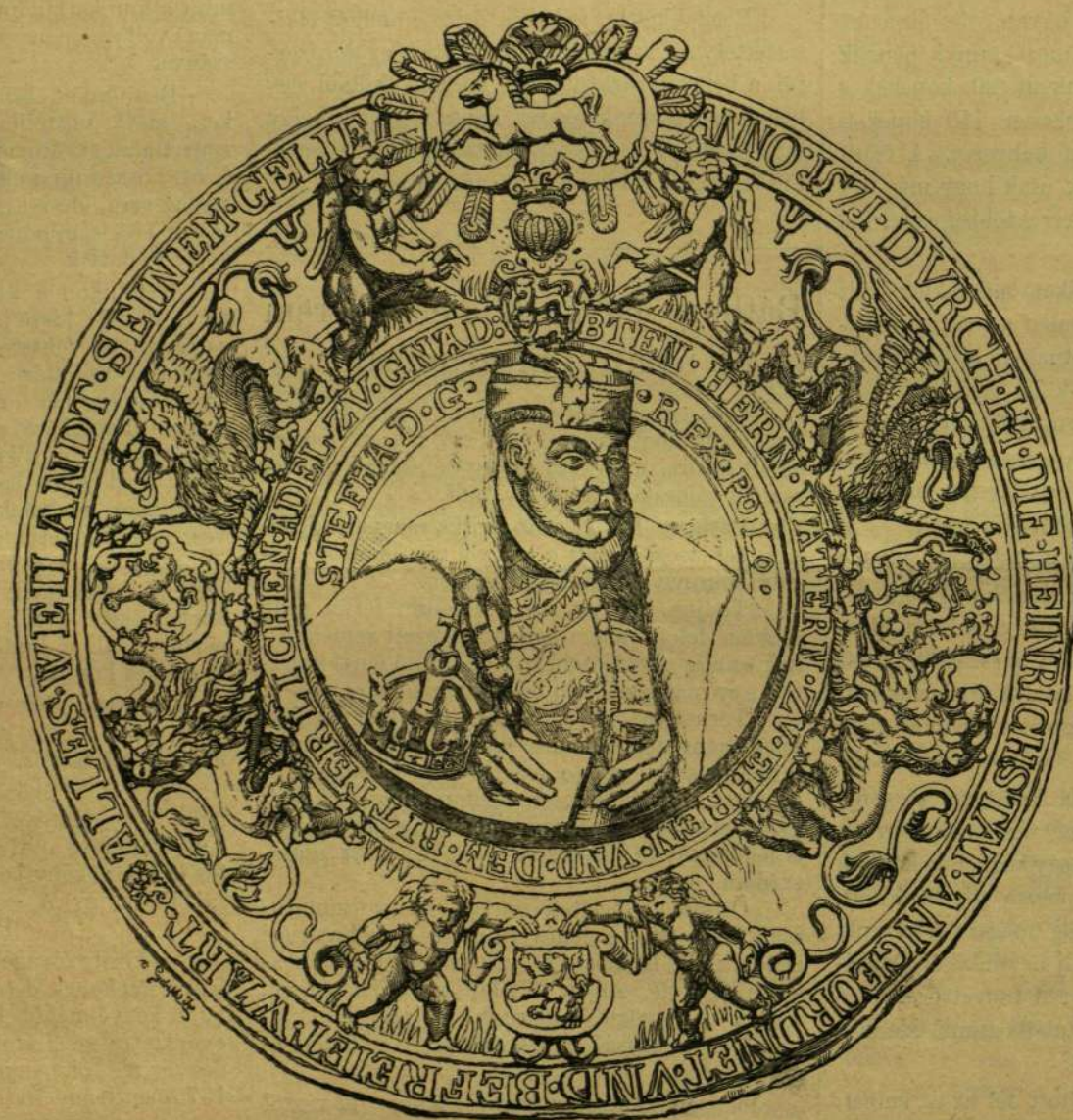
E lap első szerkesztője és kiadója már a halottak országába költöztek, de emlékeket, egybek közt a *Vasárnapi Ujság* is őrzi és fenntartja.

Hogy ezt a *Vasárnapi Ujság* most a huszonötödik év betöltével megteheti, az általuk szerencsés kézzel lerakott alapkö szilárdságán kívül három tényezőnek köszönheti leginkább, melyek egymást föltételezték, kiegészítették és gyámoltották. E három tényező: a nagyszámu jeles munkatársak lelkes közreműködése, kik szellemi munkásságuk legjavából töltötték be a *Vasárnapi*

Ujság huszonöt nagy kötetének hasábjait, — a kiadók eszéles áldozatkészsége, mely a lap jelentékeny megnagyobbításával, szebb kiállításával lehetővé tette a kitűzött czélt sikeresebben szolgálni, — és, a mit első sorban kellett vala említenünk, — a nagy közönség buzgó és kitartó támogatása, mely nélkül meddő maradt volna a más két tényező legnagyobb erőfeszítése is.

E hármasszövetség állandóságában bízva, azzal az ohajtással indulunk elébe a második huszonöt évnek: vajha annak végpontján, a kiknek azt megérni adatott, egy szerencsésebb század kezdetén, boldogabb nemzedék előtt regélhessenek azokról a nagy és nehéz küzdelmekről, melyeknek a *Vasárnapi Ujság* tanuja és részese volt, s megvalósulva láthassák azt a nagy czélt, melyhez legjobb erejéhez képest járulni e lap is mindig első főladatának tekintette: a virágzó irodalmat virágzó hazában.

Nagy Miklós.

BÁTHORY ISTVÁN EMLÉKÉRE A NEMZETI MUZEUMBAN.

braunschweigi hercegségben utódja volt és a ki valószínűleg apja szándékát teljesíté, midőn 1870-ben vásártartási és egyéb szabadságokkal ruházta föl az apja neve után elkeresztelt wolfenbütteli városrészt. A kiváltság, melyről a wolfenbütteli történetírók részletesebb tudósítást is adnak, volt tehát azon tény, melynek megörökítésére az emlék készült.

Ha a díszes keretet művészi szempontból nézzük, mindenképp a paizsok és paizstartók mesteri csoportosítására és az adott térbe való ügyes beillesztésekre kell utalni. Meglepők a paizstartó állatok eleven mozdulatai, melyek az alakítás stylizált volta dacára is oly élénk képet a képet. E két elem egyesítése nagy mértékben sikerült a művészeknek. Bizonyos pontig realistikus a fölfogás; jóval túlmegy a heraldikai alakok középkori merevségén. Mégis az alakítás nem felejteti a nézővel soha, hogy az összes idomok egy keret ornamentális részei és azért az ornamentum szabályosságát köve

technikai finomságokra az ólom kiváló alkalmas anyag s a művész a jelen esethen helyesen élt vele.

Abból, a mit a keret köriratának magyarázatára fölemlítettünk, nem lehet kétes, hogy a keret eredetileg nem a benne lévő Báthory István-féle arcképhez tartozott; az arckép lengyel fejedelmet ábrázol, a keret pedig braunschweigi hercegek által Braunschweigban véghezvitt tettet kíván megörökíteni.

Világos tehát, hogy ilyen kerethez inkább a Heinrichstad alapítója illtet volna és hozzátehetjük: valószínű, hogy annak is volt tervezve és kidolgozva.

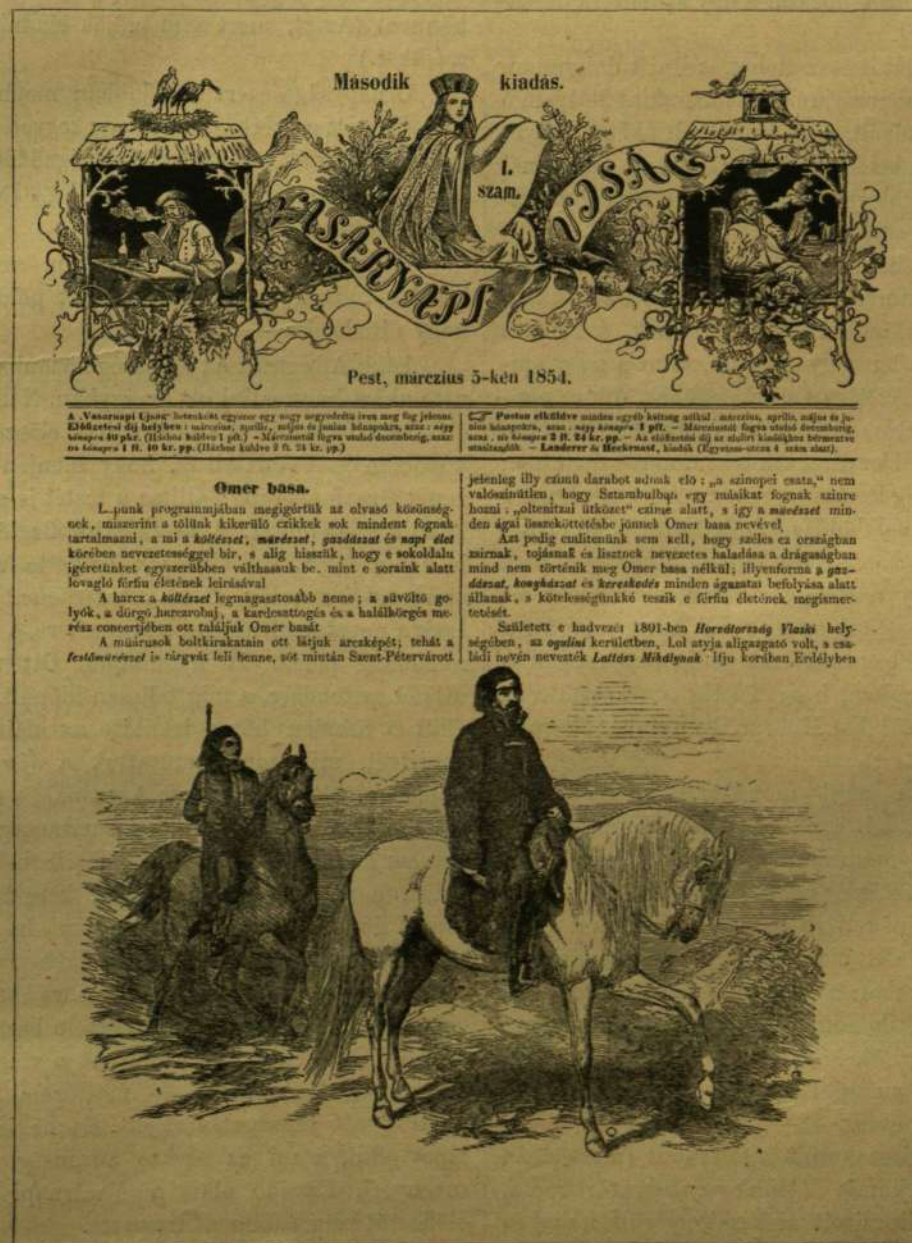
Azonban eredetileg benne volt-e vagy nem, továbbá az utóbbi esetben kiért és mi okból távolítottatott el az ő képe, hogy a lengyel király arcképével helyettesítették — nem tudjuk, valamint azt sem tudjuk még, hogy ki készítette.

Itt tehát eddig meg nem oldott rejtély előtt állunk és rejtélyes marad a Báthory István arcképe, mely a mellett, hogy lehetségest

tételez föl, mert a keret 1571 körül készültetett, Báthory pedig 1575 került sógorságra Julius herceggel, igen természetesnek is látszik.

Sőt talán abból, hogy Báthory fején meg a fejedelmi kucsmá, de asztalán már a királyi korona van, tovább is szabadna következtetni arra, hogy a herceg éppen koronázási ajándékkal kívánta az új királynak és nagybátyjának küldeni. Azonban ez mind csak föltevés és nekünk egyelőre meg kell elégednünk azzal, hogy nemzeti muzeumunk ismét egy Báthory ereklével gazdagodott, mely nem csak valódi és az ő korából ered, de ritka szépségű is. Az érintett rejtély megoldását pedig majd fűrkészszék ki a lengyel meg a braunschweigi tudósok a magok levelestárakban, türelemmel megvárhatjuk az eredményt, mert a nemzeti muzeum nyugodtan mondhatja: beiti possidentes.

Hpl.

Az 1. szám első oldala (negyedréz nagyságban).

Hogy született, hogy dajkáltuk?

Ködös, borongós idő volt. Az annyszor vis-szaóhajtott (!) absolutismus úgy feküdt rajtunk, mint egy országos köd, a miben nem lehet tiz lépésnyire látni, a mi behatol még a szobákba is s az íróasztalunk lámpáját is elhomályosítja.

Iróink szerkesztét záppítotték, a ki Pesten maradt, iparvállalatoknál, pénzintézeteknél váltalt napidíjas foglalkozást; de közönség sem igen volt. A hivatalos lapon kívül még egy politikai napi lap, azután meg egy pár szépirodalmi lap tengette életét az örökké hű falusi gazdatisztek és protestáns papok részvétmaradványaiból.

Egy ilyen ködös reggelen monda nekem Heckenast: »Csináljunk egy olcsó néplapot, képekkel illusztráltat.«

Heckenast volt az a magyar kiadó, a kinek eszméi voltak. Messze előre tudott látni s arra, a mit előre látott, vállalkozni, abba befektetni. Mikor a nagy mozgalmas korszaknak 1849-ben vége lett, egyszerre százával lettek betöltve a lapok; mind a pesti, mind a bécsi nyomdászok tömegesen bocsták el a szedőiket. Heckenast messzebb látó volt: ő az egész nyomdászemélyzetét együtt tartá; csodádolog volt, hogy mint tudott nekik dolgot adni? s mikor aztán az új kormányának egyszerre szüksége lett nagy tömegben adni ki az adókönyveket, et caetera germanica, az egész birodalomban egyedül Heckenast volt képes e munkát elvállalni s ez volt gazdag-ságának egyik alapja. Az írókat meg tudta becsülni: eszméket tudott nekik adni, hogy minő műveket írjanak, s ha valamelyikbe belevezetett, nem panaszkodott rá.

Képes laphoz legelőször is képek kellenek. Egy fametszőnk volt, Riedl, genialis ember; de a felső kabátja mindig a vendéglősnél volt zálogban s annak a zsebében voltak a véső eszközei: nem lehetett rá számítani. Azonban a képeket lehet külföldről hozatni s úgy szabni rájuk itt-hon szöveget.

Az írókat is össze lehet szedni valahonnan. Heckenast honoráriumokra havonként 200 pengő forintot rezolvált, a mi kincs volt akkor; fényesen lehetett belőle díjazni. Csak egy feladatnál voltak megakadva. Hol vegyünk a néplap számára szerkesztőt?

Mert a néplap nem olyan lap, mint más. A nép, Prottmann ur szerint (ez volt a mindenható rendőrfőnök Pestén), gyermek, a kinek a kezébe nem lehet gyufát adni, mint a nagy ember kezébe. Az olyan szerkesztőnek, a kire néplap szerkesztése bízott, olyan ártatlan hajdon férfinak kell lenni, a kihez semmi rágalom nem fér. Volt pedig Prottmann ur fiókjában egy hosszú lajstrom, a melyből Heckenast szomorúan olvas-hatá, hogy az egy Nagy Ignácson kívül, a kinek már volt egy napi lapja, valamennyi most élő magyar író egytől egyig mind kompromittálva van. A Reichsgesetzblatt pedig azt rendeli a Pressordnungban, hogy felelős szerkesztő csak kvalifikált író lehet. Hol van ilyenember Magyarországon?

— Van egy! mondom. Egyetlen egy. Derék, szabadelvű, népszerű és nagy tehetségű író. És nincs kompromittálva. Hogy maradhatott meg? Egy betegség rejtette el. Pákh Albert volt, Petőfi megénekelt jó barátja, a hajdani *Pesti Hírlap* genialis újdondásza, 1847-ben délecezen évben beteg lett, kénytelen volt hidegvizgyógy-kezelés alá menni Laabra; ott izzadt a vizes pokróczban egész 48–49. év végig, s mikor 1850-ben visszakerült, ott feküdt (mert lábán nem tudott jönni) előttünk egy összetört rones, alakjából kitorzított arczczal, gyérült hajjal és

szakállal; — csak a szelleme nem volt megbé-nulva. Arról lehetett még ráismerni.

Ez ellen nem lehetett kifogása a magas ha-tóságának. Pákh Albertet elfogadták felelős szer-kesztőnek. Én szereztem be neki a kéziratokat, ő pedig szerkesztette a lapot az ágyban, ő kapott a szerkesztésért 50 frtot, a másik ötvenet én, a többi a munkatársak. A szerkesztői mondani-valókban én gorbombáskodtam. Ezt *húszágom* el nem hallgathatja.

A policzájjal nem volt sok bajunk. Furfan-gosan tudtunk úgy írni, hogy az olvasó meg-lássa, a cenzor pedig meg ne lássa, a mit a sorok között hagytunk megértetni.

De egyszer mégis megtörtént velünk a szere-ncsétlenség. Van egy jó barátunk, Székely Józsi, a ki derék, okos, becsületes, szép tehetségű em-ber, de akkora szurokbányával bír, hogy rész-vény-társaságot alapíthatna rá. Ha volna olyan sorsjáték, a hol egyen kívül valamennyi szám-nak mind nyerni kell, ő bizonyosan azt az egyet rántaná ki.

Hát most meg azt tette, hogy egy külön-ben egészen ártatlan cikknek a végére ezt a költői citatumot ragasztá (Béla futásából): »Hunnia nyög letiporva, Sirnak a bús magya-rok!«

Nosza jöttek a szerkesztőért azonnal. Fel-rángatták az ágyból. Menni kellett a béna lábaival, fel a nagyságos úr elé, s nem mondták meg neki előre, hogy miért?

Mikor ő nagysága haragos tekintete elé került, az odatartá a szeme elé az inkriminált lapot, a vörös irallal aláhúzott sorokra ütögetve a tenyerével: Was ist das? (Mi ez?) Warum weinen die griesgrämigen Ungarn? (Miért sir-nak a bús magyarok?)

Pákh Bereczit soha sem hagyta el az ő elpusztíthatlan humorosa.

Nyugodt sarcasmussal felelt:

— Weil sie ihren Raps nicht verkaufen können. (Azért, mert nem tudják eladni a rep-czejüket.)

Ő nagysága ezért még jobban megharagu-dott. Tartott a szerkesztőnek egy kegyetlen dor-gáló catilinariát, a mi e szókkal végződött:

»Wir haben auch unser *Cayenne!*« (Nekünk is van Cayenneünk!)

Hogy ez a Cayenne hol van, azt csak később tudtuk meg Pálffy Albert példájából, hogy »Budweis«.

Pákh Albertnek az egészsége azonban csak nem akart helyreállni ott az ágyban. Nem lehet ott meggyógyulni! Az az ágy csak előszobája a koporsónak. Felbuzgott, hogy menjen vissza ismét Graefenbergbe: állítsa a testét is egyenlő-lábra a szellemével. A szerkesztői fizetését ott is kapni fogja. Én elvégzek helyette minden szerkesztői munkát. Neki ott Graefenbergben csak a nevét kell aláírni az üres ivre, a mire a rendőrség példányát nyomtatjuk. Ott maradt másfél esztendeig, a mig teljesen kiépült. És az alatt ő minden héten küldte az aláírt üres papírvet, mi azon bemutatott a *Vasárnapi Ujság* számát a százszemű Argusnak, s ment a dolog, olyan simán, mint a karikacsapás. — Hanem mondhatom, hogy az volt a legnehezebb dolog, a min valaha életemben keresztülszu-tam. Minden számmal úgy vigyáznai, hogy se a magam, se a munkatársaim cikkében valami olyan ne legyen, a mibe a censura belekap-csáskodhatik, s a miért aztán az én barátomat ott fenn Graefenbergben kihúzzák a vizes pok-róczbul, s hazahozzák — másforma pokró-czokba való takargatás végett. És mégis olyan lapot adni, a mi az olvasó közönség kedvét megnyeri. Ez idő alatt a *Vasárnapi Ujság* előfizetői száma fölment tízezerre.

Hanem egyszer mégis csak rajtavesztettünk.

Egy adoma ezeken a szavakon kezdődött: »*Szedtevetézik az ujoncz katona*«. Ezt a cenzor így fordította le: »*man sammelt schon die Rekruten*« s följelentette ő nagyságának. Lett annak inquisitio miatta! Elfogtak, kivallattak: »honnan tudom, hogy az ujonczokat szedik? Hogy merem az ilyen államtitkokat kiírni?« Alig tudtam elhitetni, hogy a nominativus nem accusativus, s hogy a »szedtevetézik« annyit jelent, hogy »káromkodik«.

— No hát tanuljanak önök *világosan* írni magyarul!

.... Ugy hiszem, hogy ha most jönne ide Prottmann ur ő nagysága, egészen meg lehetne elégedve a világos magyarsággal, a mint mostani kollégáim irnak; de azt hiszem, hogy azok is meg lennének elégedve Prottmann ural.

Ilyen idők jártak akkor, a mikor a *Vasár-napi Ujság* keletkezett....

Jókai Mór.

A Vasárnapi Ujság dolgozó társai.

A *Vasárnapi Ujság* talán szerénytelenség nél-kül dicsekedhetik azzal, hogy huszonöt éves pályá-ján a magyar írók színejavának rokonszenvét bírta, s a legjelesebbek közül sokakat vont maga körébe és számlált, időnként vagy állandóan, dolgozó társai közé. S midőn most fennállása huszonöt éves for-dulóján multjára visszapillant, halálával ismeri el, hogy hatását, a mi volt, s a közönség folytonos kedvezését, melyben részesült, dolgozó társainak tá-mogatása és buzgalma nélkül nem érthette volna el, nem nyerte volna meg.

Ohajtana valamennyinek emléket adni műkö-déséről, együvé hozni arcképeit a mi közös ügyünk munkáinak, kik közül sokan talán nem is ismer-ték egymást, míg éveken át egy célra küzdöttek, s most látnák meg egymást színről-színre. De szá-zakra megy azok száma, kik kisebb-nagyobb közle-ményeikkel érdekesítették hasábjait, mert ha valamelyik lapról, a *Vasárnapi Ujságról* el lehet mondani, hogy »irták az olvasók«. Százakra menő arcképesanokot összeállítani pedig nem tartozik a lehetőségek sorába. Soknak, kinek nemcsak része, de kiváló része volt a lap munkájában, arcképét meg sem szerezhettük; másoktól a távolság zárt el; néhány fényes névvel pedig, mely aránylag kevésszer jelent meg a lapban, átalottunk dicse-kedni.

Igy csak hiányos s nem kifogástalan koszu-rját nyújthatjuk buzgóbb dolgozó társaink arcképei-nek, működésüknek legalább vázlatos megjelölésé-vel. Legyen az ő nekik, vagy ha már nem élők, barátainak olyan kedves, mint a mily hálás emlék a lapnak magának.

A sort a lap tulajdonképeni alapítóival: első kiadójával és első szerkesztőjével, Heckenast Gusztávval és Pákh Alberttel kezdjük meg.

Heckenast Gusztáv, ki a magyar könyvürrasság és kiadás terén elévülhetetlen érdemeket szerze magának, 1854. márczius elején indította meg a *Vasárnapi Ujság*ot, s hozzá melléklapul 1855. elején a Politikai Ujdonságokat; és folytatta azokat egészen 1873. ápril 6-áig, mikor egész kiadó- és nyomda-üzletét az ekkor alakult Franklin-társulat-nak adta át. Nemsokára azután Pozsonyba kö-lözött, hol 1878. ápril 10-én elhunyt.

Pákh Albert, a lap első szerkesztője, annak megindulásától kezdve, egészen 1867. február 10-én bekövetkezett haláláig. A kitünő beszélyíró és hu-morista saját neve alatt aránylag kevés önálló cikket írt lapjába. De szerkesztőségének tizen-három éve alatt — azon a másfél éven kívül, mikor betegsége miatt külföldi fürdőn tartózkodott s csak a távolból folytathott be a szerkesztésre, — alig volt szám, mely egyengető, átdolgozó, szerkesztő kezé-nek s gondjának nyomát ne viselte volna magán. A tollából folyt számtalan apróbb, napi és vegyes közleményen kívül, kivált eleinte, míg írókat is kelle nevelni a saját célú és irányú lapnak, a nagyobb cikkek igen nagy részét a szerkesztőnek

kelle javítani, részben átdolgozni, néha egészen is újra írni. Az egész lapon az ő szelleme lengett, az ő kedélye mosolygott, az ő ismereteinek sokoldalú-sága s egészséges irányának rendelt fénye tükröz-dött; a szerkesztés feladatát nem a gépies össze-állításban, a rendelkezésre álló anyag egyszerű egymás mellé sorozásában, hanem abban az érte-lemben vette, hogy minden, a mi a lapban megjelen, annak határozottan kitűzött célját és irányát szol-gálja s az írók egyéniségei a közös cél összhangjában egyesüljenek.

Jókai Mór, a lap kezdetétől éveken át főmunka-társ, a ki Pákh huzamos betegsége s külföldi für-dőn tartózkodása alatt (1855 és 1856-ban) a lap szerkesztését is vitte; azontul is folyvást dolgozó-társ mind maig. Legnépszerűbb rovágyírónk szá-mos beszélye, leíró s egyéb közleménye ékesíti a lap huszonöt éves folyamát, melyekre most is oly élén-ken emlékeznek a *Vasárnapi Ujság* olvasói. Humo-rának kifogyhatatlan dettlejtessége állandó alakját, Kakas Mártont is itt teremtette meg, éveken át írván »K. M. a színházban« — »K. M. itt« — »K. M. ott« — mint Figaro, józsi csevegeit. Sőt nemesak ra-gyogó tollával, hanem ügyes rajzónjával is nem egy-szer találkozott a lap olvasói. Százkezi író volt ő már akkor is. Hogy lapunknak ma is állandó barátai közé számíthatjuk: egyik méltó dísekedésünk.

Gyulai Pál, kitünő kritikusk, jeles költő és beszélyíró, ki Pákhnak már előbb, a Szépirodalmi Lapoknál is társa volt a szerkesztésben, a lapnak első megindulásakor — a mirol mai számunk más helyén maga szól, — mint belmunkatárs vett részt a szerkesztésben, s később is folyvást dolgozó társa s állandó barátja maradt. Mindjárt az első számok egyikeben, az első magyar komikusról, Jancsáról írt élénk rajzával, később (1866.) »Egy anya« című szép elbeszéléssel, két éven át (1868–69-ig) néhány nagyobb színírálatával, végre számos közleményé-vel gazdagította a lap tartalmát. Itt jelent meg elő-szor, a többi közt, »Romhányi« első éneke is, va-lamint nagyobb töredékek a későbbi énekek. Tollá-ból folyt egy pár érdekesebb életrajz is.

Bérczy Károly, az alapos képzettségű s mivelt-ségű író, a Politikai Ujdonságoknak, megindulásától kezdve 1857 végeig politikai szemleírója, s mint ilyen a szerkesztőség tagja, a *Vasárnapi Ujság*ban aránylag keveset írt önállóan, de részt vett az em-lített éveken annak szerkesztésében. Mint a politi-ka szemle írója, minden cikkében tanúságot adta higgadt ítéletének, világos szempontjainak s annak a magasb miveltségnek, mely e széles látókörű írón-kat annyira megkülönböztette.

Pálffy Albert, Pákh régi barátja s vele együtt a »Tizek« közül való, külföldről haza került után, 1855-ben tünik fel először mint a lap dolgozó társa. Jeles tollából több történeti s társadalmi, komoly és humoros elbeszélés érdekesítette a lap hasábjait. De szorosabb összeköttetésbe lépett a szerkesztő-séggel, mikor (1858) a Politikai Ujdonságok politi-ka szemleírójének vezetését átvette, a mit nemesak Pákh haláláig, hanem még azontul is 1869-ig folytatott.

Brassai Sámuel, a nagy polyhistor, kitől a *Vasárnapi Ujság* nevével társul-népek származik, mert ő alapította a szerkesztette, még a forradalom előtt, e czim alatt Kolozsvárt, az időre első — s érdeme-re is bizonyára nem utolsó — magyar néplapot; a mi *Vasárnapi Ujság*unk megindulásakor s még azután is sok évig állandóan Pesten élve, ismeretterjesztő s tudományos (különösen természettani) közle-ményekkel járult a lap tartalmába tételehez. Bérczy után s Pálffy előtt rövid ideig a Politikai Ujdonságok lapvezére is volt.

Arany János, nagy költőnk, a Toldi írója, kinek arcképe a második hazai arckép volt (Teleki József az első) a lap első évi folyamá-ban, ugyanakkor lépett be annak dolgozó társai közé is, az akkor még csak kéziratban levő »Toldi estje« egy énekével. A lap azután is dicsekedett állandó barátságával a közreműködésével. Számos közle-ménye (pl. a »Bajusz«, »A vén gulyás« stb.) itt jelent meg először. S a mult évben is »Alföldi szeker« és »Vörös Rébék« című közleményeivel ajándékozta meg lapunkat.

Toma Mihály, a hazafias ódák és eszmélkedő dalok s énekek költője, Pákhnak első ifjúságától egész haláláig egyik legbensőbb barátja, a lapnak kezdetől fogva munkatársa volt. — Közleményei néhány legzebbjé ennek hasábjain jelent meg; ha-láláig csak két évfolyam van, melyben nevével nem találkozunk. Itt jelent meg a többi közt gr. Mikó Imréhez írt híres ódája, »Novemberben« s »Egy könyv olvasása közben« című jelentékeny politikai közleményei; egy ízben a szerkesztőség által »Ha-lottak napjára« irandó közleményre kitűzött pályá-díjat ő nyerte el egy szép elegiával; s »Utolsó ver-sei«, gyönyörűen hatyudala, szintén itt látott (még a költő életében) először napvilágot.

Szemere Miklós, a humoros veterán, a mindig ifjú lelki dalos, a ki negyven éves költői pályája után sem látja meg eljötnék az idő közleményei gyűjteményes kiadására, a lap huszonöt évfolyama közül tizenháromban s összesen harminczszor jelent meg mint dolgozó társ. Többnyire természetesen közle-ményekkel; de egy ízben egy régiségügyi közlemény-

nyel is (»Talált régiségek Lasztócson« 1858.). A szá-zad negyedik évében született, de már a harminczon jóval tul levő korban fellépett költő, most, hetvenöt évvel is habzó kedélyű s mélyre szeszélyű még, s azt hiszszük, többször is, pasször is, lesz még alkalmunk nevével hasábjainkon találkozhatni.

Szász Károly, talán az egyetlen, a kinek közre-működése nélkül a lap huszonöt éves fennállása óta egyetlen évi évfolyam sincs. Két évben (1856., 1862.) neve első betűivel (Sz. K.), a többi huszonhárom évfolyamban egész nevével, azonkívül 1867. (az új szerkesztőség ideje) óta — r— jegyeivel, számos közlemény, életrajzot, képmagyarázatot stb. közzét; nem is említve név- s jegynélküli kisebb közle-ményei nagy számát, melyekkel mint fő- és belmunka-társ, az irodalmi s más napi rovatok vezetője vagy dolgozó társa járult a lap szerkesztéséhez is. Né-vél vagy betűvel jegyzett, többé-kevésbé önálló közleményei száma meghaladja az ötszázat.

Vajda János, mint költő, elbeszélő s politikai cikkekző, állandó munkatársa a lapnak, s utóbbi mi-nőségében a Politikai Ujdonságoknak 1870. óta politikai szemleírója. Sajátos költészetének erőtel-jes hangjával már a legelső évfolyamban (»László vitéz« című mellédjára) s azután is gyakran talál-koztak a lap olvasói; mint elbeszélő, emlékirtszerű nagyobb közleményeket adott, azonkívül kiválóbb alkalmakkor életrajzokat, irányezikeket, katonai s egyéb közleményeket, melyek — politikai cikkekkel együtt — a testvérpálok legtöbb oldalát és legte-vékenyebb munkatársai közé soroztatják e kitünő tollu s határozott egyéniségű írónkat.

Ipolyi Arnold, a »Magyar Mythologia« nagynevű írója, a tudós főpap (most beszercezbányai püspök), a történet-, régiség- és különösen a műtör-ténelem egyik elsőrangú művelője hazánkban, a *Vasárnapi Ujság*ot négy nagyobb közleménnyel érdekesítette. Ezek ketteje, a »Csallóközi utiképek«, más ketteje a »Féltérhagyási utiképek« — melyek-ben hazánk két, a természetből szép s történelmileg érdekes és emlékekben gazdag vidékének valódi monografiát adja. E közlemények nem csak az idő-szaki sajátnak értékes adalékok, hanem maradóan becsesek is bírnak, mint minden, a mi e nagy tudomá-ny, szép lelki s szélemes főpap tollából ered.

Rómer Flóris, hazánkban a régiségtudomány egyik megalapítója, munkás művelője s legbuzgóbb terjesztője, 1860 óta csaknem minden évfolyamban számos (összesen több mint negyven) önálló közle-ménnyel, s még több kisebbel gazdagította a lapot. A régiségtudomány, a műemlékek fölkeresése és megőrzése, a műtörténelmi kutatás és bírálat val-ódi apostolát bírja benne, ki nem szűnik arra buz-dítani s minden alkalmat felhasznál, hogy az éle-vágó ismereteket terjeszsze. Mint éveken át a régiség-tan egyetemi tanára, a nemzeti muzeum régiség-tani őre (honnan 1878 elején távozott el nagy-várdai kanonokságára), hivatásánál fogva is, de még inkább a tudomány iránti lángoló szeretet-ből, irdalmi téren is sokat tett műemlékeink fen-tartása érdekében; s ide vonatkozó közleményeivel, az Archeologiai közleményeken és Értesítőn kívül leginkább a *Vasárnapi Ujság*ot tisztelte meg.

Vámbery Armin, az európai hírű keleti utazó, kinek utalirásai, ethnografiai és nyelvészeti könyvei és felolvasásai, főly ismeretessé tették nevét An-gliában, mint Német-, Olasz- és Franciaországban, e lapnak több mint tíz évfolyamában adott kisebb-nagyobb közleményeket. Az egykori dervis, a török-, tatár- és dsagatáj nyelvek tudós ismerője, páratlan nyelvképességével s a benyomások iránti fogékonysá-gánál fogva mintegy teremtve arra, hogy világtutató legyen, mindenütt a holt járt, a hazánk történelmére s nyelvünkre vonatkozó adatokat és szempontokat tartotta szem előtt s e körből itt is nem egy érde-kes és új dolgot közölt. Első irodalmi műve is, még alnév alatt, a *Vasárnapi Ujság*ban jelent meg.

Salamon Ferencz, kitünő történetírónk, ma a budapesti egyetem rendes tanára, a főváros törté-netének írója, fiatalabb korában még szépirodalmi munkálkodással is foglalkozva, először mint beszély-író jelent meg a *Vasárnapi Ujság*ban, a szerkesztőség által kitűzött pályadíjat »Lassan a tessel« című nagyobb népies beszélyével nyervén meg. Később más közleményeket is adott, s legutóbb, a jelen évben, egy életrajzzal gazdagította a lap tar-talmát.

Szilágyi István, egykor a még csak akkoriban keletkezett Kisfaludy-társaság költője s szépprózai versenyneiké iméltelen győztes pályafutója, most a máramaros-szigeti lyceum és akadémia derék igaz-gatója s lelke, akadémiái tag, számos nagybecsű történelmi rajzot és cikket közölt a lapban, melyek közül elég legyen a szintén pályadíjat nyert »Iza-bella királyné« című nagyobb történelmi tanul-mányt (1858.), az »Országgyűlési ifjú egyesület és Casinó apologiaja« című érdekes történeti közle-ményt, s a bibájos Hatvani, debreczeni tanárna vonatkozó emlékiratjegyzeteket emelni ki.

Szabó Károly, kolozsvári egyetemi tanár s az erdélyi muzeum tudós könyvtárnoka, az akadémia rendes tagja, történetnyomozóink egyik legjelesebb-bike, a »Vezérek korá«-nak koszorú írója, történelmi forrásaink kiadója s közlekebről a »Régi magyar könyvtár« által tudományos könyvészetünk tulaj-

donképeni alapvetője, a lap megindulása után mind-járt az első évfolyamban (1854.) Attila életéről na-gyobb tanulmányt közzét; azután sem szünt meg a lap munkatársa lenni, s nevével több ízben találko-zunk a későbbi évfolyamokban is.

Szilágyi Sándor, jeles történetnyomozóink és írónk, s a m. tud. akadémia rendes tagja, most a budapesti egyetemi könyvtár igazgatója, számos történeti közleménnyel gazdagította kezdetől fogva a lap több évfolyamát. A többi közt (1864.) »Egy év egy behódolt város történetéből« című terjedelmes közleményt adott Nagy-Körös törté-nelméből; legutóbb a Thurzó leányok kelengyéről adott, miveltségtörténeti szempontból is felette ér-dekes közleményt.

Pauler Gyula, a magyar tud. akadémia rendes tagja, s a m. kir. állami levéltár igazgatója, több nagyobb történelmi tanulmányain érdekesítette a lap különböző évfolyamait. Így már 1858-ban a költő Zrínyiről, 1861-ben Zrínyi Péter és Frange-pán haláláról adott nagyobb közleményeket. Mint a horvátországi embereknek és viszonyoknak is alapos ismerője, több horvát hazafi (Bogovics Imre, Bedekovics miniszter s mások) életrajzait szolgál-tatta a lapban közzét arcképekhez.

Nagy Iván, a magyar családok származásáról, nemzedékrendéről s czimereiről szóló monumentális munka szerzője, a m. tud. akadémia rendes tagja, egyidőben az egyetemi könyvtár első őre, majd egy ideig az országos képviselőház napló-szerkesztője, a *Vasárnapi Ujság*nak is leginkább a hazai családok nemzedékrendre vonatkozó — s egyéb történeti közleményeket adott; valamint N. I. és N.—n. jegyek alatt számos életrajzot is, különösen régi magyarokról, kik történetünkben jeleskedő szere-peltek.

Thaly Kálmán, Rákóczy, Beresényi s általában a kurucz világ történetírója s oklevél-kutatója, az akadémia tagja, s jelenleg országgyűlési képviselő, előbb történeti balladáival, régi magyar vitézi s kurucz énekeivel, később az általa oly előszeret-tel művelt korszakra vonatkozó történeti adatokkal s közleményekkel lépett föl, s 1855-től 1869-ig minden évfolyamban, összesen több mint ötven közleménnyel szerepel a lap dolgozó társai jegy-zékében.

P. Szathmáry Károly, a természetnyomozó és regényíró, előbb máramaros-szigeti, később nagy-enyedi tanár, majd országgyűlési képviselő s a Kisfaludy-társaság tagja, most az országos képi-selőház napló-szerkesztője, számos elbeszélésen kívül, történeti, régiség- és tájrajzi közlemények-kel is járult a lap tartalmához. Elég legyen ezek közül a »Tisza bőlesei« című máramarosmegyét ismertető nagyobb közleménye két cychusáról (1863. és 1864.), Nagy-Enyed történeti és régészeti leírá-sáról (1867.) és Gyulafehérvár ismertetéséről (1868) megemlékezni.

Zilahy Károly, az irodalmunk kárára oly korán elhunyt nagy tehetségű fiatal író, ki mint költő, mű-fordító s széptani író oly szép nevet szerzett volt magának, már a lap megindulásától kezdve (1854.) jelentékenyen munkásságot fejtett ki a *Vasárnapi Ujság* hasábjain. Akkoriban készültvén a »Magyar koszorúsok albuma« megírásához, annak keretében s azon kívül is számos életrajzot szolgáltatott a lapnak jeleseknek ama pantheonához, mely azóta százakat vett föl csarnokába. Meghalt 1864-ben. Testvére Imre, ki szintén mint költő s műfordító költött szép reményeket maga iránt, s mint ilyen lapunknak is munkatársa volt, 1867-ben követte a sírba.

Györfi Vilmos, az akadémia és a Kisfaludy-társaság tagja, a pesti magyar evangélikus egyház éke-sen szóló lelkesze, jeles író s legjobb műfordítóink egyike, föllépésekor az irodalomban, a mi nagyon fiatalon, még tanuló korában történt, először csinosan írt novelláival tűnt föl; s a *Vasárnapi Ujság*ban is beszélyeire esik közreműködésének legnagyobb része. Később Tegnér Fritjof-monddája, fordításával (melyet a Kisfaludy-társaság megkoszorúzott) mint műfordító tette magát ismeretessé s azóta e téren aratja leg-szebb koszorút. Mint két, nálunk kevéssé kultivált nyelv és irodalomnak, a spanyolnak és a svédnek alapos ismerője s idézős állítótője, lapunkat is ked-ves fordításokkal gazdagította.

Ágát Adolf, a Kisfaludy-társaság tagja, a »Bors-szem Jankó« elmes szerkesztője, mint egészen fiatal kezdő-író s humorista különböző helyekről s külön-böző nevek alatt leveleivel, tollrajzaival s egyéb közleményeivel járult a lap tartalmának könnye-debb, mulatólati részéhez. Bécsi levelei K. T. betűk, Dr. Tökésálnév s a jegy alatt szolgáltatott kellemes, elmes és mindig élénk olvasmányt. Később pesti tárcákat írt, és mindig térkeiért oly méltó híre kapott tárcázóink munkásságának.

Vida József, a humoros közleményeiről, dalai magyaros hangjáról és rhythmusáról még ma is jó emlékeztetben élő, bár korán elhunyt s még korábban elhallgatott fiatal költő, a »Nemzeti Koszorú« írója, mielőtt a fővárosból egy vidéki jogakadémiahoz ta-nárnak ment volna, néhány éven át belmunkatársa volt a lapnak s mint ilyen, a vegyes rovatok vezeté-sében és a szerkesztésben is részt vett. Különösen az egy időben oly élénk érdeket költött »Szerkesztői

ARANY JÁNOS.

TOMPA MIHÁLY.

SZÁSZ KÁROLY.

JÓKAI MÓR.

HECKENAST GUSZTÁV.

PÁRH ALBERT. †

GYULAI PÁL.

POLYI ARNOLD.

SZEMERE MIKLÓS.

PÁLFFY ALBERT.

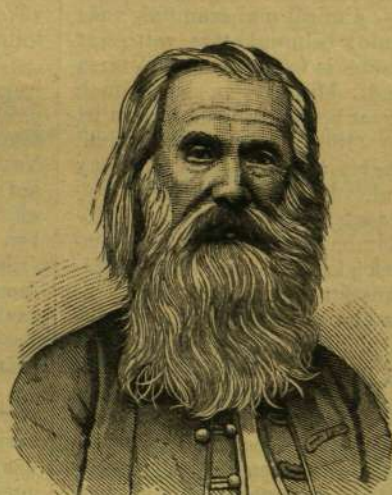
SZILÁGYI SÁNDOR.

BÉRCZY KÁROLY. †

SZABÓ KÁROLY.

BRASSAI SÁMUEL.

VAJDA JÁNOS.

RÓMER FLÓRIS.

SAIMON FERENCZ.

ÁGAI ADOLF.

ZILAHY KÁROLY. †

VÁMBÉRY ÁRMIN.

P. SZATHMÁRY KÁROLY.

THALY KÁLMÁN.

IDŐSB SZINNYEI JÓZSEF.

GYŐRY VILMOS.

PAULER GYULA.

SZILÁGYI ISTVÁN.

BARSAY SÁNDOR.

DALMADY GYŐZŐ.

TOLNAI LAJOS.

SZÁSZ BÉLA.

HERMAN OTTÓ.

TARÁCS LAJOS.

VIDA JÓZSEF. †

KENESSEY ALBERT.

DÖMÖTÖR JÁNOS. †

NAGY IVÁN.

DEÁK FARKAS.

KELETI GUSZTÁV.

BEÖTHY ZSOLT.

SÁMI LAJOS. †

mondanivalók" sok tréfás ítélete az ő tollából folyt. Pákh, ki e rovatot kezdte s sokáig maga és Jókai felváltva írták, nagyon szerette a fiatal költő eleven és csipős tollát s megbízott ítéleteiben. Költményei közül is sok a talán a legelső is itt láttak napvilágot.

Tolnai Lajos, a hatvanas évek fiatal költői közt a legkitűnőbb, sok szép költeménnyel, főleg dalok, genre-képek- és balladákval gazdagította a lapot. Akkoriban pesti ref. tanár volt s a Kisfaludy-társaság tagjává választotta. Később Marosvásárhelyre ment lelkésznek, hol is működött. Két szép beszéde is jelent meg lapunkban.

Dalmady Győző, a szépirodalomban kizárólag lyrikus, a szerelem és családi érzelmek szelíd hangú dalnok, a polgári pályán Pest megye tevékeny és jeles árvászelei elnöke s az iskolatársának sok éven át munkás és buzgó előadója, a Kisfaludy-társaság tagja, első föllepőtől mostanig mindig munkatársa volt a lapnak s neve 1855—1878-ig, három évfolyamon kívül, mindenkin legálább egy, néha több, összesen hatvanhárom költeménnyel van képviselve.

Szász Béla, a két előbbinek kor- és pályatársa, szintén a Kisfaludy-társaság tagja, s jelenleg egyetemi tanár Kolozsvárott, 1863—1879-ig csaknem minden évfolyamba adott egy vagy több dolgozatot; lyrai s kisebb elbeszélő költeményeket többnyire, de egy nagyobb prózai elbeszélést is.

Dömötör János, a nemes kedélyű, szép tehetségű, alapos készségű fiatal író, kit önellátóvá tette oly korán és végzetesen szőlőtől a legszebb reményekkel kecsegtető pályáról, 1869-től kezdve volt a lapnak dolgozótagja; később, 1872. őszétől majdnem egy évig a lap belmunkatársa s beszédei, versei, irodalmi cikkei, a napi rovatokon kívül is, nagy számmal jelentek meg. Akkor Tolna-Baranyamegyék tanfelügyelőjévé nevezették ki s a fővárból eltávolozván, egy időre megvált a laptól, melynek ez idő alatt is munkatársa maradt; 1875-ben azonban, mint Pest megye tanfelügyelője újra visszatért s elfoglalta helyét és tevékenységi körét a szerkesztésben, melytől aztán csak gyász halálával vált meg.

Baksay Sándor, kun-szent-miklósi ref. lelkész és solti főesperes, a Kisfaludy-társaság tagja, Lukánusz Pharsaliájának az akadémia által koszorúzott fordítója; a legjobb izű s legmagyarosabb nyelvű írók egyike. A tőgyörösi szék és fordulatok, a józsi s olykor csipős humor s mindig talpraesett sajátosság jellemzi előadását. A lapban megjelent nagyobb elbeszélései, „Választások előtt”, „Csodálatos történet”, „Pusztai találkozás”, általános elismerést nyertek mind az irodalmi körökben, mind a nagy közönségnél. Élénk humoros kisebb közlemények is jelentek meg tőle.

Baráth Ferencz, a pesti reform. iskola tanára, aethetikai és irodalomtörténeti dolgozatokkal s kevés, de csinosan írt költeménnyel szerzett jó nevet magának. Ilyenekkel lépett föl a Vasárnapi Ujságban is. Külföldön tartózkodása alatt a skót és angol életéről írt leveleket és rajzokat, melyeken vallásos szellem leng. Néhány szép életrajz is folyt tollából.

Beöthy Zoltán, az akadémia s a Kisfaludy-társaság tagja, emennek legújabb titkára is, az angol humortól s magyar kedélytől áthatott rajzok tehetséges írója, egészen fiatalon, majdnem gyermekkorban lépett fel az irodalomban, s kis beszédeivel mindjárt reményt ébresztett irói jövője iránt, a mit később teljes mértékben igazolt is. A Vasárnapi Ujságban néhány beszélyvel és rajzzal, továbbá ítéletéről s ízléséről tanusodó szinbálatokkal és irodalomtörténeti dolgozatokkal szerepel.

Kenessey Albert, m. kir. hajózási felügyelő s magyar tud. akadémiai tag, 1861 óta dolgozótagja a lapnak, mint hajózási szakíró; e szakba vágó cikkeken kívül, különösen utazásairól, s hazai vidékekről írt leírásaival s táj- és népméltatásaival, mint a haza földének és népeinek egyik legalapabb ismerője mutatta be magát.

Keleti Gusztáv, a kitűnő tájfestő, ki a lapot számos szép rajzával is díszítette, mint szépművészeti író s hozzájárult a tartalom gazdagításához, — művészeti cikkeivel, festők s művészek életrajzaival stb. A műkritika terén tekintélyt (miért az akadémia s Kisfaludy-társaság is tagjává választotta), s e részben is jó szolgálatokat tett a lapnak.

Idősb Szinnyei József, az egyetemi könyvtár első őr, a fíradhatatlan könyvész és repertorium-készítő, 1861 óta a lap állandó dolgozótagja. A magyar hirlapirodalom történetének valóságos hangyaszorgalmu adaggyűjtője, kinek föllépése előtt irodalomunk ezen ága egészen műveletlen volt, s kinek ez irányban kifejtett utató munkássága ország-szerte, de kivált magában az irodalomban általánosan elismerésre talált, s kit az akadémia és a természettudományi társulat is tudományos irodalmi nagy repertoriumai elkészítésével bízott meg. Lapunkban régi könyvészeti adatok s a mult századbeli hirlapirodalom ismertetésével kezdte meg munkásságát, 1862 óta az e századi hirlapirodalomról adott évenként nagyobb közleményeket, könyvészeti összeállításban, melyek biztos vezérfonallal szolgálnak a hirlapirodalom pragmatikus történeti-iro-

jának. Végre 1870 óta minden évben adta az azon évi hirlapirodalom teljes és összehasonlító statisztikáját s könyvészetét. Ezeket kívül egyéb érdekes, részint könyvészeti, részint irodalmi s emlékirati közleményei is jelentek meg a lapban, melyek között megemlíthetjük itt 1848—9-iki naplóját Komárom ostromáról, s ama 13 kisebb-nagyobb esetről, melyeknek a 19 éves ifjú mint honvéd főhadnagy részese volt.

Réthy Lajos, élénk tollú író, ki a lapban számos elbeszéléssel, jól írt tárcázatokkal s egy pár költeménnyel is lépett föl; az 1867—9. években mint belmunkatárs, a vegyes rovatok vezetésével osztozott a szerkesztés gondjaiban s munkájában. Tanfelügyelőül hivatván, Erdélybe költözött, de közleményeivel onnan sem szűnt meg fölkeresni a lapot, mely őt azóta is dolgozó-társai közé számítja.

Sámi Lajos, 1867-től kezdve egészen haláláig (1878) folyvást szorgalmas és állandó munkatársa volt a lapnak, melybe földrajzi, utazási, népméltatós s természetrajzi cikkeket írt. Nagy ismeretei s páratlan olvasottsága a szakokban, ismeretterjesztő írások egyike legjobbakává tették s kora halála nemcsak lapunknak, de általában a földrajzi szakirodalomnak is nem csekély vesztesége volt. Közleményei száma, melyeket részint neve alatt, részint kezdő s végbetűivel jegyezve adott, meghaladja a háromszázat.

Eötvös Lajos, Eötvös Károly ifjabb testvére, e komoly törekvű, szép reményekre jogosított, de korán, életének épen betöltött 24 ik évében 1872. márcz. 6-án elhunyt író közleményei az 1865—71-iki években, többnyire a történelem, irodalomtörténet és könyvészet körében mozogtak. Néhány évig belmunkatársa is volt a lapnak.

Eötvös Károly, országgyűlési képviselő s ismert szónok és publicista, ki mint szépirodalmi író is, különösen az elbeszélő prózában jeles. Több elbeszélése, történeti rajza jelent meg itt, melyeknek tárgyát az előadás elevegsége s erélye által tudta érdekessé tenni. Deák Ferencz halálakor a nagy hazafiról adott jellemzése s érdekes emlékjegyzetei különösen becsek. Jelenleg is egy nagyobb elbeszélése foly a lapban.

Török Kálmán, már Pákh szerkesztése alatt, 1863 óta a lap munkatársa közé tartozott s minden évfolyamban számos és különféle dolgozatokkal látta el, részint egész neve, részint Junius Brutus álnév, részint —rs, T—s K. jegyek alatt. Közleményekkel, eredeti elbeszélésekkel, élénk s szellemes tárcázatokkal, számos életrajzzal, s képmagyarázatokkal, s egyéb kisebb közleményekkel járult a tartalom irodalmi részéhez, különösen mióta (1869.) a lap belmunkatársa is, s mint ilyen a szerkesztés gondjában és munkájában tetemes részt vesz. Ő készítette sajtó alá az 1877. évi folyam nagy érdekű nagyobb közleményét Dérny naplóját is, mely nem sokára a Kisfaludy-társaság kiadásában fog teljesen megjelenni. A politikai sajtónak is régóta ismert munkása, s mint ilyet választották meg országos képviselőnek a szentesiek.

Kazár Emil, pár év óta a lap belmunkatársa, azelőtt is egy pár elbeszéléssel érdekesbítette a lapot. 1876 óta minden szim szerkesztésében a tartalma összeállításában van része az állandó rovatokon kívül képmagyarázatokkal s egyéb közleményekkel is. Mint beszély- és regényíró széles körben ismeretes tehetségével, s mint gyakorlott journalist, komoly törekvéssel tanuskodó ügyes és gondos tollával nyerte meg a Kisfaludy-társaság választását, melyről azonban csakhamar lemondott.

Deák Farkas, előbb novella-később történetíró, a tud. akadémia tagja, különösen Erdély történetéből s társas életéből vette, a lapban megjelent számos dolgozata tárgyait; történeti rajzai s honismereti cikkei, valamint joesephthdái államfogságából közölt emlékiratai sok érdekes adatot tartalmaznak a régi és egykoru történetre. Neve 1859-ben jelent meg először (D. F. betűkkel), de 1866 óta alig hiányzik egy-két évfolyamból.

Takács Lajos, egyetemi m. tanár, a magyar ált. hitelbank titkára, kinek a politikai és jogi szaklapokban is jelentek meg cikkei egyes jogi, kivált felsőbb tanügyi kérdésekben, lapunkban leginkább T. L. jegy alatt írt zene- és színi előadásokat bíráló cikkeket, külföldi művészek életrajzait, s a francziánémet háború alatt a harcztér, különösen Alsatia föld- és népméltatás s társadalmi viszonyait ismertető, közleményeket, melyek a franczia és német viszonyok s történeti fejlődések alapos ismeretéről tanuskodtak, s eleven tollal voltak írva.

Herman Ottó, muzeumi segéd-őr az állattani osztályban s publicista; azon kevés íróink közé tartozik, kik a szigoruan tudományos tartalmat valódi költői szellemmel tudják megeleveníteni s az igazat széppé tenni. Mint természetrajzi író, az állatok életének embri érdekét tud kölesőzni s eleven megfigyelő tehetséget ritka előadási tehetséggel párosít. Társadalmi tartalmu tárcái nem kevésbé érdekesek s mindig lekötik a figyelmet. „Adriai képek” cz. cikksorozata, azt hisszük, sok olvasónknak élénk emlékeztetőben van még.

Erődi Béla, a kelet alapsó ismerője, Hafiz dalai fordítója, az orientális életet, viszonyokat és embereket ismertető számos cikkével, néprajzokkal,

fordításokkal, életrajzokkal stb. gazdagította a lapot. 1870. óta minden évfolyamban számos cikke jelent meg, s a kelet ismertetésére vonatkozólag a lap állandó s egyik legbuzgóbb munkatársának tekintendő.

Könyves Tóth Kálmán, laczházi lelkész, 1867. óta minden évfolyamban számos közleménnyel szerepel a lapban, részint egész neve, részint K. T. K. betűk s Könyves név alatt. Az angol, franczia s hollandi irodalmak alapos ismerője, ezek folyóiratait figyelemmel kísérve, sok közérdekű, mulattató és ismeretterjesztő cikket vett és dolgozott át a mi viszonyainkhoz azokból. Smiles ismeretes könyveinek (Jellem, Onegély, Takarékság) derék átdolgozója, mindenütt a hasznost, érdekést és gyakorlatit kereste s igyekezett terjesztetni közleményeivel. Mint eredeti író egy csinos novellával s kisebb rajzokkal jelent meg a lap szépirodalmi írói közt.

Varga János, aradi ügyvéd, élénk tollú elbeszélő s színműíró, a „Babonák könyve” című korosozott népkönyv írója, a nép nyelvét legjobban értő íróink egyike, egész sorozatát adta a lapban a magyar népeletet ismertető s jellemzően rajzoló közleményeknek, a népszokások, babonák stb. ismertetését, melyek anyagát elbeszéléseibe is földolgozta; beszélyei egyszerű szerkezetűek s bennük a súly a jellemekre, az élet árnyalatainak sokoldalú rajzára s az eredeti népies nyelvre van fektetve.

Fejes István, satorajaujhelyi ref. lelkész s egyházmegyei és kerületi tanácsbíró, 1859 óta állandó munkatársa a lapnak, melyben számos költeménye jelent meg. Erős érzés, olykor homályos borongás jellemzi költeményeit. Pár év előtt a Kisfaludy-társaság pályadíját nyert költői beszélyéből (Egy szép asszony) is itt közölt az első nagyobb részlet.

Illyés Balint, kisújszállási ref. lelkész s egyházkerületi jegyző, hangulatos hazafias költő, élénk formaérzékkel, kinek összegyűjtött költeményei nem rég önállón is megjelentek, 1864 óta állandó és buzgó munkatársa a lapnak, melybe évről-évre számos költeményt adott.

Ballagi Aladár, a nagy tudományú Ballagi Mór fia, maga is alaposan képezett tudós m. tanár, a budapesti egyetemen a magyar műveltség-történet magántanára, s több történelmi, különösen irodalomtörténeti nagyobb munka, mint „A magyar kir. testőrség története” (1872), második kiadás (1877), s „A magyar nyomdászat történelmi fejlődése” (1878) szerzője, e körökből vette a Vasárnapi Ujságban közölt dolgozatai tárgyait is. 1872 óta a lap minden évfolyamában találkoznak nevével s műveivel.

György Aladár, ismert journalist és sokoldalú író, néhány év óta a lap állandó munkatársa, különböző rovatokban név és jegy nélkül megjelent számos közleményén kívül, neveléstani s társadalmi cikkeivel, jeles tanférkai életrajzaival s művelődéstörténeti és ismeretterjesztő közleményekkel is járult a Vasárnapi Ujság tartalmához.

György Endre, az előbbinek testvére, most országgyűlési képviselő, jeles nemzetgazdasági író, huzamos külföldi tartózkodása alatt alaposan megismerkedve a nyugat-európai viszonyokkal és intézményekkel, számos nemzetgazdasági és társadalmi cikkel tette érdekesebbé a lap tartalmát. Londoni levelein kívül, különösen külföldi államférfiak életrajzait adta, melyekben azok politikai szereplését behatóan s tüzetesen világította meg, s hazájuk történelmére és társadalmára hatásukat jellemezve tüntette föl.

Dapsy László, budapesti gymnasiumi tanár, a természettudományi társulat munkás választmányi tagja, jeles természetrajzi s nemzetgazdasági író, 1867 óta állandóan dolgozott a lapba; számos cikke, az említett tudományok köréből, ismeretterjesztő tartalmával s eleven irállyal tűnt föl; s különösen 1867—9-ben sűrűn találkozott nevével, olykor névtelen vagy csak betűkkel jegyzett cikkeivel is, az olvasó.

Hoitsy Pál, tanár, szép tehetségű természet-tudományi író, többnyire a csillagászat s légtudományt, valamint az újabb fölfedezések s műszaki találmányok köréből vette alapos és népszerűen írt közleményeit. E részben utjabban a lapnak állandó munkatársa, ki rendszeresen figyelemmel kíséri s ismerteti az e körbe vágó tudományos mozgalmakat.

Ezek voltak a Vasárnapi Ujságnak azon munkatársai, kik különböző időszakokban mint állandóbb dolgozó társak, vagy mint belmunkatársak huzamos ideig forrtak össze a lappal. De rajtok kívül még számosan vannak az irodalom nevezetesebb művelői közül, kik akár értékre, akár számra jelentékenyebb dolgozatokkal tették érdekesebbé a lapot. Hogy többet ne említsünk, — *Pulcsy Ferencz* és *Henselmann Imre* néhány érdekes műtörténelmi közleménnyel ajándékozták meg lapunkat; *Xanthus János* természet- és néprajzi, — *Pesthy Frigyes*, *Höke Lajos*, *Lehoczky Tivadar*, *Jakab Elek*, *Myskovszky Viktor*, utjabban dr. *Hampel József* és dr. *Czobor Béla* adtak gyakrabban történelmi, régiségtani vagy

műtörténelmi dolgozatokat. Továbbá: *Kenessey Kálmán*, *Kubinyi Lajos* és *Kvassay Jenő* gazdasági és nemzetgazdasági íróink; *Duka Tivadar* (Kelet-Indiából, utóbb Londonból), *Irányi Dániel*, *Hefly Ignác* (Olaszországból), *László Károly* (Éjszak-Amerikából), *Liptay Pál* (Párisból, Londonból, Éjszak-Amerikából), *Pósi Márton* (Londonból) a lapnak időről-időre külföldi levelező; *Borostyáni Nándor* pár évig belmunkatárs és tárczaíró; dr. *Hegedűs K. Lajos* és *Edvi Illes Pál*, a legelső évfolyamok szorgalmas munkatársai; nő-íróink közül *Szendrey Julia*, *Sámi Lászlóné* (Amica) és *Rajka Teréz*; *Cseresznyés István* a sakrovat kezdője s pár évig belmunkatárs, kinek halála után e rovat vezetését *Erkel Elek*, most a népszínház karmestere, majd *Erkel Lajos* vette át; ugyszintén *Belényesi Gábor*, *Bartalus István* és *Lukács Béla*, kik több évfolyamban beszélyekkel, rajzokkal s egyéb közleményekkel érdekesítették a lapot; *Szász Domokos* régebben számos költeménnyel, utjabban életrajzokkal s más cikkeikkel; *Komáromi Lajos*, Budapest jótékony intézetei ismertetőcsinai sorozatával; *Barócz Lajos*, *Kiss Elek* természet-tudományi cikkeikkel, vegyes átdolgozásokkal állandóan működtek közre, stb. stb. — A nevesebb költők közül *Madgyas Lajos*, *Mentovich Ferencz* (ki egy költői beszélyével pályadíjt is nyert a lapnál), *Lévay József*, *Toth Kálmán* (kinek arczképét s életrajzát nem rég közöltük), *Greguss János*, *Tóth Endre*, *Pájer Antal*, *Ngilas Samu*, *Szabados Ágost*, *Komocsy József*, *Rónai István*, *Illesy György*, a korán elhunyt *Bajza Jenő*; s az utjabb nemzedékből: *Ábrányi Emil* és *Kornél*, *Bartók Lajos*, *Benedek Aladár*, *Csukásy József*, *Darmay Viktor*, *Gáspár Imre*, *Pásztoi*, stb. stb. neveit találjuk gyakrabban a tartalomjegyzékekben.

S a névszerint felsorolt, kétszer 56 mellett hányan voltak olyanok, és pedig irodalmunk kiválóbb munkásai közül is, kiknek neve nem is találhatók közleményeik alatt, legfőbb ha egy alkalommal fölvetett álnév, vagy egy-egy szerény betű jelöli, sok esetben ennyi sem.

A Vasárnapi Ujság elősorolva nézőből munkatársait, nem hagyhatja említés nélkül azokat, kiknek közreműködése nélkül nem lehetett volna képes lap. Mint e téren jóformán első, az évek folyamán természetesen befolyásolt gyakorolt az illusztráció terén nyilvánuló mozgalomra s egyik buzditó tényezője volt a sokszorosító művészetnek, különösen pedig a fametszés kifejlődésének hazánkban, s állandóan tért nyitván az illusztráló művészet körében fölmerült régibb és újabb tehetségeknek, képviselte a legmagasabb színvonalat, melyet az illusztráció művészete és művészeti iparága ez országban koronkint elfoglalt.

Az 50-es években jeles hazai művészeink közül *Vizkeleti Béla*, *Lotz Károly*, *Ujházy*, *Markó Ferencz* és kivált *Jankó János* eredeti rajzaival találkozott sűrűbben lapunk közönsége; a 60-as években *Keleti Gusztáv* és *Greguss János* hazai tájrajzaival, s *Székel Bertalan*, *Thán Mór*, s külföldön élő jelesebb festők műveivel is, mint pl. *Munkácsy Mihály*nak feltűnést keltett majd minden nagyobb szabású festményével, *Zichy Mihály* rajzaiból többekkel, *Wagner Sándor*, *Liezenmayer*, *Beneczur Gyula*, *Bóhm Pál*, *Weber*, *Mészöly Géza*, *Bruck Lajos*, a legifjabbak közül *Greguss Imre*, *Ébner Lajos*, *Feszty Árpád*, stb.; az orsz. mintarajztanoda növendékei közül *Gyárfás Jenő*, *Biczó Géza* stb. műveivel; — *Izsó Miklós* és *Huszár Adolf* szobrainak másával.

E művek metszetei közül aránytalanul nagyobb rész idehaza készült, *Rusz Károly* és *Pollák Zsigmond* voltak a Vasárnapi Ujság szorgalmasabb állandó metszői. *Pollák* 1856-tól mostanig hű munkatársa a lapnak, s dolgozó társainak ez íven megjelent arczképei is mind az ő ügyes vésője alól kerültek elő. Több művészi kivitelű tájképet *Morelli Gusztáv* készített lapunk számára, ki a mintarajztanoda fametszési szakmájának tanára.

A Vasárnapi Ujság bibliographiája.

1854. márcz. 5.—1879. márcz. 2.

Vasárnapi Ujság. Szerk. *Pákh Albert*, nyomt. és kiadó-tulajdonos *Landerer és Heckenast* Pesten.

Megjelent minden vasárnap nagy 4-rét egy iven. Előfizetési ára négy óra 40 pkr., postán vagy házhoz küldve 1 pfrt, tíz óra 1 frt 40 kr. p. p., postán vagy házhoz küldve 2 frt 24 kr. p. p. (Vegyes tartalmú képes hetilap.)

1854. I. évfolyam, márcz. 5.—decz. 31. = 44 szám, 414 lap (kétszer hasábozva) és 2 levél (ezimlap és tartalom, mint a következő éveknl is); többször hirdetési mellékletek 1/4 vagy fél iven. A cimlapon: munkatárs: *Jókai Mór*. (1858—63., mint főmunkatárs.)

1855. II. évfolyam, jan. 7.—decz. 30. = 52 szám, 428 lap (ünnepi- és többször hirdetési mellékletek fél-fél iven) és két levél. Előfiz. díj helyben hat óra 1 frt 30 kr., postán vagy házhoz küldve 2 frt p. p., — Január 10-től „Politikai Ujdonságok” heti mellék-lappal. Ekkor a két lap félvív előf. ára helyben házhoz hordva vagy postai uton 3 frt volt p. p. Kiadó-tulajdonos: *Heckenast Gusztáv*.

Oktober 7-én a 4-ik számmal kezdődik a számozott „Szerkesztői mondánivalók” rovat, melynek számozása 1867. febr. 10-én *Pákh Albert* halálával a 8631-el véget ért.

1856. III. évfolyam, jan. 6.—decz. 28. = 52 sz., 460 lap és 2 levél. Kiadó-tulajdonos: *Heckenast Gusztáv*; nyomt. *Landerer és Heckenast*.

1857. IV. évfolyam, jan. 4.—decz. 27. = 52 sz., 578 lap és 6 levél (ezimlap, tartalom és képek jegyzéke 1854-től 57-ig).

1858. V. évfolyam, jan. 3.—decz. 26. = 52 sz., 624 lap és 6 levél (ezimlap, tartalom és képek jegyzéke 1854—58-ig). Ára félvre társilapjával együtt 4 frt p. p. (4 frt 20 kr. új pénzben).

1859. VI. évfolyam, jan. 2.—decz. 25. = 52 sz., 624 lap és 4 levél (ezimlap, képek jegyzéke 1854—59., tartalom és a Politikai Ujdonságok 1859. évi tárczájának főtartalma).

1860. VII. évfolyam, jan. 1.—decz. 30. = 53 sz., 652 lap és 4 levél (ezimlap, képek jegyzéke 1854—60. és tartalom). Néha a rendes másfél iven fölül félív melléklettel. Előfizetési díj Budapestben házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félvre 3 frt, a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 frt új pénzben.

A cimképen a paizsban lévő szam helyett Magyarország címere tétetett decz. 9-én az 50. számmal. Ez első számtól kezdve rendes sakrovat és folyószámmal ellátott sakfeladvány közöltetik, melynek 1000-ika 1879. febr. 2-án az 5. számban jelent meg.

1861. VIII. évfolyam, jan. 6.—decz. 29. = 52 sz., 624 lap és két levél.

Hirlapirodalomunk rendes évi kimutatása ez évvel kezdődik.

1862. IX. évfolyam, jan. 5.—decz. 28. = 52 sz., 624 lap és 4 levél.

1863. X. évfolyam, jan. 1.—decz. 27. = 52 sz., 484 lap és 2 levél. Megjelent nagyobb alakú 4-rét egy iven háromszor hasábozva, olykor fél ív melléklettel és új cimképpel. Előf. ára a Politikai Ujdonságokkal együtt egész évre 10 frt, félvre 5 frt. Csúpan a Vasárnapi Ujság egész évre 6 frt, félvre 3 frt.

1864. XI. évfolyam, jan. 3.—decz. 25. = 52 sz., 576 lap és 4 levél. Többször fél-, néha egy ív melléklettel, melynek nagy része hirdetéseket tartalmazott. Okt. 9-től a 41. számmal nyomtatott *Heckenast Gusztáv* kiadó-tulajdonos saját nyomdájában.

1865. XII. évfolyam, jan. 1.—decz. 31. = 53 sz., 684 lap és 2 levél. A melléklet rendszeresen jelent meg fél-, néha egy iven.

1866. XIII. évfolyam, jan. 7.—decz. 30. = 52 sz., 644 lap és 2 levél.

1867. XIV. évfolyam, jan. 6.—decz. 29. = 52 sz., 644 lap és 2 levél. A 7—10. szám (febr. 17.—márcz. 10.) a kiadó ideiglenes feloldossága alatt volt szerkesztve. A 11. számtól márcz. 17-től felelős szerkesztő *Nagy Miklós*. A cimlapon: főmunkatárs *Szász Károly* (ugy 1868 és 69-ben).

1868. XV. évfolyam, jan. 5.—decz. 27. = 52 sz., 644 lap és 2 levél.

1869. XVI. évfolyam, jan. 3.—decz. 26. = 52 sz., 724 lap és 2 levél.

1870. XVII. évfolyam, jan. 2.—decz. 25. = 52 sz., 680 lap és 2 levél.

1871. XVIII. évfolyam, jan. 1.—decz. 31. = 53 sz., 676 lap és 2 levél.

1872. XIX. évfolyam, jan. 7.—decz. 29. = 52 sz., 672 lap és 2 levél.

1873. XX. évfolyam, jan. 5.—decz. 28. = 52 sz., 632 lap és 2 levél. Apr. 6-tól a 14. számmal kiadó-tulajdonos a *Franklin-társulat* magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestén.

Mellékletei ez évben: „A Bécsi Kiállítás” I. folyam. (május—július) — 13 sz. 4-rét 104 lap. — II. folyam (aug.—decz.). „Képes Kiállítások” eziml — 17 szam, 4-rét 186 lap.

1874. XXI. évfolyam, jan. 4.—decz. 27. = 52 szám, 852 lap és 2 levél. Megjelent két iven, néha (ha a hirdetés folszaporodott) még félív adatott melléje. Ára egész évre 8 frt, félvre 4 frt. A Politikai Ujdonságokkal együtt 12 frt, illetőleg 6 frt.

Uj betűkkel mind a két iven, finomabb papirosan nyomtatott.

1875. XXII. évfolyam, jan. 3.—decz. 26. = 52 szám, 884 lap, 2 levél.

1876. XXIII. évfolyam, jan. 2.—decz. 31. = 53 sz. 852 lap és 2 levél. Uj cimképpel.

1877. XXIV. évfolyam, jan. 7.—decz. 30. = 52 szám, 840 lap és 2 levél.

Május 1-től „Haboru-Krónika” című képes hetilap melléklettel, mely a két lap előfizetőinek évi 2 frt. fölülfizetéssel küldetik meg.

1878. XXV. évfolyam, jan. 6.—decz. 29. = 52 szám, 844 lap és 2 levél.

1879. XXVI. évfolyam, jan. 5.—márcz. 2. = 9 sz. 144 lap. Összesen 1305 szám.

Id. Szinnyei József.

H

EÖTVÖS LAJOS. †

EÖTVÖS KÁROLY.

KAZÁR EMIL.

TÖRS KÁLMÁN.

FEJES ISTVÁN.

RÉTHI LAJOS.

KÖNYVES TÓTH KÁLMÁN.

VARGA JÁNOS.

ILYÉS BÁLINT.

BARÁTH FERENCZ.

BALLAGI ALADÁR.

GYÖRGY ENDRE.

HOITSY PÁL.

ERŐDI BÉLA.

DAPSY LÁSZLÓ.

GYÖRGY ALADÁR.

A szegedi vész.

Épen harminczhárom éve annak, a mikor Európa egyik vízműépítészeti tekintélye Paleocapa Péter velencei mérnök gróf Széchenyi István kértére a Tisza-szabályozási tervek és műveleteket tekintette, szakértő gondos szemével megvizsgálta a tudomány meggyőződéssel kimondá, hogy a Tisza-szabályozás elfogadott rendszere előbb-utóbb Szegednek, a legnagyobb magyar városnak, az alföldi magyarság anyafészkeének végszvedelmét idézendő elő. Azóta sok víz lefolyt a Tiszán, sok millió forint bele lett ásva a Tisza töltéseibe a jobbparton és a balparton, sok aggodalmas agy és sok szakferfi megemlékezett Paleocapa jóslatáról, de a Tisza-szabályozás rendszere maradt a régi.

Három évvel ezelőtt már komoly veszély fenyegette Szeged városát. Harmincz év alatt jobbról-balról hatalmas töltések készültek a Tisza partjain. Kétszáznegyven mérföldnyi csavargó medrének hosszúsága az átmetszések által egy harmadrésszel megrövidült. A természetalkotta nagy medencék, az óriási árterek és öblözetek a Tiszától elzárattak. Az áradat, melynek hullámai egykor három hét alatt érték el Szegedet, most oda hömpölyögnek négy nap alatt. A meder eliszapodása folytán nagyobb lón. A felső és közép Tisza szabályozva lévén, az ár ellenállhatatlannul tödült Szeged felé, miután az alsó Tiszánál még nagy kanyarulatokkal kellett küzdenie. Minél magasabbak lettek a töltések, annál magasabb lett a Tiszának árja.

Három évvel ez előtt szegedi férfiak vasarkja és fáradatlan elszántsága megmenté Szegedet. Most már eljött az utolsó óra, a pusztulás ideje. Az elemek hatalma erőt vett a szegedi nép hősi kitartásán. Szeged városának el kellett pusztulnia.

Áttörhetlen gát védte Szegedet a Tisza felől. Ezt a gátat maga Szeged emelte. Ezen nem tudott győzni az elemek hatalma. Szeged népe, népének vénei és okosai a várost köröskörül ilyen gáttal akarták körülvenni. De jöttek a tanult emberek, a hatalmas emberek és az ő tanácsuk győzött a szegediek józan okosságán. Az ő tanácsuk abból állott: Algyőn felül a percsorai gátat kell fölépíteni, mert e gát lesz az, mely megmenti Algyőt, Tápét, Dorozsmát és Szegedet s e négy községnek, városnak húsz négyszögmérföldnyi határát. Ha pedig a percsorai gát valamikor ketté szakadna: Szegedet megvédi északról a baktó-szilléri gát, keletről az alföld-fiumei vasúttöltés, délről pedig az államvasút töltésvonala, belső körgátra tehát nincs semmi szükség.

Ebből állott a bölcsesség és ez a bölcsesség lett Szegednek örök veszedelme. A percsorai gát ketté szakadt s Algyő, Tápé, Dorozsma és Sövényháza víz alá jutott, s a roppant téreket és rónákat végignyargalá az áradat. Az alföld-fiumei vasúttöltés is ketté szakadt s a nagy magyar városnak bekövetkezett végső pusztulása.

Talán kellő erő, ásóval és czölöppel, zsákkal és sánczkosárral képes lett volna új gátat emelni, melyhez a külső gát miatt oda nem juthattak volna az áradat viharhajszolta hullámai. De erről most már nem beszélhetünk. A szegedi nép kifáradt. Étlen és álmatlan nyolcz napon és éjszakán át lehanyatlott a karok izma. És otthon a nő, a gyermek az ősi hajlék, a kis ingó érték, apró barom, lábas jószág, mind a gazdát várta, a ki majd, ha jön a vész, meg fogja menteni.

És jött a vész. Éjjel jött és rettentő vihar volt kísérője. Kedden este még nyugodtan nézték a nyugvó napot sokan, a kik szardán reggel

már nem láthatták a kelő napot. Tenger volt az, a mely bekergette hullámain Szeged utcáiba, Szeged házaiba. Mire a nap fölkel: a régi Szeged nem volt többé a föld színén, hanem ott vonaglott a víz fenekén.

Hetefél ezer házából állott egykor Szeged városa. És a hetefél ezer házban lakott örömben és boldogan hetven ezer magyar ember. Huszonnégy óra alatt összeomlott ötezer ház, ötven ezer magyarnak ősi hajléka. S romjai alá temette multnak keresményét, jelennek örömet, jövőnek reménységét. S romjai alá temetett embert és állatot, öregot és ifjat, beteget és csecsemőt, nőt és férfit százanként és ezerenként. S a pusztulásnak nem lett vége ezzel. Az ár újra nőtt és a vihar újra rombolt a második huszonnégy órában is. Mire e sorok napvilágot látnak: nem áll fenn a házak közül annyi száz, a hány ezer fennállott egykoron.

A nép menekült. A férfi komoran, a nő kétségbeesve, a gyermek siránkozva. Kisdud szigetekeské, keskeny töltések, fáknak ágai, recsegő házak tetőfái, csónakok és hajók adtak menedéket. Hetven ezer lélek menekülése éjben, viharban, meleg nélkül, ruha nélkül, vigasztalás nélkül. Rettentő éjszaka és még rettentőbb nappal. Az éj elfodé a nyomort, a nappal megvilágította azt. Haldoklók nyögését, élőknek jajhangjait elnyelte a rohanó árnak zúgása. S élők fölött, holtak fölött és az áradat fölött süvöltött a vihar.

Szeged nincs többé, Templomai és tornyai mutatják csak, hol állta egykor Szeged városa. Népe szétszórva mindenfelé. Új-Szegeden, Szőregen, Hódmezővásárhelyen, Temesváron, Budapesten, hajókon, szigetekeken, szétszórta tanyák maradványain, inségekben és nyomorban, itt-ott, mindenfelé, lehet csak megtalálni a szegedi népet. De Szegeden meg nem találhatni. Ott csak egy nagy városnak emléke nyugszik s egy gazdag városnak semmivé lett milliói enyésznek az iszapban, zajló áradatnak mélységes fenekén.

Szeged még fölépül. Föl kell épülnie. A szegény özvegy asszonynak, szegény magyar hazának nem fogott még ki olajos korsója. A mi szolgálatot tett Szeged ezer éven át a magyarságnak: azt le kell most róni egy éven át. A királynak és a nemzetnek, egyeseknek és az ország törvényhozásának egyaránt meg kell tennie kötelességét. S meg is fogja tenni. Csongrád, Szentes, Hódmezővásárhely, Mindszent, Dorozsma: e nagy magyar telepeket hasonló vész fenyegetti, mint a minő Szegedet eltemette. Rettentő a példa: örökké tartó és termékeny legyen a tanulság. Ama nagy városokat végkép meg kell menteni, Szegedet újra meg kell alapítani. Fiai védtek meg az országot ezer éven át, mikor veszélyben volt, az országnak kell most megvédeni és megmenteni fiait, mikor veszélyben vannak.

Szeged volt. Magyarország térképén most üres a hely, a hol egykor Szeged állott. De e helynek nem szabad sokáig üresen állani. Egy szó hangzott egykor a végtelenben: legyen világosság. És lőn világosság. A magyar nemzet egyesült és elszánt akarata mondja ki a szót: legyen Szeged. És lesz. Nagyobb, dicsőbb, gazdagabb és boldogabb mint egykoron!

Eötvös Károly.

Az árvíz pusztítása.

Szeged városa nyolcz napig viaskodott az árvíz ellen. Mindenki tudta, hogy borzasztó csapásnak kell bekövetkezni, ha az áradat fékét vesztí. A város e lapos vidék egy völgyületében terjed el, s alig van egy-egy pontja, mely magasabb a Tisza jelenlegi vízszínénél, az az áradás

pedig, mely a várost megkerülte, két lábnyival magasabbra duzzadt fel, mint maga a folyó. A házak legnagyobb része vályog; legfeljebb az alját képezi néhány téglasor. Még az erősebb kőházak sincsenek mély alappal építve; még az emeletes házak egy része is pince nélkül épült, keskeny, alacsony fundamentumra. Maga a talaj pedig homok, mely átázik, laza lesz és megrohad gyorsan. A víz eláztat itt mindent. De Szegeden bent a városban nem járt eddig a Tisza árja, s a derék város emelkedett, gyarapodott, széplült; nemcsak az ország második népességű városa volt, hanem egyik legszebb városa is, és egy vagyonos vidék központja, hozzá pedig iparúzó város, a mi nálunk ritkaság.

A Tisza rombolása valóban ott pusztít, a hol legtöbb pusztítani való van. Szeged, Csongrád, Szentes és Hódmező-Vásárhely az ország legjobb módú, legnépesebb része és tősgyökeres magyar. A csapások rövid idő alatt oly megdöbbentő következetességgel épen a legmagyarabb városok ellen fordultak. Kolozsvár egy része nem régiben leégett, Maros-Vásárhely legszebb része elhamvadt, Miskolcot, Egert egy napon érte a pusztulás orkánya. Szeged nincs. Hódmező-Vásárhelyről, Csongrádról, Szentesről ép e pillanatban érkeznek vészeti hírek, melyek a minden pillanatban bekövetkező katasztrófa rémületével beszélnek.

A vizár e hó 5—6-ika közti éjjel intézte első szilaj rohamát az alföld nagy városa ellen. Ekkor szakította át a várostól északra levő percsorai töltést, aztán nekizúdult Algyő és Tápé tiszaparti községeinek és elsőpörte. Egy másik rohanó ár a Szeged mögött, a folyótól elég távol eső Dorozsmát pusztította el, s ezzel körülfogta Szegedet, melyet az osztrák állami vasut, az alföldi vasut töltései és a baktói töltés védtek. Az előtört községek és tanyák lakói a vízből kiemelkedő töltésekre menekültek, s ott töltötték napokat. Egy részük Szegedre futott, aztán szerte vitték őket Vásárhelyre, Szentesre, Csongrádba, Temesvárra.

Szeged pedig védte és erősítette belső töltéseit. E hó 8-ika és 9-ike borzasztó küzdelmek közt telt el. A lakosság már csak saját vagyonának megmentésére gondolt, erőszakkal kényszerítve sem akart a közmunkára menni. Előkészületeket tettek a menekülésre. A főváros felé a vasuti közlekedés már megszűnt, csak Temesvár felé jártak vonatok. Erről a vidékről hozott munkásokat Lukács György kormánybiztos. Újult erővel szálláridították a töltéseket. Az alföldi vasut töltését fölmagasztották, a beszállásokat elkosarozták. E hó 10-én új remény éledt, hogy ha közbe nem jön valami váratlan, leküzdhetik a víz erejét, s megmenthetik a várost. Másnap már nyugodtabb voltak a kedélyek; de délután szél kerekedett, mindig szilajabb. Este viharverte hullámok ostromolták a töltéseket, átcsaptak azokon. A szél és víz eloltotta a védők fáklyáját. Több helyen az ácsapó hullámokat a töltés áttörésének gondolták, s az emberek megijedtek és elfutottak.

Márczius 12-én hajnali két óra felé a makos erdőnél a viharzó víz csakugyan fölszakította a töltést oly erővel, hogy az ott levő munkások közül is sokat elsodort. Hír szerint 15 honvéd és 20 katona veszett el ott. Az ár feltarthatatlanul rohan a városba. A városkán együtt ülő vészbizottság értesülvén a vész beálltáról, Dáni főispán és Pálffy polgármester sirva adták ki a rendeletet a vészharangok meghuzására.

Az éj borzalmai leirhatatlanok. Az emberek menekültek a tulsó part felé, Új-Szegedre, melyet hajóhid köt össze a várossal. A legtöbbben azonban azt hitték, hogy a házak elég oltalmat nyújtanak, s otthon maradtak. A víz legelőször a Rókust, aztán a felső várost lepte el, s 3 órakor már a város nagy része el volt öntve, viradatra pedig az alantabb fekvő helyeken a víz 8—10 lábnyi magasan állt, és emelkedett folytonosan. Zugva járt az áradat utcáiról-utcára, s néhány pillanat alatt már torlaszokat emelt gerendákból, deszkákból, házi szerekből, aztán pedig ólábokból, háztetőkből, butorokból; föltépte hamar a deszkajárdákat is, s e torlaszok közt lehetetlenség volt csónakkal járni és a mentéshez fogni.

A gázcsövek is megromlottak, s a lámpák kialudtak. E pokoli éjben egyszerre tűz támadt. Egy mérszegető kigyult, a gyufagyár felrobbant. A mentésre az utcákon ladikok voltak elhelyezve, de csak kevés. Azokkal is alig lehetett járni a törmelések közt. A házfedelek, a fák ga-

lyai, a kutágások megteltek kétségbeesett emberekkel. De alig két óra alatt a házak közül sok kezdett roskadni és összedűlni. Némelyek ajtókon deszkákon menekültek.

Márczius 13-ikának reggele már a város egy részét romban találta. Ugy szólvá perczről-perczre döltek össze a házak, romjaik alá temetve sok életet. Ekkor még csak alig 30 ponton és vagy 60 csolnak szolgált a mentésre. Mindenfelé táviratokkal csolnakokért. Napközben többször tűz tört ki. Aigner fűszeres boltja is kigyúlt, s a házakba szorultak kétségbesetten kiáltoztak segély után. De mivel sokan azt kiabálták, hogy a kereskedésben lőpor van, a csolnakok visszafordultak.

Elborzasztó jelenetek mindenfelé. A vizen holttestek, állati hullák. A felsővárosban koporsójában hozta a halottat a víz. Ezt már nem temethették el. Glück kereskedő nejével, négy gyermekével, anyjával, cselédjeivel szakadt le a romokkal a vízbe, s eltűntek örökre. És ilyen halált sokat láttak.

A Tisza töltséit is ellepték a menekülők. A keskeny földvonalokra helyezték hirtelenében a kiszabadítottakat, s azok ott dideregtek és jajgattak, övéik után siránkozáva. Az élelmi szerekben már az első nap beállt a hiány. Temesvár, Kikinda, Zombor küldte az első élelmet.

Három-négy belvárosi utca kivételével sehol sem lakik senki. A köztintezetek, templomok, hivatalok mind víz alatt vannak. A Dugonics-szobor is vízben áll. Az egész városban csak özevgy Schafferné háza áll szárazon a hal-téren. Szeged 6¹ ezer házából legfeljebb 600 van ugy építve, hogy e katasztrófát kiállja. A Rókusban sok helyt csak a kémények látszóttak ki a vízből. Azok is ledőltek aztán.

A vihar egész nap dult, s estére még erősebb lett. Az időjárás egészen télire fordult, keményen fagyott. Ujjabb csapás a szegény földnélküliekre, kik a szintén vízben álló vár bástyáin, a töltéseken, vagy Uj-Szegeden szabad ég alatt szenvednek. Uj-Szeged 150 háza csak egy parányi résznek nyújthat oltalmat. A vasúti vonatokon és gőzhajókon pedig nem akarnak elmenni, mert reménylik, hogy holmijokból talán még valamit megmenthetnek. A hideg éjnek és fagnak máris több áldozata van. A tüdőgyulladás és egyéb betegségek kezdenek dúlni.

A mentésre Budapestről a vész első hírére számosan indultak le, matrózok, tüzoltók, tornászok, tanulók, képviselők. Az ismeretes Zubovics hadnagy már a vész kitörése előtt ott volt egy fővárosi társasággal, s igen kitüntette magát a mentésnél. E hó 13-ának azok a pestiek, kik Szatymárról akartak ladikon Szegedre evezni, többször visszatérni kényszerültek, oly vihar dühöngött.

A márczius 13-ikáról szóló hírek rövid foglalata az, hogy: *Szeged elpusztult.* A két első nap alatt összedől 4000 épület, ebből lakóház 2700. A felső város és Rókus városban egyetlen ház sem áll; itt 2—3 öl a víz. *A halottak számát négyszáznak* gondolják, köztük több honvéd és katona. A vihar együtt pusztít a vízzel.

Az ár levezetésére több helyen átvágják a töltéseket, de a várost borító ár még mindig jóval magasabb a Tiszánál.

Szapáry pénzügyminiszter e hó 13-án érkezett meg, s a rendőri intézkedések végrehajtásával Kállay Ödön képviselőt bízta meg; a mentési munkálatok rendszerítését Kende Kanut, Verhovay, Rohonczy és Beöthy Algonon képviselő teljesítik; Dáni főispán az élelmezést, Hieronymi közlekedésügyi miniszteri államtitkár a műszaki munkálatokat, a víz lecsapolását.

Kenyérért, ruháért, csolnakokért táviratoznak mindenfelé.

A magyar Tiszavölgy pusztulása napról napra nagyobb.

A márczius 13-iki vihar megostromolta H.-Mező-Vásárhely, Csongrád és Szentes kétségbeesett védelmét is.

Szenteste esti 11 óra után rárohant az áradat. A katasztrófa itt is küszöbön. Védő erő van elég, de az orkánnal nem bírnak. Félő, hogy e 28,000 lakosságú magyar város is osztozik Szeged sorsában.

Csongrádról márczius 13-ikán délután már a kétségbeesés utolsó küzdelmét jelentették. Itt 17,000-nél több lakosságot fenyeget a pusztulás. *Hód-Mező-Vásárhely* közel 50,000 lakossága

mely az algyői, tápéi és szegedi szerencsétlenekert annyit tett, szintén a katasztrófa óráit élte e napon.

A képviselőházban a márczius 12-iki ülés nagy izgatottság közöt nyílt meg. Mindenki az akkor reggel érkezett vész hírekről beszélt. Alapok egy rövid távirata jelentette, hogy hajnalban bekövetkezett a katasztrófa. Részletesb értesülést senki sem tudott. Az ülés megnyílt után Novák Gusztáv kért felvilágosításokat és tájékoztató híreket Szeged felől. Pauler miniszter, ki mindig pontosan meg szokott jelenni már az ülések kezdetére, még meg nem jelent minisztertertsai helyett csak annyi felelhetett, hogy az éjjeli szélvész átszakította a töltést, s a víz a város felé ömlik; ő a foglyok elszállításáról már előbb intézkedett, az iratok és telekkönyvek megmentésére pedig költséget utalványozott. E közben megjött Tisza miniszterelnök is. Részleteket ő sem tudott. Ő a maga részéről a katasztrófa bekövetkezésének hírére 40,000 frtnyi élelmezési és mentési költségekre hatalmazta föl Lukács György kormánybiztot. Eötvös Károly indítványt tett, hogy a ház függessze föl tanácskozását, míg közelebbi részletes tudósítások nem érkeznek, s megvárta, hogy a töltések védelmére kellő katonai erő nem alkalmaztatott. Madarász József indítványozta, hogy a képviselőház ülése állandónak nyilváníttassék az érkező értesítések tudomásul vétele végett. Tisza Kálmán felszólalt, hogy a katonaság oda volt rendelve az egész vidékről s emberfölötti munkaerőt fejtett ki; a budget-tárgyalás folytatását ajánlja. Folytatták is, de a képviselők nagyrésze künn volt a folyosón, igaztalan a rémhírek hatása alatt s csak akkor mentek be a terembe, midőn Szegedről tettek jelentést. Délben gr. Szapáry pénzügyminiszter mindössze annyit mondhatott, hogy értesítést kapott, miszerint az adóhivatal iratai megmentettek. Tisza jelentette, hogy sürgönyözött a kormánybiztosnak és polgármesternek, s az élelmezésre 6 gőzhajó rendeltetett ki 13 uszályjával. Az ülést az elnök felfüggesztette, s fél kettőkor nyitotta meg ujlag. Péchy miniszter tudatta, hogy a járáthó vasutaknál intézkedett a menekültek elszállítása végett, s napjában husz vonat indulhat 18,000 személylyel. Több képviselő hevesen megtámadta ezután a kormányt, hogy nem képes kellő fölvilágosításokat nyújtani a vész nagysága felől. Az ülés zajos közbeszólások és kifakadások közt ért véget, miáltal a képviselők közt a hírlapokhoz érkezett táviratok után terjedtek el a katasztrófa rémséges hírei.

A képviselőház márczius 13-iki ülése kizárólag Szeged és környéke szomorú sorsának volt szentelve. Tisza miniszterelnök jelentést tett a mentés és élelmezés körül történt intézkedésekről; jelentette, hogy mindenüvé, hol szükséges volt, jelentékeny összegeket utalványozott a menekülők részére, s utalványozni fog ezután is, ha nem lesz elég. A kormány szükségesnek tartotta, hogy egy tagja személyesen szerezzen tudomást a helyzetről, s azért szerdán este gr. Szapáry Gyula Hieronymi közlekedésügyi államtitkárral Szegedre utaztak, magukkal vivén a király ő felsége által a szegedieknek adott tízezer forintot. Ezután Pauler miniszter törvényjavaslatot adott be arra nézve, hogy a szegedi vész dejére a kormány rendeleti úton intézkedhessék a váltók és kereskedelmi papírok és fizetési határidők felől. Eötvös Károly indítványt tett, hogy az árvíz által sújtott vidéken az adóbehajtás azonnal felfüggesztessék s a szegediek segélyezésére egy millió frt szavazzassék meg. Tisza miniszterelnök az adóbehajtás felfüggesztését megígérte, de a segélyezésre nézve a kormány maga akar javaslatot tenni. Több felszólalás után a ház azt határozta hogy Eötvös indítványát a kormány javaslattal együtt fogja tárgyalni. Törs Kálmán Szentes veszedelmére figyelmeztette a kormányt s oda katonaságot kért küldetni. A ház végül elhatározta, hogy a következő napon nem tart ülést.

A részvét és könyörület nyilatkozik mindenfelől a rémitő csapás alatt. Az adakozások rögtön megindultak. A belügyminiszter a törvényhatóságokhoz azonnal felhívást intézett, hogy adományokat gyűjtsenek. Mindenre szükség van, pénzre, élelemre, ruhára! Pestmegye főispánja a közsegélyhez és földbirtokosokhoz fordult. Budapest polgármesterre pedig a főváros lakóihoz.

A részvét és könyörület nyilatkozik mindenfelől a rémitő csapás alatt. Az adakozások rögtön megindultak. A belügyminiszter a törvényhatóságokhoz azonnal felhívást intézett, hogy adományokat gyűjtsenek. Mindenre szükség van, pénzre, élelemre, ruhára! Pestmegye főispánja a közsegélyhez és földbirtokosokhoz fordult. Budapest polgármesterre pedig a főváros lakóihoz.

A király, ki az algyői és tápéi szerencsétleneknek azonnal 2000 frtot küldött, a szegedi vész első hírére pedig 10,000 frtot ajándékozott, e hó 13-áról kéziratot intézett Tisza miniszterelnökhöz, és kifejezi óhaját, hogy azon költségek és alapítványok, melyeket a törvényhatóságok és községek a 25 éves házassági jubileum megülésére és emlékeztetéssé tételére szántak, a balsors által sújtottak segélyezésére fordítsassanak; egy szerencsétlen még *negyven* forintot ajándékozott magánpénztárából a saját és a királyné nevében.

Több törvényhatóság máris intézkedett, hogy az ő felségök jubilárius ünnepére szánt költségek a nyomor enyhítésére fordítsassanak. Bizonyára így tesz valamennyi.

Mindenütt megindultak a gyűjtések és adakozások, a testületek, intézetek és magánosok részéről egyaránt.

A főváros hatósága állandó segélyző bizottságot alakított. Ez gondoskodik kenyérről is. Elhatározta, hogy naponként 10,000 darab kenyeret küld Szegedre. De szükség lesz másóhá is. A kormány is 12,000 darabot rendelt meg. E roppant mennyiséget a katonai sütőhelyekben készítik. A nagyobb városok katonai sütőhelyeiben táviratilag rendeltetett el a kenyérsütés.

Bécsben is megindították a gyűjtéseket. A hírlapok a legmelegebb hangon hívják föl Ausztria lakóit a jótékony cselekedetere. Reménylik, hogy az egész monarchia lakossága fölép a páratlan csapás enyhítésére, kielégítő segélyt fog nyújtani, s a humanitáshoz és testvéri szeretethez intézett felhívás mindenütt teljes rokonszenven fogadtatik.

A fővárosból naponként mentő csapatok mennek Szeged vidékére. De csak azok tehetnek valamit, a kik csolnakkal is el vannak látva. Tengeri matrózok is érkeztek, s a bécsi magyar tanulók egy csapatja e hó 13-án utazott át Budapest Szegedre, több csolnakkal.

Jóczik Jónás levele.

Tisztelt szerkesztő ur!

Hallom, hogy a Vasárnapi Ujság jubileumot ül a héten. Ezüstmenyegzőt. A szerencse-kívá-
natokkal kissé megkéstem, de hátha mégsem késtem el egészen. Időm nincs megfogni körmömön a gratulációt, azért hát csak kész munkával kopogtatok be. Ide mellékelem a Vasárnapi Ujság legelső számának első lapját. Ez volt a menyasszony ruhája, a mit én egy öreg ház padlásán találtam. Kérem — ha nem késő — vegye fel a jubilárius számba, s nyomassa le egészen.

Kezdetből fogva titkos és nyílt munkatársam voltam az ezüst menyegzős nének, a ki a maga mondani valóját nekem is elmondta több ízben: de még sem ebből meritem a jogot a menyegzői ruhához. Más okom van.

1. Magam is ez évben ülöm a „magam szegénységének“ jubileumát; ez elég ok arra, hogy pajtás keressek. — Kevély vagyok rá, hogy oda húzódhatom a Vasárnapi Ujság tollai közé, s azt mondhatom: Kedves néném! Ezelőtt huszonöt évvel! Hajh!

2. Másik meg az, hogy itt pompázik könyvtáramban a Vasárnapi Ujság 25 erős kötete egyetlen lap hiány vagy csorbulás nélkül, művészeti díszszel bekötve, nem olcsó díszkötéssel egy jóhírű budapesti könyvkötő által, a ki ezelőtt huszonöt évvel tanítványom volt. — Hiszem, hogy sokan dicsőkedhetnek ilyen kincsessel, de egyiké sem olyan értékes, mint az enyim. Minden dolog annyit ér, a mennyi munkába megszerzése került.

Ha semmi más nem is, ez a huszonöt évfolyam kiáltó tanuja annak a hűségnek, mely most követeli jogát, hogy tér adassék üdvözlő szavának. *Jogát* meg azon esetben is, ha az első 2 frt 24 kr. p. pénz árú évfolyamtól kezdve a most folyó 12 frtosig valamennyi kötet előfizetés után került volna birtokomba.

De nem ugy volt. Én csak két esztendeig voltam e lap előfizetője. S hogy mégis bírom mind a 25 kötetét, ez az én érdemem, s ezért van jogom az ünnepi körbe állni.

Elmondom a történetét. Emlegettem már, hogy ez évben ülöm a „magam szegénységének“ huszonöt éves jubileumát, s ezt most azzal egészítem ki, hogy pár

év múlva egy másik jubileumom lesz. A „magunk szegény“-ségének jubileuma.

Azon a nevezetes napon, mikor az öreg lelkes — (Öreg hát! annyi idős volt mint én most) — megdőlött bennünket, a menyegzői vacsorán sok áldás szállt ránk. Hála istennek sok megfogant belőle. Az áldások sorát bezárta az, a ki az oldárnál kezdette. „Mind jó az a sok áldás édes öcsém,“ mondá az ércszakállu ember, „hanem lényeges dolog ám az első száz forint is, a miből önnök azt hiszem egy sincs meg. Az első száz forint nélkül sohasem lesz meg a második meg a harmadik.“

Menyasszonyomra néztem, a kinek okos szemeiből e pillanatban szintén valami ilyes gondolat sugárzott bűvös hatalommal.

„Mert“ — ismétlé az ércember — „nem igaz az, hogy megelégszem kis kunyhómban sziveddel. A megelégedésnek elengedhetetlen feltétele az első száz forint.“

Az első száz forint!
Karomra füztem az én szép (oh bizony szép volt) menyasszonyomat, kisiklottunk a vendégek közül, ki az udvarra, a kertbe.

A hűvös éjszakát beragyogta a hold világa; fejünk fölött a Hattyu terjesztette ki szárnyait, szemben velünk kelet felől emelkedett az Aldebarán mint egy izzó parázs.

Oh te Aldebarán! hallozd ezt? Az első száz forint!

Aldebarán nem szólt rá semmit, csak ragyogott hidegen az ég másik felére át, hol az Ariadne koszorúja csendeszen szállott alább-alább...

Az első száz forint.

Nos ha Aldebarán nem segít, majd kisegít Franklin. Ő mindig nagy emberem volt. No meg a hollandus, a ki azt tartja, hogy mind tékozló az, a ki jövedelmének egy harmadát nem tőkésíti.

Nekem pedig van 500 ezüst forint fizetése, melyből 80 forint lakbér, 60 forint cseléd-bér, és — 200 forint — az első magános órában töredelmesen bevallandó legénykori államadós-ság leszámlitvány, marad még 160 forint készpénz. Ennek tehát egy harmada, — hogy a hollandus követ ne vessen rám — tőkésítettén, még mindig lesz 107 frt 40 pkr, a miből kettes-kén majd megélünk mi szépen (kis kunyhómban sziveddel). — Két év alatt meglesz az első száz forint.

Meg is lett.

Tudniillik, hogy ötszáz ezüst forint, még azon esetben is, ha osztrák értékben számitattik, kitűnő leezkét ad a takarékoságról, s folytonosan ügyel ránk, hogy a hatost minden haszontalanság miatt fel ne váltsuk, mert mindjárt szárnya támad, lába kél.

Ez a tudomány megéri a száz forintot. De nem az első száz forintot.

Másutt kell keresni.

De hiszen itt van, csak érte kell menni. Itt vannak az Akadémia pályázat-hirdetési száz és kétszáz aranyával. Új le fiam Jóczik s válaszod ki magadnak, a melyik rakás tetszik.

Dráma, eposz, vigjáték, történeti kutatások, filozofiai kérdések itt ütogetik a fejüket, mindegyiknek a nyakában egy bekötött zaesko, csak meg kell oldani.

Családi tanácsot tartottunk az én kis galambommal. A kérdés az volt: melyikre pályázzak?

Sorsot huztunk a pályakérdésekre. Mert — s ezt minden pályázó deáknak figyelmébe ajánlom — a 'sors határoz. Van-e hozzá fejleni való eszimaszár, az nem jön tekintetbe.

A kis fehér ujjak kihuzták a 4-ik számú pályakérdést. Én komolyan vettem, s hozzáfogtam az előkészületekhez.

Ugy ám de segédkönyvek! A helyi könyvtár elhalt öregurak hagyatékából volt összefel-dozva, reményem sem volt, hogy onnan valamit merithessek.

Hát Lipese mit vétett?

Ugy van, Lipese, — nem a német, hanem a szász.

Az emberséges Lipese meg is küldötte az én segédkönyveimet, a miért 23 frt 40kr-t kellett fizetni a postán.

Fülig vörösödtem a roppant szám hallatára. Ez egy negyedre az első száz forintnak, s ez is Lipésébe vándorol. De nem a nagy kiadás bántott, hanem a szegény.

Ha ezt megtudják a városban (pedig hogy ne tudják meg), mindenki ujjal mutat rám.

Nagyon megkértem a postamestert, hogy ne mondja senkinek, miközben reszkető kezekkel olvastam le az első száz forint tekintélyes részét. A postamester örök titoktartást esküdött.

Bizony csak kiszivárgott a titok. Másnap már egy jóbarátom nevére gratulált szerencsés befektetéseim miatt; egy öreg szenátor pedig harsányan kiabált valamit a bolond précepto-rokról, a kiknek tele van a szájuk örök panasz-szal, pedig lám husz forintjával hordatják a könyveket.

Igazad van öreg szenátor, de már most mit tegyünk? Pénzünkben van a segédforrás. Ezt hát majd csak felhasználjuk, nem vész kárba. De a 23 frt 40 kr-t ki kell gazdálkodni, vagy valahonnan helyreteremteni.

Egyik jó gondolat szüli a másikat.

Kezembe akad a Vasárnapi Ujság legutolsó száma, és mit látok ott? Halhatatlan fényvel tündöklenni Forrási Tamás barátom nevét egy beszély élén! „A szép Jóska. Beszély. Irta Forrási Tamás.“ Forrási Tamás, a ki mindig a grádus közepén libegett, míg én elül ragyogtam. És Forrási Tamás már ir, és a Vasárnapi Ujság felveszi, közli novelláit. Micsoda énhozzám képest Forrási Tamás?

Megvan a 23 frt 40 kr., vagy még több is. — Egy csinos beszélyt penderíteni nem a világ. Van tárgy Budai Ferenczen elég. Itt van mindjárt *Beriszló Péter*, csak asszonyt kell neki keresni, azt pedig könnyű találni. Akkor kész a beszély, és a beszélyt jól honorálják.

Akadtt asszony is; szépen összehoztam a hössel, a viszontagságaikat leirtam tisztán olvashatóan; be nem poroztam volna a világot, mert Pákh Albert mindjárt célzást tesz a sok homokra, a miből itthon kitalálják: kinek szól a mondanivaló?

Feladtam a postára. Igen megkértem a szerkesztőt egy tiszteletteljes levélben, hogy álnemem alatt intézze mondanivalóját.

De hátha utána néz: előfizetője vagyok-e lapjának? És ha látja hogy nem: nem elég ok lesz-e ez arra, hogy valami kilencz szegletű élczet vágjon a fejemhez — még pedig nem is ál, hanem becstelensé nem kezdő betűi alatt így: P sra J . . . J . . . urnak stb. A miből Pallagoston egyszerre kitalálják, hogy Jóczik Jónásnak szól.

A kis galambom osztozott aggodalmaimban, azért elhatározta, hogy előfizetjen. „T. cz. Jóczik Jónásról urnónek“. Ez lesz a czim.

Igy lettem a V. U. feléves előfizetőjévé. — Az én Beriszló Péteremre jött valami sem hus, sem hal mondanivaló, „P s. Talán majd a jövő évnegyedben.“ Másik sürgetésre: „Ezuttal el vagyunk látva.“ Majd meg: „Bocsánat, ezuttal nem volna időserü.“ — Egy szóval Beriszló Péter örökre bennrekedt a szerkesztői kosárba. (Most újra kérem szerkesztő urat, ha netán a lappal együtt a kosarat is örökölte volna Pákh Alberttől, keresse elő azt a Beriszló Pétert. Bizony meghálálom.)

Két évi epekedés után letettem a reményről, hogy valaha láthassam hősomét, lemondam az előfizetésről is. — Nem érdemli meg a támogatást egy ilyen halátlan lap, mely ignorálja a kezdő tehetségeket?

De a két évfolyam mégis kincs volt nekem, a ki mindenkép igyekeztem kis könyvtáromat velnelni. — Már eddig is büszke voltam rá, feleségem még inkább. Hányadik négy éves házasság van ilyen könyvtára.

Akkor meghalt egy öreg nagybácsi. Téstált valamit, a miből kitélt az első száz forint. Az általános örökös ráadásul a könyveit is nekem adta. Én felszabadultam a padlásra, az egerek birtokából kiküzdöttem egy csomó összevissza szórt gyűrt hasogatott ujságot, azt külön válogattam. Vasárnapi Napkeletől, Napkeletet Növilágtól. A számokat rendeztem, s azt vettem észre, hogy birtokában vagyok a Vasárnapi Ujság minden évfolyamának. Fájdalom! kegyetlenül hézagos birtokában.

No de másutt is van padlás a világon, és a padlásan egerek, a kiknek szükségük van Vasárnapi Ujságra, mert miből csinálnak különben azt a finom pelyhes feszkét? Hajtővadászatot tartottam a padlásokat lakó egerekre, kutatósaimnak szép eredménye lett, tíz egész évfolyamot összeszerkesztettem mind hibátlan példányokból, azonkívül van duplumom, triplumom, söt quintuplumom is.

Ezt a kincset tehát összeszerkeztem, de el-

szalasztottam miatta a másikat. A százaranyokat. Pedig ha pályaművemmel elkészülök, s idejében beküldhetem (csak a határnapon tehetem is postára, mit a postabélyeggel könnyű lett volna igazolni) ki tudja, nem ott csillogna-e nevem a Szigligetiek és sáttóbeliek neve mellett? De hát ennek már mind vége.

Csak a Vasárnapi Ujság van meg 25 kötetben s abban néhány vidéki levél, mely tollamból eredt, néhány szerkesztői mondanivaló, mely nekem szól, és egy-két gyöngye darab, melyek halhatatlanságot ugyan nem, de egy tiszteletpéldányt és a szerkesztő barátságát megszereztek számomra.

Most elveszem az első évfolyamot s *Egyveleg* czim alatt idejegyzek néhány adatot.

A Vasárnapi Ujság

Első képe: két lovaskatona, kik közül az egyik Omer basának állítja magát lenni. Első beszélye: Jókai „Czigány-oroszág“-a. Első életképe: Gyulai „A legelső magyar komikus“-a.

Első könyvismertetése: Arany Toldijáról. Első tanácsa a jótanácsok rovatból: Ne örömet irj levelet, a mit kaptál, el ne éged.

Első híre: A félegyház szegedi vasut megnyitása, és az alagut átfúrása a budai heg alatt. Tehát ez a két vállalat is most ünnepelné jubileumát. Első hirdetése: Magyar öngyérvéd. Első adakozási rovata: A Garai árvák részére. Első jótékonyági híre: Czigányok jótékony-sága.

Első nyelvsajtsági adata: A *verekedés* százféleképen kifejezve magyarul.

Első adomája: Milyen jó, ha valaki rajzolni tanul.

Első nyílt postája: S. G. urnak Gysón. Első malicziája a nyílt postában így hangzik: 7. H. L. ó. F. A. . . . : Ön is itt van, ön is megjött s ezáltal így kezd:

„Tisztelt szerkesztő Úr. Bátorkodom önnek Egy pár hit Ány sorral mint más szerkesztőnek Alkalmatlankodni. Ne vegye rossz néven Hogy nagy munkájától egy kissé elkérem. *Felelet:* Nem veszem rossz néven, de ne kérjen kérem.“

Első értesítés a lap érdekében: Minthogy lapjaink eddig megjelent hét száma *hateser példányban elégtelenre lett*: kiadónk intézkedett, hogy az eddigi *hét szám újra nyomtatása megtörténjék stb.* Első polemikája: a Budapesti Hírlappal, midőn ez a sok népies vállalatot megszokalta.

Első nyílt levél: Jókaitól: *Egy pár szó Szontágh Gusztávhoz* (dinnvetermesztési ügyben.)

Első halálhíre: Sükei K. halála Losonezon. Első költemények: Petőfi: „Tisza“. Tompa: „Tavaszzsal“. Tóth Kálmán: „Márton kaszás“. Egy akkor már nem élt, egy most már nem élő, s egy még élő költőtől.

Első arczképe: Királynéknak menyasszony korában.

Első előjegyzési híre: A királyi pár egybekelése.

Jóczik Jónás.

Irodalom és művészet.

Az akadémia könyvkiadó vállalatából most jelentek meg s egyszerre küldetnek sa f. mult évü illetmény hátra maradt kötetek s a f. éviek első szálitánya. És pedig az I. (irodalmi) sorozatból: *Leves*, a *Philosophia* története, *Thales-tól Comte-ig*, a pozitív bölcsészet megalapítójáig, III. (befejező) kötet, melylyel az egész becses munka birtokunkban van. A fordítást, szabatosan és hiven, dr. Bánóczy József, egyetemi magán tanár s Révay életének írója eszközölte. A munkát betürendes név- és tárgymutató zárja be, mely a használatot nagy mértékben könnyíti. *Arany János* Prózái munkái; e nagy becsü kötet tartalmát már egyik előbbi számunkban volt alkalmunk méltatni, most csak annyit, hogy a könyvkiadó bizottság nem adhatott volna kedvesebb ajánlást a pártolóknak, mint nagy költőnk prózái műveinek e bár nem teljes de így is rendkívül tartalmas gyűjteményét. — A II. (történelmi) sorozatból: *Carlyle Tamás* a szellemes angol író Francia forradalom történetének III. (befejező) köteté. E ritka szépségekkel gazdag mű, mely tulajdonképp egy három kötetes lángoló szónoklat az új kor legnagyobb eseménye fölött, azok által élvezhető igazán s teljes mértékben, a kik a francia forradalom történetét már mástól is olvasták; mert Carlyle nem annyira elbeszéli az eseményeket, mint lefesti s elmélikedik felettök. Dicsőíti az eszméket, megélelgyezi a bűnt s szenvedélyes előadásával a hatást rajzolja és fokozza, melyet az események s a szereplő embe-

rek a szemlélőre s első sorban reá magára tesznek. — A III. (jog- és államtudományi) sorozatból: *Carrara*. A büntetőjog programjának II. kötet, melylyel a munka teljes, — Bekics Gusztáv fordításában. A büntetőjog elmélete ma kétszerez érdekkel bír nálunk, új büntető-kodexünk életbe lépésével. A választás, a mely e téren épen e műre esett, a lehető legjobb. — *Leroy-Beaulieu* Pénzügytanából az I. kötet jelent meg, Láng Lajos által fordítva. A második kötet még ez évben meg fog jelenni. — E már is nagy mérveket öltött vállalatot, mely négy év alatt egy kis könyvtárral gazdagította irodalmunkat csupa elsőrangú tudományos s mégis népszerű művekből, nem szükség ajánlani. Ajánlja, válogatott jelenségét kivül olcsósága is, melylyel egy iv csak 5 krba van számítva.

A **Budapesti Szemle** 38-dik száma (márczius—ápril), vagyis a tizenkilencedik kötet második fele, a szokásos érdekesgü gazdag tartalommal jelent meg. Nagyobb czikkei egy része megkezdett tanulmányok folytatása. Így Comte Ágost, az ujkor nagy bölcsésze, társadalomtani nézeteinek ismertetését, második közleményben folytatja Beöthy Leo, kissé nehézkes alakban, de eszmedusan; Dante Divina Commedijából a Pokol III. és IV. énekének szigoruan alak s tartalomhöz fordítását közli Szász Károly, tájékoztató bevezetéssel s magyarázó jegyzetekkel; Orlay Soma is második közleményben folytatja rendkívül érdekes adalékait Petőfi életéhez, a költő tanuló ifjú korából; s végre második közleményt veszünk Toldy Ferencz hátrahagyott irataiból is, ön-életrajziakat a kitünő tudós gyermekkorára vonatkozólag, melyek korrajzi érdekkel is bírnak az irodalomtörténeten kívül. E folytatások azonban félig sem merítik ki a kötet tartalmát. Legelő Greguss Ágost készülöben levő nagy Shakspeare-monográfiájából veszünk egy szakaszt: „Sh. jellemzése és szerkesztése módjáról”, melyet a kitünő szerző az akadémiaiban köztetés mellett olvasott fel, de itt közöl először. Szintén akadémiai felolvasás volt Keleti Gusztáv jeles czikke Deák Ferencz szobráról. Önálló kisebb tanulmányok, de tárgyaiknál fogva érdekesek s kidolgozásuknál fogva becsek: Rakovszky Istváné, a keleti kérdés a népjog szempontjából, (Bluntschli és a belga Jaecquemyns nézeteihez fűzve saját fejtegetéseit; és a Ballagi Gézáé „Az alkotmányos monarchia külképviseleti felségjogáról”. A szépirodalmi rovat három kisebb költeményt közöl Vargha Gyulától, melyek közt az „Öreg méhes” a legszebb, de a más kettő (Jártam a világban és Távolból) is valódi érzéseket zengenek, igénytelenül, melegen, igaz hangon. Az Értesítő, számos könyvismertetéssel és bírálattal, ismét oly érdekes mint szokott lenni. — A Budapesti Szemléből két havonként jelen meg egy-egy, a mostanihoz hasonló 14—15 ives füzet; két ilyen tesz egy kötetet. Az évenkénti 6 szám ára 12 ft.

A **nemzeti színházban** e hó 7-én *Szigligeti* Edének „A világ ura” című öt felvonásos tragédiáját adták elő, az egy év előtt elhunyt nagyérdemű író születésének évfordulója emlékére, melyet a nemzeti színház ezentul minden évben kegyeletes ünnepel fog megülni. Az volt a „Világ ura”-nak föllevenítése is. Szigliget ez egyik legsikerültebb szomorújátékáé, melyet az előtt huszonhárom évvel adtak először, a mikor is a főbb szerepekben Egressy Gábor, id. Lendvai Márton, Jókainé-Laborfalvi Róza, léptek föl. A tragédia csak kétszer vagy legföljebb háromszor adatott elő, szerzője akkor levette a műsorról s elő sem került többé ez év márczius 7-éig. A mű Nagy Constantin életének azt az epizódját veszi tárgyul, midőn a hatalmas „világ ura” méltatlanul kivégezteti derék fiát, Crispust s nejét Faustát is megfojtatja. Az előadás nagy díszszel ment végbe, a színház nézőtere teljesen ki volt világítva s megtelt a legválogatottabb közönséggel. Constantin szerepét Kovács Gyula adta sok igyekezettel, de kissé darabosan s az imponáló méltóság hiányával. Crispus Nagy Imre, Fausta Jászai Mari kezében volt, míg Jókainé egykori híres szerepét, Constantin anyját, a keresztény Helenát Felekiné adta. De a jelentéktlenebb, alig néhány szótló álló szerepek is a nemzeti színháznak első rendű tehetségei kezébe voltak letéve, s még a „népség-katonaság” alakjait is oly érte adták, mint Vízvári, Ujházi, Szigeti Imre, Hetényi stb. A közönség, mely pedig a francia

dramái színparkák mellett meglehetősen elszokott a komolyabb stílus színművektől, nagy figyelemmel hallgatta az előadást, lelkesen megtapsolta annak sikerültebb helyeit s felvonások végével négyezerötször hívta ki a főbb szereplőket. Mult hétfőn ismételték az előadást.

A **népszínházban** e hó 12-én a magyar gazdaszonyok együtlenek árvi javára jótékony előadás volt. A „*Kapitány kasszony*” című operettet adták elő, s a főszerepét egy jónévi német énekesnő Szvobodáné-Fischer Friderika játszotta, magyarul tanulva be a szöveget, a mit értelmesen is ejtett ki, de persze nem olyan dialektussal, minővel hatni lehet. Az énekrészekben azonban tetszett, gyakran megtapsolták, s koszorut és bokrékat is kapott. E hó 14-ikére pedig a szegediek javára volt kitűzve jótékony előadás „*A szegedi kúpecc*” című népszínmű, mely némethől van magyarra átdolgozva, s a népszínházban először adják.

Hangversenyek az árvízárkosultak javára. A főváros társulatai már megindították a mozgalmat, hogy jótékony előadások által is közrehassanak a segélyösszegek gyűjtéséhez. Az írók és művészek társasága Liszt Ferenczet kérte föl egy hangversenyben való közreműködésre, és Liszt táviratilag válaszolt is már Kolozsvárról. Ez alkalomra Jókai „A bölcső” című alkalmi költeményt ír. A Liszt-egylet e hó 18-iki hangversenye jóvedelmét szintén az árvízárkosultak adja, valamint a nemzeti színház zenekara jövő szerdán tartandó hangversenye bevételét, mely eredetileg a színházi nyugdíj-alapnak volt szánva.

A **békés-csabai színház megnyitása** márczius 8-án történt, s az ünnepélyre a vidékről is sokan berándultak. Az előadás a „Hunyadi László” opera nyitányával kezdődött, s aztán *Tóth* Kálmán prólogját olvasták föl, mely nagy hatást tett, és nyomtatásban is szétosztották.

Fölépült egy új kis világ, Lesz itt erdő, mező, virág, Megjűl itt minden szebben, Művészetben, költészetben.

S zengni fog a haza nyelve, Erővel s tüzzel telve, Ezek járják majd e helyet, Melyet honszerzet emelt.

Legyen ennek százszor áldva Minden köve, minden fája, A mi lett, nem magán ezél az: Nem Csabé, a honé az!

A prólog után a dalegylet Kölesy himnuszát énekelte el szabatos előadással. Következett Szigeti vigjátéka „A falusiak”, műkedvelők által előadva. Játsoztak: Rimler Nina k. a., Németh Lajosné asszony, Kis László, Fábray Károly, Launer Károly és Jeney Lajos. Valanennyien nagy mértékben kiérdemelték a közönség tapsait, mely virághalmazzal borította el őket. Az előadást táncszertély fejezte be. Az új színház nem igen tágas, de díszes; két sor páholya van sötét vörös alapszínnel; a földszinti ülőhelyek piros bársonnyal borítva. A rendes előadásokat Krecsányi színtársulata kezdi meg benne.

Liszt Kolozsvárt. Liszt Ferencz gr. Zichy Géza kíséretében e hó 10-én Kolozsvárra érkezett, a jótékony egylet hangversenyére. A világhírű művészt a legnagyobb kitüntetésekkel fogadták, s gr. Eszterházy Kálmán főispán, a polgármester s a városi hatóság több tagja köszöntötte az indóházánál, a dalegylet énekeltek, este pedig fáklyás szerenádval tisztelték meg. Liszt csak látogatónak ment Kolozsvárra, míg gr. Zichy Géza a hangversenyben való közreműködés végett utazott, de az e hó 12-én tartott hangversenyben Liszt is oda ült a zongorához s két darabot játszott. Liszt tudvalegőleg visszavonult a nyilvánosság elől, s csak nagyon kivételes az alkalom, mikor a közönség hallhatja.

Közintézetek, egyletek.

A **magyar tud. akadémia** márcz. 10-iki ülésén *Szilágyi* Sándor felolvasta Balassa Bálint életrajzát, melyet *Szilágyi* Áron írt a költőnek a történelmi társulat által kiadott műveihez. Hogy Balassa költő lett, arra kiváló befolyással bírt Bornemisza Péter egykori udvari papjuk, kiváló tudós s egyházi költő, anyja Sulyok Anna patriarchalis alakja s a család-jukat ért csapások s atyja fogsága vettetőse, melyek dalait borongókká tették. Szerencsétlen házassága Dobó Krisztinával még jobban hatottak kedélyére, de ebből az időből valók legszebb dalai. Verseinek eddig csak igen kis része volt ismeretes, de az 32 kiadást ért. A többieket a költő maga meg akarta

égetni, csak titokban mentették meg. Balassa 1551-ben Szolnokon született és 1594-ben Esztergom ostrománál esett el. — Nagy érdekű volt *Thaly* Kálmán ismertetése az *első hazai* (latin nyelvű) *hírlapról*. Címe volt e lapnak „*Mercurius veridicus ex Hungaria*”, s a Károlyi grófok levéltárában talált Thaly 1865-ben egy számot belőle, mely 1708 augusztus haváról volt keltezte, s közölte magyar fordításban 1866-ban a Vasárnapi Ujságban.

A XVII-ik század utolsó negyedében hazánkban még csak egyes időköz nem kötött röpkéi nyomtatnak, a török háború nevezetes eseményeiről. Ugyanekkor keletkezett Bécsben a mai hivatalos „Wiener Zeitung” elődje: a „Wienerisches Diarium”. E felhatalos hírlap a Rákóczy alatt fegyverkezett magyarokról ferített és koholt közléseket bocsátott világgá s belőle merítették a németországi többi hírlapok. Hogy tehát a külföldi államok a magyar dolgokról megbízhatóbb forrásból merithessenek: Rákóczy egyik tábornaga gr. Eszterházy Antal jött azon eszmére, miszerint őg magok nyomassanak egy magyar szellemben, de a külföld kedvéért latin nyelven szerkesztett hírlapot. Össze is állított s ki-nyomatott próbára Kassán mindjárt egy számot 1705. április 14-én. Rákóczy elfogadta az eszmét s megszületett a legelső hazai újság. Eleinte Kassán, majd Lőcsén, utóbb Bártfán, legvégül ismét Kassán nyomtatott. 1705. nyarától kezdve mint heti lap jelent meg, utóbb a háború hanyatló éveiben havi közlönyné váltóvázán által. 1705. és 1708-ból egy-egy nyomtatott szám maradt fenn belőle a gróf Károlyi levéltárában; s egyéb számok fogalmazatai 1705., 1706. és 1710-ből a városi és királyi kamarai levéltárban. Gróf Beresényi is sokat emlegeti e hírlapot leveleiben. Sok szám Lengyelországba küldetett ki belőle; értekező ott remél még többet fölfedezhetni. A „Mercurius” 6 évig folyt, ugyint 1705. tavaszától 1710. végéig, vagy 1711. tavaszáig. Tartalmát a vezénylő tábornokoktól beküldött s a fejedelmi kancellárián latinra fordított és összeszerkesztett becses haditudósítások, olykor némi diplomáciai értesítések képezik. Megszűnése után 10 év folyt le, míg Béli Mátyás meg meré a második hazai hírlapot, a „Nova Poseniensiá”-t (1721—1722) indítani.

Megemlítjük itt, hogy az akadémia első osztálya fölkérte *Szász Károlyt*, hogy az akadémiai közlésre, illetőleg az *Eötvös-szobor leleplezésére* írjon ünnepi ódát. A költő, ki az osztályértekezleten pályahirdetést óhajta, vonatkozott e megbízásnak megfelelni, de végre is engedett az osztály ismételt fölkerésének. A **magyar írók segélyegylete** számára *Levay* Henrik két darab százforintos arany-járadék kölcsönkötvényt küldött, ezzel az egylet keletkezéséről tett kétszáz-forintos alapítványát *négy száz* forintba emelve.

A **Petőfi-társaság** márcz. 9-iki havi ülésén legelőször Szana Tamás olvasta fel *Wagner* Lajos személyi tanár ismertetését Petőfi Sándor költeményeinek cseh fordításáról, mely a Schulz Nándor-féle nemzeti költészet gyűjteményének második kötetét képezi, s 1871-ben jelent meg. Tuma 89, Brabek 31 költeményt fordított le. A fordítások egy része — különösen az elbeszélő nemből — sikerültnek mondható; a fordításokon azonban, noha egy részük magyarul is tudó cseh író fordításából került, megérzik, hogy másod forrás után némethől küszködtek. A cseh fordítás előszava Petőfi költészetének nemzeti irányát utánzó példál állítja a cseh írók elé. Ezután *Komocsy* József olvasott föl három hangulatteljes szerelmi költeményt. A harmadik felolvasás egy rajz volt *Tórs Kálmántól* „Bundás báró” czim alatt, mely egy szentesi milliomos paraszt: Bagi József életét rajzolja sok érdekes adomával. Végül E. Kovács Gyula szavalta el *Ábrányi* Emil „Vágy” című költeményét.

Az **írók és művészek társasága** vasárnap tartott választmányi ülésében elhatározták, hogy a tiszaí árvíz által sújtottak felséggyezése mély e hó folytán művészi estélyt fog rendezni. Ugyanez ülésen a Vasárnapi Ujság 25 éves jubileuma is szóba jött, a választmány elhatározta, hogy a társalgó-terem számára Pákh Albert Izsó által készített mellszobrárt megszerzi.

Mi ujság?

A **Vasárnapi Ujság** fennállásának huszonöt éves évfordulója alkalmából összeállított közleményeink egy részét magában a főlalban, másik részét egy külön iven veszik olvasóink, melyet mint rendkívüli mellékletet mai számunkkal küldünk szét. Ez alkalmából a „*Vasárnapi Ujság*” legelső munkatársaitól, Jókai Mártól és Gyulai

Páltól adunk visszaemlékezéseket, melyek a lap keletkezésének, első szerkesztési és kiadási gondjainak, első küzdelmeinek történetét s az akkori irodalmi viszonyokat tárgyzazzák. A mellékv közli azonfelül a „*Vasárnapi Ujság*” első száma első lapjának lenyomatát negyedréz nagyságban továbbá a lap ötvenhat munkatársának arcképét s irodalmi munkásságuknak legalább vázlatos ismertetését, ugyintzen a „*Vasárnapi Ujság*” bibliographiáját, Európa leghosszabb életű hírlapjainak felsorolásával. A lap összes munkatársainak teljes repertoriátumát id. Szinyei Józseftől még e hó folytán közli lapunk.

Kerényi Frigyes emléke. Eperjesen, Kerényi Frigyesnek, a korán elhunyt költőnek, születési házán a márvány emléklapot e hó 15-én fogják nagy ünnepélyességgel leleplezni. Este fáklyásmenet is lesz, mely alkalommal a főiskolai ifjuság részéről Kósa Bara mond alkalmi beszédet.

Az **aradi emlékszóbor bizottsága** egyhangulag elhatározza, hogy Huszár Adolfot megbizva pályanyertes művének kivitelével; ez 93,980 frtba kerül s öt év alatt fog elkészülni; a még hiányzó összeget ez év végéig beszerezhetni remélik.

Arckép-leleplezés. Gervay Mihály főpostaigazgató 40 éves hivatali működése emlékére a postapala dísztermében ünnepély volt. A postatisztek lefestették Vastagh György által arcképét s ezt Czöbel Lipót helybeli postaigazgató beszédje mellett sokak jelenlétében leleplezték. Jelen volt Szlávay József és Haynald érsek is.

Felolvasás. *Brehm* Alfréd, a jeles német tudós a közelebbi napokban három felolvasást tart Budapesten a redout kisebb termében. Első felolvasása márczius 18-án lesz s tárgya: az éjszakai madárhegyek; a második márczius 20-án: vándormadaraink utközben és odahaza; a harmadik márczius 22-én: A majmok.

Elűnt ügyvéd. Mácsay Lukács fővárosi ügyvéd, ki egy időben tót lapot szerkesztett, s kétébben az országgyűlésnek is tagja volt, e hó 10-én elűnt (akáiról, s akkor éjjel a lánchidon egy köpenyt találtak, melyben az ő tulajdonára ismertek, a zsebekben talált apró tárgyek és kulcsok is igazolták a tulajdonjogot. E szerint valószínű, hogy Mácsay öngyilkos lett, de hogy mért, sejtteni sem lehet, mert nemcsak rendezett anyagi körülmények közt élt, hanem 40,000 frtnyi vagyonja is van. A 67 éves férfit mindenki szelid és nyugodt természetűnek ismerte.

Halálozások.

A külföldről egy szép reményű fiatal hazánkia haláláról érkezett hír. Nem rég említtették a lapok, hogy *PAÁL* László festőt, ki Párisban tanult, elmavezar fogta el s tébolydába szállították. Onnan azonban e napokban sirba kísérték a 33 éves ifut, ki a párisi Salon kiállításán is feltűnt néhány festménye által. A szerencsétlen ifjú Hunyadmegyéből való volt, s a legszebb képesség bízattat tanulmányait. Temetéséről Munkácsy és a magyar-barát Sedelmayer gondoskodtak.

Elhunytak még a közelebbi napokban: FERENTZ GERGELY, Pest és Csongrádmegyék volt táblabírája, kecskeméti földbirtokos, a királyné felolvasójának Ferentzy Ida kisasszonyának édes atyja, 84 éves korában Kecskeméten. — Gróf DESSEWFY LAJOS 56 éves korában Váczen, honnan holttetését Szabolcs-megyébe a vencesellő családi sirbólba szállították. — Idősb VEGH IONACZ, ifj. Vég Ignácznak, a kisbirtokosok földhitelintézete igazgatójának édes atyja, 79 éves korában Budapestben. — BARUCH EDE, a borsodi orvoskar egyik veterán tagja, ki ötven éves orvosi pályája alatt a járványok idejében nagy szolgálatakat tett, 76 éves korában Sajó-Szentpéteren. — TEREM LÁSZLÓ a kegyes tanítórend tagja, érdemesült gimnáziumi tanár, Veszprémben. — LEVÁRY SÁNDOR, szent-balázi plébános. — DR. SOLTÉSZ JÁNOS, a sárospataki ref. főiskola volt tanára, 70 éves korában. — SZILÁGYI ISTVÁN, debreczeni ref. leánytanító. — KECZEL MESSZAROS MIHÁLY, Zenta város főjegyzője, 34 éves korában. — RECHNITZ ALJOS, a budapesti H. és M. Rechnitz nagykereskedő özvegy atyja, 55 éves korában. — ÖZV. ORLEY DE-NESENE, szül. Bulovszky Sarolta, kinek családi köre éveikig a nagyváradi társaságot egyik jelentékeny tényszerző volt, 58 éves korában Nagy-Váradon. — ÖZV. ADEL ISTVÁN, az egykori kis-kunkerületi kapitány özvegye, kiterjedt család tisztelt matrózája, 82 éves korában. — LEITSCHAF KÁROLYNÉ, szül. Tötöry Anna, 57 éves korában Kecskeméten. — KOHNER ZSIGMONDNE, szül. tornyai Schosberger Lujza 36 éves korában Budapestben. — SCHVÁRZ JÓZSEFNE, szül. Blau Borbála, a kecskeméti izr. négyelet elnök-nöje s egyik alapítója. — ÁDÁM GERZSONNE, szül. Ács

Krisztina, a n-kőrosi ref. gymnázium igazgatójának neje, 35 éves korában. — KOVÁCS LAJOSNA, szül. Tegze Juliánna 51 éves korában Mező-Turon. — ÖZV. BAJZATH VILMOSNA szül. Jankovits Mária, 64 éves korában Budapestben.

Adakozás a tiszavidéki árvíz-árkosultak javára.

A Tisza rombolásai által okozott nyomor enyhítésére kötelesek mindenkin, kit a csapás elkerült, tehetsége szerint közrehatni. A királytól kezdve a legszegényebb ember fölérzi ezt s megnyitja szívét a részvételnek és megnyitja erszenyítethez kéhez képest. Egyesek, gazdagok és szegények, társulatok, egyesületek sietnek a könyörület oltárához áldozataikkal. A saját közgei is adakoznak és adakozásokat gyűtenek.

A „*Vasárnapi Ujság*” is följánlja szolgálatát a hozzá intézett adományok átvételére, nyilvános nyugtázására és az illetékes helyre juttatás közvetítésére, felkérve olvasóit és barátait, hogy az országos csapás enyhítésére szánt részvét-adományaikal fölkeressék.

Egyuttal megnyitja az adakozást a következő összegekkel:

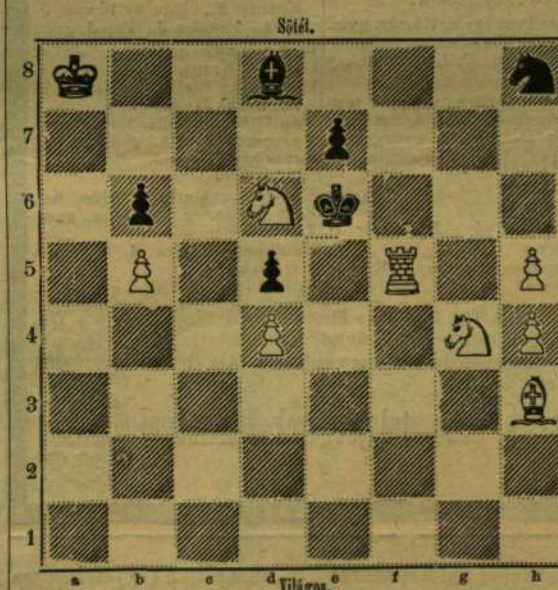
Nagy Miklós 20 forint. Szász Károly 10 ft. Jurány Vilmos 25 ft. Gyulai Pál 10 ft. Tórs Kálmán 10 ft. Hirsch Lipót 10 ft. Rimely Margit 6 ft 25 kr.

Összesen 91 ft 25 kr.

Ez összeget postán elküldtük Pálffy Ferencz szegedi polgármester urnak.

SAKKJÁTEK.

1006. sz. f. Gottschall Hugótól (Lipcsében).

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1001. sz. feladvány megfejtése.

Fühndrich Hugótól.

Megfejtés.

1. Bd4—d3. Fe2—d3:
2. Fg7—c3: Vel—c3:
3. He6—d4+ Ke5—d4:—b4
4. Ve7—b6—e7 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben Fülöp József, Gelsen Glesinger Zsigmond, Sárospatakon Gérecz Károly, Nagy-Dobronay Németh Péter, Kolozsvárt Csipkés Árpád, Budapest K. J. és F. H., Igali Swetozár. A pesti sakk-kör.

Szerkesztői mondanivaló.

S. M. A bolygó tűzről szóló tudósítás egyszerű adat, de tanulságát vagy következtetést sem a beküldő nem von le belőle, sem mi nem tudunk, közlése ezért felesleges volna.

T. B. A szegedi s általán a tiszavidéki pusztulást illetőleg kötelesek lapunknak, mint illusztrált lapnak, képekről is gondoskodni, s erre néve meg is tettünk minden lehető intézkedést. De a dolog természetéből foly, hogy a rajzok kivitele bizonyos időt kíván, annál is inkább, mivel nem akarunk csupán képeket közzélni, hanem a helyszínen készült vázlatok után kell adnunk hiteles rajzokat.

Néver. C. K. Köszönjük a szives figyelemztetést; legközelebb felhasználjuk.

D. J. Volt egy kis lak. Hogy Petőfi „Távolból” ez. versét megszerette, s a fülbé eseng, nem esoda. De belőle nem csak a formát és hangot kölcsönözni, hanem egyes kifejezéseket („száz tövisre hágya”) — sőt két egész sort, rimestől mindenestől szóról szóra átvenni: még sem járja. Vagy ezt átdolgozva, vagy mást kérünk. **A fölélt dudás** története nem érdemi a közlést. **Irgylem a költő.** . . . De nem az ilyen szabást. **A farula.** Franklin kis meséje (mint minden, a mi e nagy embertől származik) érdekes a maga nemében, de inkább való volna ifjusági közlönybe.

M. Károly. A beküldött három kis dal mindenkében van valami; őszinte hang, s egyszerű gondolat, dalszeme s forma. A hosszabbiknak a befejezése jó. Az Előőrsét itt közöljük, buzditásul.

„Mint előőrs állam kint az éjben,
S fegyveremre támaszkodva nézem:
A mint ott a folyó partja mellett
Sugár bosnyák gyanútlan merengett.

Czálba vettem a sngár bosnyákok,
Hogy szívőre majd golyót bocsátok . . .
Czálba vettem — de nem lőttem, hitha
Otthon őt is há lélekje várja . . .

Cs. K. Hála ist-n. A benne levő érzelem is őszinte, a forma is csinos, könnyű. A közlése még sem alkalmas. Eszme nincs benne, az érzés nagyon is személyes; szóval semmi sem kapja meg s köti le benne az olvasó figyelmét.

Kritikán alul. Tanács. Árnyas erdőben. Tudja az ég. Két évig. Édes remény, csalfa remény. — Saroltához. — Tündös (Almody vagy . . .) — Almodyban. — Ábrándozás. (A rimelyezés magában megengedhető volna, csak hogy jó rimeteket követelne; ezek pedig rosszabbak) — Mit rejt a jövő. Temetőbe visznek. Népdal.

Egy folkal fölőbb. Hamvazó szerdán. — Egy-szenvelgőz. Vizesedni. — Megvártam kezemet. — Mint az árva tölgy. — Szivem egy pusztá temető. — Temetésre. Hull a harmat. — Onánítás. Egy rózsafán. Csak azt tudná. — A vig legény (ballada).

HETI-NAPTÁR. Marc. hó.

Nap	Katholikus és protestans	Görög Orsz.	Izraelita
16 V 3 Heribert p. E 3 Ozuli	6 G Gerasim	21	
17 H Gertrud	Földike	5 Konon v.	22 Matesz
18 K Sándor, Ede	Sándor, Ede	6 42 vértán	23 Zorob.
19 S Józ. ur. nev. a József	7 Chers. Bazil.	24 szent.	
20 C Joakim hitv.	Hubert	8 Theophil	25 Mathuz.
21 P Benedek apát	Benedek	9 40 vértán	26
22 S Oktavian vitéz	Lea Kázmér	10 Kodrat	27 S. P. és H.

Hold változai. ☾ Ujhold 22-én 10 óra 21 percz. este.

Tartalom.

Szöveg: A Vasárnapi Ujság huszonötödik évfordulóján. *Nagy Miklóstól.* — Hogy született, hogy dajkáltak. *Jókai Mártól.* — A Vasárnapi Ujság dolgozóiról. — A Vasárnapi Ujság bibliographia. Id. *Szinyey Józseftől.* — Hosszu életű hírlapok. Id. *Szinyey Józseftől.* — A Vasárnapi Ujság huszonötödik évfordulóján. *Nagy Miklós* úrhoz a Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez. *Gyulai Páltól.* — Hunyadi János Nándorfehérvárnál. — A szünűtött parkja. *Kölmény. Szász Károlytól.* — V. László magyar király leánykérő követése. *Szilágyi Sándortól.* — A ki örökké bujdosott. Igaz történet. (Folyt.) *Közi Eötvös Károly.* — Báthory István-féle emlékérem a nemzeti múzeumban. — A szegedi véz. *Eötvös Károlytól.* — Az árvíz pusztításai. — Józik Jónás levele. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Adakozások a tiszavidéki árvízárkosultak javára. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakk-játék. — Heti naptár.

Képek: A Vasárnapi Ujság legelső számának első oldala (negyedréz nagyságban). — A Vasárnapi Ujság dolgozó társai (56 arckép). — Hunyadi János Nándorfehérvárnál. Doré rajza — A szünűtött parkja. A nemz. múzeumban levő festménye után rajzolta Keleti Gusztáv. Metszete Morelli. — V. László magyar király leánykérő követése. VI. Károly francia király udvarában. Brozik festménye után. — Báthory István emlékére a nemzeti múzeumban.

Felölös szerkesztő: **Nagy Miklós.**

(L. Egyetem-tér 6. sz.)

Előfizetési föltételek

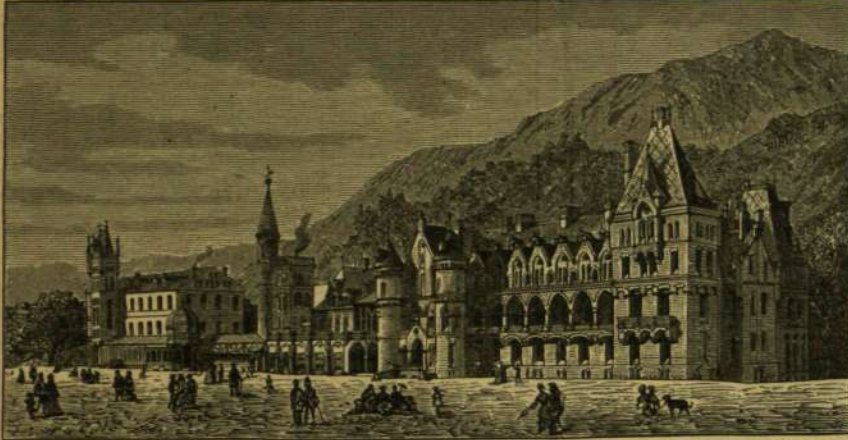
a „*Vasárnapi Ujság*” és „*Politikai Ujdonságok*” 1879. évi folyamára.

Félévre:

A *Politikai Ujdonságok* 3 ft.
A *Politikai Ujdonságok* a „*Háború-Kronika*”-val együtt 4 ft.
A *Vasárnapi Ujság* és *Politikai Ujdonságok* 6 ft.
A *Vasárnapi Ujság* és *Politikai Ujdonságok* a „*Háború-Kronika*”-val együtt 7 ft.

■ ■ ■ A *Háború-Kronika* című képek mellékletű, mely a háború s azok utókövetkező képeit katonai műveleik lefolyását „*Világ-Kronika*” címmel az eddigi terjedelemben, szintén hetenként egy iven s képekkel fog megjelenni, előfizetőink negyedévre 50 kr., félévre 1 ft., egész évre 2 ft. pótdíj mellett kaphatják meg. E melléklet minden előfizetőnk arra az időre rendelheti meg, a melyre a fölgyra beküldött előfizetése szél. ■ ■ ■

Dr. Brehmer-féle gyógyintézet tüdőbetegek számára,
Görbersdorfban.
(Kimerítően tárgyalva a „Vasárnapi Ujság” 1879. évf. 3. számában.)

Az első, tüdővészések számára alapított, sanatorium, téli kertjével egész éven át nyitva van. A téli gyógymód eredményei semmiben sem állanak a nyáriak mögött. — Ellátási díj hetenkinti 42 márkától följebb. — Posta- és távirdaállomás. — Leveleket és tudakozásokat elfogad

Dr. BREHMER.

PILEPSIE
(nehézkör) levél után gyógyítatik dr. KILLI különleges orvos által Drezdában, Neustadt.

CHIOCOCA-LIKÖR
(Liquor Chioceae fortificans), legbiztosabb, legértelmesebb és legjobb SZER A JELENKORBAN különösen a férfi-erő

életmódja és erősítése; különösen a férfiak számára; nem csak mint gyomororvos, emésztést elősegítő, étvágygerjesztő ital, hanem mint kiválóan bizonyított erősítő minden testi gyengeségben szenvedőknek elengedhetetlen és erősítő, valamint az idegek frissítése és fesz-erőjök élénkítése céljából ajánlják. Megelőző, kúrázó és helyreállító hatással bír. Ezen kívül a pártatlan szellemi erőket is vastagabbá, erősebbé teszi, az elcsúszott elmeerőt előlévő egységűvé, valamint kimerítő iratok és megterhelés közén állnak, de nyilvánosság (méltóság) szempontjából) sohasem hozhatók. Ara egy eredeti ivognak, ropitást együtt 5 frt. Csomagolási költség 20 kr.

Fő széküldési raktár: Chiodi D. C. gyógyszerháza, az „Orangyal”-hoz Bécsben, Währing, Herengasse 26. (tovább minden levélbeli megrendelés intézkedő).

Főraktár Budapest: Török József gyógyszerháza. 5163

GUMI
stb. övszer, szírművel egészen széles erős fekete kocsizó és lovag-köpeny fejedővel 121 131 141 cent. fűt 14.30, 15.80, 17.30

egészen széles erős fekete kocsizó és lovag-köpeny, fejedővel 121 131 141 cent. fűt 18, 19.50, 21, lábszár (kamassli) fekete gumiszívből fűt 3.50.

10 formájú erős minőségű angol nyergék díszítő trüf fűt 15.18, 23. nyergék biztonságos vasal és alkalommal fűt 20, 23, 30, 40 angol kaniár kettős szárral fűt 5, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 464, 466, 468, 470, 472, 474, 476, 478, 480, 482, 484, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 500, 502, 504, 506, 508, 510, 512, 514, 516, 518, 520, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 568, 570, 572, 574, 576, 578, 580, 582, 584, 586, 588, 590, 592, 594, 596, 598, 600, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 614, 616, 618, 620, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 656, 658, 660, 662, 664, 666, 668, 670, 672, 674, 676, 678, 680, 682, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 696, 698, 700, 702, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 732, 734, 736, 738, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 754, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 772, 774, 776, 778, 780, 782, 784, 786, 788, 790, 792, 794, 796, 798, 800, 802, 804, 806, 808, 810, 812, 814, 816, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 830, 832, 834, 836, 838, 840, 842, 844, 846, 848, 850, 852, 854, 856, 858, 860, 862, 864, 866, 868, 870, 872, 874, 876, 878, 880, 882, 884, 886, 888, 890, 892, 894, 896, 898, 900, 902, 904, 906, 908, 910, 912, 914, 916, 918, 920, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 934, 936, 938, 940, 942, 944, 946, 948, 950, 952, 954, 956, 958, 960, 962, 964, 966, 968, 970, 972, 974, 976, 978, 980, 982, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 996, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1018, 1020, 1022, 1024, 1026, 1028, 1030, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1042, 1044, 1046, 1048, 1050, 1052, 1054, 1056, 1058, 1060, 1062, 1064, 1066, 1068, 1070, 1072, 1074, 1076, 1078, 1080, 1082, 1084, 1086, 1088, 1090, 1092, 1094, 1096, 1098, 1100, 1102, 1104, 1106, 1108, 1110, 1112, 1114, 1116, 1118, 1120, 1122, 1124, 1126, 1128, 1130, 1132, 1134, 1136, 1138, 1140, 1142, 1144, 1146, 1148, 1150, 1152, 1154, 1156, 1158, 1160, 1162, 1164, 1166, 1168, 1170, 1172, 1174, 1176, 1178, 1180, 1182, 1184, 1186, 1188, 1190, 1192, 1194, 1196, 1198, 1200, 1202, 1204, 1206, 1208, 1210, 1212, 1214, 1216, 1218, 1220, 1222, 1224, 1226, 1228, 1230, 1232, 1234, 1236, 1238, 1240, 1242, 1244, 1246, 1248, 1250, 1252, 1254, 1256, 1258, 1260, 1262, 1264, 1266, 1268, 1270, 1272, 1274, 1276, 1278, 1280, 1282, 1284, 1286, 1288, 1290, 1292, 1294, 1296, 1298, 1300, 1302, 1304, 1306, 1308, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1324, 1326, 1328, 1330, 1332, 1334, 1336, 1338, 1340, 1342, 1344, 1346, 1348, 1350, 1352, 1354, 1356, 1358, 1360, 1362, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1374, 1376, 1378, 1380, 1382, 1384, 1386, 1388, 1390, 1392, 1394, 1396, 1398, 1400, 1402, 1404, 1406, 1408, 1410, 1412, 1414, 1416, 1418, 1420, 1422, 1424, 1426, 1428, 1430, 1432, 1434, 1436, 1438, 1440, 1442, 1444, 1446, 1448, 1450, 1452, 1454, 1456, 1458, 1460, 1462, 1464, 1466, 1468, 1470, 1472, 1474, 1476, 1478, 1480, 1482, 1484, 1486, 1488, 1490, 1492, 1494, 1496, 1498, 1500, 1502, 1504, 1506, 1508, 1510, 1512, 1514, 1516, 1518, 1520, 1522, 1524, 1526, 1528, 1530, 1532, 1534, 1536, 1538, 1540, 1542, 1544, 1546, 1548, 1550, 1552, 1554, 1556, 1558, 1560, 1562, 1564, 1566, 1568, 1570, 1572, 1574, 1576, 1578, 1580, 1582, 1584, 1586, 1588, 1590, 1592, 1594, 1596, 1598, 1600, 1602, 1604, 1606, 1608, 1610, 1612, 1614, 1616, 1618, 1620, 1622, 1624, 1626, 1628, 1630, 1632, 1634, 1636, 1638, 1640, 1642, 1644, 1646, 1648, 1650, 1652, 1654, 1656, 1658, 1660, 1662, 1664, 1666, 1668, 1670, 1672, 1674, 1676, 1678, 1680, 1682, 1684, 1686, 1688, 1690, 1692, 1694, 1696, 1698, 1700, 1702, 1704, 1706, 1708, 1710, 1712, 1714, 1716, 1718, 1720, 1722, 1724, 1726, 1728, 1730, 1732, 1734, 1736, 1738, 1740, 1742, 1744, 1746, 1748, 1750, 1752, 1754, 1756, 1758, 1760, 1762, 1764, 1766, 1768, 1770, 1772, 1774, 1776, 1778, 1780, 1782, 1784, 1786, 1788, 1790, 1792, 1794, 1796, 1798, 1800, 1802, 1804, 1806, 1808, 1810, 1812, 1814, 1816, 1818, 1820, 1822, 1824, 1826, 1828, 1830, 1832, 1834, 1836, 1838, 1840, 1842, 1844, 1846, 1848, 1850, 1852, 1854, 1856, 1858, 1860, 1862, 1864, 1866, 1868, 1870, 1872, 1874, 1876, 1878, 1880, 1882, 1884, 1886, 1888, 1890, 1892, 1894, 1896, 1898, 1900, 1902, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912, 1914, 1916, 1918, 1920, 1922, 1924, 1926, 1928, 1930, 1932, 1934, 1936, 1938, 1940, 1942, 1944, 1946, 1948, 1950, 1952, 1954, 1956, 1958, 1960, 1962, 1964, 1966, 1968, 1970, 1972, 1974, 1976, 1978, 1980, 1982, 1984, 1986, 1988, 1990, 1992, 1994, 1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020, 2022, 2024, 2026, 2028, 2030, 2032, 2034, 2036, 2038, 2040, 2042, 2044, 2046, 2048, 2050, 2052, 2054, 2056, 2058, 2060, 2062, 2064, 2066, 2068, 2070, 2072, 2074, 2076, 2078, 2080, 2082, 2084, 2086, 2088, 2090, 2092, 2094, 2096, 2098, 2100, 2102, 2104, 2106, 2108, 2110, 2112, 2114, 2116, 2118, 2120, 2122, 2124, 2126, 2128, 2130, 2132, 2134, 2136, 2138, 2140, 2142, 2144, 2146, 2148, 2150, 2152, 2154, 2156, 2158, 2160, 2162, 2164, 2166, 2168, 2170, 2172, 2174, 2176, 2178, 2180, 2182, 2184, 2186, 2188, 2190, 2192, 2194, 2196, 2198, 2200, 2202, 2204, 2206, 2208, 2210, 2212, 2214, 2216, 2218, 2220, 2222, 2224, 2226, 2228, 2230, 2232, 2234, 2236, 2238, 2240, 2242, 2244, 2246, 2248, 2250, 2252, 2254, 2256, 2258, 2260, 2262, 2264, 2266, 2268, 2270, 2272, 2274, 2276, 2278, 2280, 2282, 2284, 2286, 2288, 2290, 2292, 2294, 2296, 2298, 2300, 2302, 2304, 2306, 2308, 2310, 2312, 2314, 2316, 2318, 2320, 2322, 2324, 2326, 2328, 2330, 2332, 2334, 2336, 2338, 2340, 2342, 2344, 2346, 2348, 2350, 2352, 2354, 2356, 2358, 2360, 2362, 2364, 2366, 2368, 2370, 2372, 2374, 2376, 2378, 2380, 2382, 2384, 2386, 2388, 2390, 2392, 2394, 2396, 2398, 2400, 2402, 2404, 2406, 2408, 2410, 2412, 2414, 2416, 2418, 2420, 2422, 2424, 2426, 2428, 2430, 2432, 2434, 2436, 2438, 2440, 2442, 2444, 2446, 2448, 2450, 2452, 2454, 2456, 2458, 2460, 2462, 2464, 2466, 2468, 2470, 2472, 2474, 2476, 2478, 2480, 2482, 2484, 2486, 2488, 2490, 2492, 2494, 2496, 2498, 2500, 2502, 2504, 2506, 2508, 2510, 2512, 2514, 2516, 2518, 2520, 2522, 2524, 2526, 2528, 2530, 2532, 2534, 2536, 2538, 2540, 2542, 2544, 2546, 2548, 2550, 2552, 2554, 2556, 2558, 2560, 2562, 2564, 2566, 2568, 2570, 2572, 2574, 2576, 2578, 2580, 2582, 2584, 2586, 2588, 2590, 2592, 2594, 2596, 2598, 2600, 2602, 2604, 2606, 2608, 2610, 2612, 2614, 2616, 2618, 2620, 2622, 2624, 2626, 2628, 2630, 2632, 2634, 2636, 2638, 2640, 2642, 2644, 2646, 2648, 2650, 2652, 2654, 2656, 2658, 2660, 2662, 2664, 2666, 2668, 2670, 2672, 2674, 2676, 2678, 2680, 2682, 2684, 2686, 2688, 2690, 2692, 2694, 2696, 2698, 2700, 2702, 2704, 2706, 2708, 2710, 2712, 2714, 2716, 2718, 2720, 2722, 2724, 2726, 2728, 2730, 2732, 2734, 2736, 2738, 2740, 2742, 2744, 2746, 2748, 2750, 2752, 2754, 2756, 2758, 2760, 2762, 2764, 2766, 2768, 2770, 2772, 2774, 2776, 2778, 2780, 2782, 2784, 2786, 2788, 2790, 2792, 2794, 2796, 2798, 2800, 2802, 2804, 2806, 2808, 2810, 2812, 2814, 2816, 2818, 2820, 2822, 2824, 2826, 2828, 2830, 2832, 2834, 2836, 2838, 2840, 2842, 2844, 2846, 2848, 2850, 2852, 2854, 2856, 2858, 2860, 2862, 2864, 2866, 2868, 2870, 2872, 2874, 2876, 2878, 2880, 2882, 2884, 2886, 2888, 2890, 2892, 2894, 2896, 2898, 2900, 2902, 2904, 2906, 2908, 2910, 2912, 2914, 2916, 2918, 2920, 2922, 2924, 2926, 2928, 2930, 2932, 2934, 2936, 2938, 2940, 2942, 2944, 2946, 2948, 2950, 2952, 2954, 2956, 2958, 2960, 2962, 2964, 2966, 2968, 2970, 2972, 2974, 2976, 2978, 2980, 2982, 2984, 2986, 2988, 2990, 2992, 2994, 2996, 2998, 3000, 3002, 3004, 3006, 3008, 3010, 3012, 3014, 3016, 3018, 3020, 3022, 3024, 3026, 3028, 3030, 3032, 3034, 3036, 3038, 3040, 3042, 3044, 3046, 3048, 3050, 3052, 3054, 3056, 3058, 3060, 3062, 3064, 3066, 3068, 3070, 3072, 3074, 3076, 3078, 3080, 3082, 3084, 3086, 3088, 3090, 3092, 3094, 3096, 3098, 3100, 3102, 3104, 3106, 3108, 3110, 3112, 3114, 3116, 3118, 3120, 3122, 3124, 3126, 3128, 3130, 3132, 3134, 3136, 3138, 3140, 3142, 3144, 3146, 3148, 3150, 3152, 3154, 3156, 3158, 3160, 3162, 3164, 3166, 3168, 3170, 3172, 3174, 3176, 3178, 3180, 3182, 3184, 3186, 3188, 3190, 3192, 3194, 3196, 3198, 3200, 3202, 3204, 3206, 3208, 3210, 3212, 3214, 3216, 3218, 3220, 3222, 3224, 3226, 3228, 3230, 3232, 3234, 3236, 3238, 3240, 3242, 3244, 3246, 3248, 3250, 3252, 3254, 3256, 3258, 3260, 3262, 3264, 3266, 3268, 3270, 3272, 3274, 3276, 3278, 3280, 3282, 3284, 3286, 3288, 3290, 3292, 3294, 3296, 3298, 3300, 3302, 3304, 3306, 3308, 3310, 3312, 3314, 3316, 3318, 3320, 3322, 3324, 3326, 3328, 3330, 3332, 3334, 3336, 3338, 3340, 3342, 3344, 3346, 3348, 3350, 3352, 3354, 3356, 3358, 3360, 3362, 3364, 3366, 3368, 3370, 3372, 3374, 3376, 3378, 3380, 3382, 3384, 3386, 3388, 3390, 3392, 3394, 3396, 3398, 3400, 3402, 3404, 3406, 3408, 3410, 3412, 3414, 3416, 3418, 3420, 3422, 3424, 3426, 3428, 3430, 3432, 3434, 3436, 3438, 3440, 3442, 3444, 3446, 3448, 3450, 3452, 3454, 3456, 3458, 3460, 3462, 3464, 3466, 3468, 3470, 3472, 3474, 3476, 3478, 3480, 3482, 3484, 3486, 3488, 3490, 3492, 3494, 3496, 3498, 3500, 3502, 3504, 3506, 3508, 3510, 3512, 3514, 3516, 3518, 3520, 3522, 3524, 3526, 3528, 3530, 3532, 3534, 3536, 3538, 3540, 3542, 3544, 3546, 3548, 3550, 3552, 3554, 3556, 3558, 3560, 3562, 3564, 3566, 3568, 3570, 3572, 3574, 3576, 3578, 3580, 3582, 3584, 3586, 3588, 3590, 3592, 3594, 3596, 3598, 3600, 3602, 3604, 3606, 3608, 3610, 3612, 3614, 3616, 3618, 3620, 3622, 3624, 3626, 3628, 3630, 3632, 3634, 3636, 3638, 3640, 3642, 3644, 3646, 3648, 3650, 3652, 3654, 3656, 3658, 3660, 3662, 3664, 3666, 3668, 3670, 3672, 3674, 3676, 3678, 3680, 3682, 3684, 3686, 3688, 3690, 3692, 3694, 3696, 3698, 3700, 3702, 3704, 3706, 3708, 3710, 3712, 3714, 3716, 3718, 3720, 3722, 3724, 3726, 3728, 3730, 3732, 3734, 3736, 3738, 3740, 3742, 3744, 3746, 3748, 3750, 3752, 3754, 3756, 3758, 3760, 3762, 3764, 3766, 3768, 3770, 3772, 3774, 3776, 3778, 3780, 3782, 3784, 3786, 3788, 3790, 3792, 3794, 3796, 3798, 3800, 3802, 3804, 3806, 3808, 3810, 3812, 3814, 3816, 3818, 3820, 3822, 3824, 3826, 3828, 3830, 3832, 3834, 3836, 3838, 3840, 3842, 3844, 3846, 3848, 3850, 3852, 3854, 3856, 3858, 3860, 3862, 3864, 3866, 3868, 3870, 3872, 3874, 3876, 3878, 3880, 3882, 3884, 3886, 3888, 3890, 3892, 3894, 3896, 3898, 3900, 3902, 3904, 3906, 3908, 3910, 3912, 3914, 3916, 3918, 3920, 3922, 3924, 3926, 3928, 3930, 3932, 3934, 3936, 3938, 3940, 3942, 3944, 3946, 3948, 39